

Жеймс Хэдли ЧЕЙЗ

Гонконгдан келган тобут

Роман

БИРИНЧИ БОБ

1

Эндигина ишимни йиғиштириб, идорамни ёпмоқчи бўлиб турган ҳам эдимки, телефон жиринглаб қолди. Соат олтидан ўн дақиқа ўтган эди. Кун жуда зерикарли, оғир, бесамар ўтди: бирорта ҳам мижоз бўлмади, келган яккаю ягона хатни ҳам очиб кўрмасдан саватга улоқтирдим. Мана, ниҳоят, бугунги илк кўнғироқ. Шоша-пиша гўшакни кўтардим:

— Нельсон Рейн, — дедим ишчанлик кайфиятида.

Ҳеч ким индамади. Гўшакдан самолёт моторининг гувуллаши эшитилди. Кулоқни қоматга келтирувчи бу овоз секин узоқлашиб, тинди. Афтидан, кўнғироқ қилувчи телефонхона эшигини беркитди.

— Рейн жанобларими? — сўради гўшакдан нотаниш эркак овози.

— Янглишмадингиз.

— Хусусий айғоқчимисиз?

— Яна янглишмадингиз.

Гапираётган одам жим қолди. Кейин:

— Вақтим жуда тигиз, — деди. — Мен аэропортдан. Сизни ёлламоқчи эдим.

— Исм-шарифингиз ва манзилингиз?

— Жон Хардвик. Коннот хиёбони, 33.

Манзилини ёзарканман, сўрадим:

— Нима демоқчисиз, жаноб Хардвик?

— Хотинимнинг изидан пойланг, демоқчиман.

Яна реактив моторлар гувиллаши кучайиб, унинг овозини босиб кетди.

— Гапингизга тушунмадим, жаноб Хардвик.

У шовқин пасайишини кутиб турди, кейин шошилиб гапира кетди:

— Иш юзасидан ойига икки бор Нью-Йоркка боришимга тўғри келади.

Менинг йўқлигимда хотиним бежо қадам босаяпти, деган гумоним бор. Шуни бир пойлаб беринг. Мен эртадан кейин — жума куни келаман. Унинг мен йўқлигимда нима иш қилганини билмоқчиман. Бунинг хизмат ҳақи менга қанчага тушади?

Бундай топшириқдан унчалик суюнмадим, лекин бекорчиликдан кўра шундай иш ҳам ҳарна-да.

Русчадан
Файзи
ШОҲИСМОИЛ
таржимаси

Жеймс Хэдли Чейз — таниқли америка ёзувчиси, детектив жанри устаси сифатида машҳур. Унинг “Уйдан ташқари оқшом”, “Буни кушларга гапир”, “Шоша ичидаги ланжа”, “Мурда ҳам ўйнаб берсин” сингари романлари бутун дунё бўйлаб тарқалган. “Гонконгдан келган тобут” ҳам детектив жанрида ёзилган.

ЖАҲОН АДАБИЁТИ

167

— Ўзингиз нима иш қиласиз, жаноб Хардвик?

— Мен “Херрон”данман, пластмасса билан шуғулланамиз.

“Херрон Корпорейшн” Тинч океан соҳилининг бу қисмидаги энг йирик концернлардан. Буни ҳамма билади. Пасаденада яшовчилардан кўпчилигининг шу концерн тўфайли ошиқлари олчи.

— Кунига эллик доллардан ҳамда харажатлар, — дедим мен одатдаги иш ҳақиға ўн доллар қўшиб.

— Келишдик. Сизга ҳозироқ уч юз доллар жўнатаман. Хотинимдан кўз узманг. Агар у кун билан уйда ўтирадиган бўлса, кимлар келиб кетганидан бохабар бўлинг. Эплайсизми?

Уч юз доллар эвазига бундан ҳам оғир топшириқни удаласа бўлади.

— Эплайман. Лекин ҳузуримга бир келолмайсизми? Жаноб Хардвик? Мен ўз мижозларимни кўришим шарт.

— Тушуниб турибман. Аммо сизга мурожаат қилиш фикри ҳозиргина миямга келди. Ҳозир Нью-Йоркка учиб кетяпман. Жума кун ҳузурингизда бўламан. Хотиним эътиборингиздан четда қолмайди, деган умиддаман.

— Шубҳаланманг, — самолётнинг гувиллаши мени жим қолишга мажбур этди. — Ахир мен хотинингиз белгиларини билишим керак, жаноб Хардвик!

— Коннот хиёбони, 33, — такрорлади у. — Мени чақаришяпти. Кетишим керак. Жумагача!

Мен гўшакни илиб, сигарета олдим-да тутатдим.

Кейинги беш йил ичида хусусий айғоқчи сифатида ишлашимга тўғри келди. Шу пайт давомида турли тоифадаги ғалати кишиларга дуч келганман. Жон Хардвик ҳам ана шундайлардан биттаси бўлса керак. Афтидан, хотини кўпдан бери ўз қилиқлари билан уни бездирганга ўхшайди. Ундан шубҳаланаётган бўлса керакки, навбатдаги сафари олдидан бир синаб кўрмоқчи бўлгандир. Бундай воқеалар бўлиб туради. Лекин бу сафар мазкур воқеа негадир менга ёқмади. Умуман, сирли мижозлар менга ёқмайди. Ўзини кўрсатмай телефон қилади-ганларни хуш кўрмайман. Ким билан иш олиб боришим кераклигини билишни яхши кўраман. Менинг бу сафарги нотаниш мижозим ўзини сир туттишга уринди. Қандай сир бор экан...

Бу жумбоқ сирини ечишга уринарканман, ташқаридан қадам товушлари эшитилди, эшикни тақиллатишди, кейин у оҳиста очилди.

“Экспресс”нинг хат ташувчиси столга қалингина боғламни ташлади ва имзо чекишим учун дафтарни чўзди.

Бу паст бўйли сепкилли йигитча эди. Ёш ташаббускорлар авлодига мансублиги шундоққина кўриниб турарди. Мен дафтарга имзо чекарканман, у менинг ғариб кулбамни бошдан-оёқ кўздан кечириб чиқди. Унинг кулиб турган нигоҳидан шифтдаги ҳўл доғ, китоб жавонининг чанг босган бўлмалари, бир оёғи шалоқ стол, мижозлар ўтирадиган титиғи чиққан кресло, яланғоч кўкрак ва сонлар тасвирланган девор тақвимлари ҳам четда қолмади.

У кетгач, мен боғламни ечдим. Унда ўттизта ўн долларлик пул бор эди. Текис, аммо имзосиз қоғозга қуйидаги сўзлар ёзилган эди: “Жон Хардвикдан. Коннот хиёбони, 33, Пасадена”.

Пулнинг шунчалик тез юборилгани мени ҳайратга солди. Кейин ўйлаб кўриб, Хардвик эҳтимол, “Экспресс Компани”нинг доимий мижозидир, деган қарорга келдим. У мен билан гаплашгач, дарҳол у ерга телефон қилган бўлса керак. Уларнинг идораси бўлса шундоққина яқинимизда, кўчамизнинг нариги томонида жойлашган эди.

Телефон китобида ҳеч қанақа Жон Хардвикни топмадим. Манзиллар маълумотномасидан Коннот хиёбони, 33 да Жон Хардвик эмас, балки Жек С. Майерс-кенжатай яшашини билиб олдим.

Вазият жиддий ўйлаб кўришни талаб этарди. Коннот хиёбони Палма Моунтейнга элтувчи йўлда, шаҳар марказидан тахминан уч чақирим масофада жойлашганини эсладим. Бу дала ҳовли жойлари бўлиб, одамлар таътил пайтлар ўша ердан ижарага жой олардилар. Жон Хардвик ҳам худди шундайлардан биридир балки. Айни чоғда Жон Хардвик “Херрон Корпорейшн” аъзоси сифати-

да уйининг қурилиб битишини кутиб, вақтинча Коннот хиёбонидаги Жек С. Майерс-кенжатоёга тегишли 33-уйни ижарага олган бўлиши мумкин.

Мен бу жойга атиги бир мартагина борганман. Унга ҳам анча бўлди. Одамлар ўша жойдан ҳовли жойлари сотиб олишни урушдан кейиноқ бошлашганди. Уйларнинг кўпчилиги бир қаватли бўлиб, ярми гиштдан, ярми эса ёғочдан қурилганди. Коннот хиёбонининг мафтункорлиги у ердан шаҳар ва денгиз яққол кўриниб турганлигида эди.

Бу иш ҳақида ўйлаганим сайин ундан ҳафсалам пир бўлар эди. Мен орқасидан пойлашим керак бўлган аёлнинг қандайлигини ҳам билмасдим. Агар менга уч юз доллар тўлашмаганида эди, то Хардвик қайтиб келгунига қадар ишга киришмай турардим. Лекин у менга ҳақини тўлади ва мен унинг топшириғини бажаришим керак эди.

Хонани беркитиб, лифтга йўл олдим. Кўшни хонада “Индастриэл Хемист” вакили жон куйдириб ишлаётганди. Қулоғимга унинг магнитофонгами ёки котигагами нималарнидир айтиб ёздираётган товуши чалинди. Лифт биринчи қаватга оҳиста олиб тушди. Мен кўчани кесиб ўтиб, тамадди қилиш учун “бир зумда”га кирдим. Мен ҳар куни шу ерда овқатланардим. Буфетчи Спарроудан ветчина¹ ва жўжа гўштидан иккита сэндвич² тайёрлаб беришни сўрадим.

Баланд бўйли, озгин, малла соч Спарроу менинг фаолиятимга жуда қизиқарди. У яхши йигит эди. Шунинг учун мен кишини даҳшатга солувчи айрим саргузаштларимга оид уйдирмалардан унга гапириб берардим.

— Бугун кечаси ишлайсизми, жаноб Рейн? — сўради у қизиқувчанлик билан сэндвич тайёрлар экан.

— Худди шундай, — дедим мен. — Кечани битта мижозимнинг хотини билан ўтказаман. Уни кечаси билан қўриқлаб чиқаман, бирор кор-қол бўлмасин деб.

Унинг оғзи очилиб, кўзлари бақрайиб турарди.

— Шунақа денг? Ўзи қанақа экан, жаноб Рейн?

— Сен Лиз Тейлорни кўрганмисан?

У бошини силкитди, олдинга энгашиб оғир хўрсинди.

— Мэрилен Монрони-чи?

Тутқаноғи бордай кекирдаги кўтарилиб туша бошлади.

— Билсанг агар, бу уларнинг ҳеч қайси бирига ўхшамайди.

У кўзини пирпиратди, кейин ҳазиллашаётганимни тушуниб, хафа бўлгандек изтеҳзоли ишшайди:

— Ҳа, ҳамма жойга бурнингни тикасанми, демоқчисиз-да?! Ўзи сўрамаслигим керак эди.

— Тезроқ бўлақол, Спарроу. Бугунги овқатим учун ҳали ишлашим керак.

У сэндвичларни қоғоз халтага солди.

— Сиз ҳали пулини тўлаганингиз йўқ-ку, шошираяпсиз-а, жаноб Рейн?

Соат йигирма дақиқаси кам етти эди. Мен машинага ўтириб Коннот хиёбонига ҳайдадим. Шошилишимга ҳожат йўқ эди. Сентябрь куёшининг сўнгги нурлари тоғ оша мўралаётганди.

Бир қаватли уйларни йўлдан тахта панжараси ёки яшил буталар девори тўсиб турарди. 33-уй ёнидан секин ўтдим. Оғир икки қанотли дарвоза берк эди. Кўча бўйлаб йигирма ярд³дан ошиқроқ юргач, мўъжазгина бекатга кўзим тушди. Бу ердан денгиз жуда яхши кўриниб турарди. Мен машинани тўхташиб, моторни ўчирдим. Ҳайдовчи ўрнидан йўловчи ўриндиғига ўтдим. Шу ердан туриб икки қанотли дарвозани бемалол кузатса бўлади.

Кутишдан бошқа иложим йўқ эди. Бу борада эса мен устаси фаранг эдим. Борди-ю, сизни изкувар бўлиш орзуси ўлгудек қизиқтираётган бўлса, ўта сабртоқатли бўлиш кераклигини асло унутманг.

Орадан бир соат ўтди, ёнимдан уч ёки тўртта машина ўтиб кетди. Ишдан қайтаётган кишилар менга унча эътибор ҳам беришмасди. Мени мижози хоти-

¹ Ветчина — дудланган чўчка гўшти.

² Сэндвич — парракланиб орасига гўшт солинган нон.

³ Ярд — 91 см, 44 мм.

нига пойлоқчилик қилаётган айғоқчи эмас, балки танишини кутаётган ошиқ деб ўйлашларини истардим.

Машина ёнидан свитер ва тор чарм шим кийган қиз ўтиб қолди. Унинг олдида вовуллаб ҳар бир дарахтга ташланганча пудел югуриб борарди. Унинг тўла жуссасига тикилиб турганимдан қиз ўзини йўқотиб мен томонга қаради. Афтидан, мен уни унчалик қизиқтирмасдим.

Соат тўққизларда қоронғи қуюқлашди. Мен сандвичларни еб, қўлқоплар кутисиди сақланаётган шишадан бир оз виски ичдим.

Бу узоқ ва зерикарли кутишнинг охири йўқдай туюлди. 33-уйдаги икки қопқали дарвоза сира очилай демасди. Тун қоронғусида ишга киришсам ҳам бўларди. машинадан чиқиб, кўчани кесиб ўтдим. Дарвозани очиб, яхшигина ишлов берилган чорбоққа мўраладим. Бир қаватли уйнинг олдидаги майдон ва гулзор, уйга олиб борувчи йўлак ва айвон ғира-шира кўзга ташланарди.

Уйнинг ичи зимзиё эди. Афтидан, у ерда ҳеч ким йўққа ўхшайди. Бунга тўла ишонч ҳосил қилиш учун уйнинг атрофини айланиб чиқдим. Ичкарида милт этган ёруғ кўринмасди.

Ҳафсалам пир бўлиб, машинага қайтдим. Эри аэропортга кетиши билан Хардвик хоним ҳам қаергадир жўнаб қолганга ўхшайди.

Нима қилиш керак? Эҳтимол кечаси уйга қайтиб келар. Бошқа илож йўқ. Машинага яхшироқ жойлашиб кута бошладим. Эрталабга яқин ўзим ҳам сезмаган ҳолда ухлаб қолибман.

Эрталабки кўёш нурларидан уйғониб кетдим. Бўйним қотибди, белим букилмасди. Роса алам қилди. Виждон азоби қийнарди. Уч юз долларни ҳалоллаш ўрнига уч соат қоғиб ухлабман-а...

Йўлда узоқдан сут ташувчи машина кўринди. Ҳар бир уй ёнида тўхтаб сут улашаётган кишини кузатиб турдим. У 33-уй ёнидан тўхтамай ўтиб кетди. Менинг рўпарамга келиб 35-уй олдида тўхтади.

У уй олдида тўхтаб, машинадан тушгач, ёнига бордим. Қари киши экан. Ҳаёти оғир меҳнатда қийин ўтгани юзидан билиниб турарди. У машинадан сут идишларини тушираркан, ҳайрон бўлиб менга қаради.

— Сиз 33-уйни эсдан чиқардингиз. Ҳаммага сут бериб чиқдингиз, лекин бу уйга бермадингиз-ку.

У менга бошдан-оёқ қараб чиқди. Ҳайрон бўлгандай елкасини қисди.

— Улар кетишган. Сенинг нима ишинг бор, хўжайин?

Бундай одамлар билан ҳазиллашмаган маъқул. Бунинг устига полициячилар билан тўқнашиш менга ҳеч маҳал яхшилик келтирмаган. Шунинг учун ҳам мен гувоҳнома олиб, унга кўрсатдим. У диққат билан кўздан кечирди-да, қайтариб берди.

— Сиз 33-уйни тақиллатмадингиз-а?

— Шундай, тақиллатмадим. Чунки уларнинг кетганига бир ой бўлди.

— Бу уйда ким яшайди ўзи?

— Жаноб Майерс ва хоними.

— Мен бўлсам энди бу уйда Хардвиклар яшаяпти, деб ўйлабман.

— Ҳозир бу ерда ҳеч ким яшамайди, хўжайин. Агар бирортаси бўлса, мен билар эдим. Сут ҳаммага керак. Бу ерда эса сут ташувчи ёлғиз менман.

— Тушунаман, — дедим мен, гарчи ўзим ҳеч нарсага тушунмай турсам ҳам.

— Жаноб Майерс уйини бирорта ошнасига берган бўлиши мумкин-ку.

— Мен жаноб Майерсни саккиз йилдан бери яхши биламан, ўзим сут билан таъминлаб тураман. У ўз уйига ҳеч кимни қўймайди. Ҳар йили худди шу пайтда бир ойга кетади.

У идишларини машинага ортди. Шошиб турарди. Ахир бошқаларга ҳам сут етказиб бериш керак эди-да.

— Сиз бу атрофда Жон Хардвик деган кимсани танимайсизми?

— Бу ерда унақа одам яшамайди. Агар бўлса мен билардим, — деди у бошини силкиб. Машинасига ўтириб, кейинги уйга ўтиб кетди.

Кўнглимдан “мен манзилни адаштирадиммикин?” деган хаёл кечди. Йўғ-е, адашганим йўқ. Хардвик ўз ташриф қоғозига ёзиб берди, бундан ташқари телефон орқали ҳам айтди-ку.

Кечаси билан кимсасиз уй ёнида ўтириб чиқишим учун уч юз доллар тўлар-миди? Балки, сут ташувчи янглишаётгандир. Йўқ, бўлиши мумкин эмас.

Мен яна 33-уйга келдим. Дарвозанинг бир табақасини очиб юбордим. Унинг ичкараси ёришиб кетди. У бўм-бўш эди. Деразаларига тахта қоқилганини кеча қоронғида сезмаган эканман.

Ҳайронман. Сирли Жон Хардвикка менинг бошқа иш билан чалғиб туришим нимага керак бўлиб қолди? Нима сабабдан? Эс-хуши жойида одамнинг ўзига ёқмаган кишини ўн икки соатга чалғитиб туриш учун уч юз долларни шамолга совуришига ақл бовар қилмайди. Шундай бўлишига ҳеч ишонгим келмасди. Лекин кечаси билан ўтириб чиққанам алам қиларди. Бирдан идорамга қайтиб боргим келиб қолди. Бу истак шу қадар кучли эдики, ювиниб соқол олиш ва бир финжон қаҳва ичишни ҳам эсдан чиқариб, ишхонамга шошилдим.

Эрталаб йўл бўш эди. Соат еттига қолмай идорамга етиб келдим. Қоровул менга бепарво нигоҳ ташлади-да, тескари бурилди. Бу ғалати одамнинг дунёни кўргани кўзи йўқ, ҳатто ўзидан ҳам безганди.

Мен бешинчи қаватга югуриб чиқдим ва даҳлиз бўйлаб қора сиёҳ билан “Нельсон Рейн, айғоқчи” деб ёзилган таниш эшикка шошилдим. Жон ҳолатда эшик дастасига ёпишиб, бурадим. Эшик қулфланмаган экан. Ҳолбуки, кеча кетаётиб мен уни қулфлаб кетгандим. Эшикни очиб, хонамнинг даҳлизига кирдим. У ерда титилиб кетган журналлар турган стол, шалоғи чиққан тўртта кресло бор эди. Булар мижозларга қулайлик учун хўжа кўрсингагина қўйилганди.

Менинг хонамга олиб борувчи эшик қия очиқ турарди. Ахир кетаётганимда уни ҳам беркитиб кетган эдим-ку. Этим жимирлаб кетди. Ғалати бир ҳолатда эшикни ланг очиб, ичкари кирдим.

Шундоққина олдимда мижозлар креслосида хушрўйгина хитой аёли ўтирарди. Қўллари тиззасида. Яшил-кумушранг кўйлак кийган экан, этагидаги қирқимидан оппоқ сонлари кўриниб турарди. Кўриниши ўта хотиржам эди. Чап кўкрагининг устидан сизиб чиққан кичкинагина қон доғи кўзга ташланди. Мен уни отиб ўлдиришганини тушундим. Бу ишни шунчалик тез ва усталик билан бажаришгандики, у ҳатто қўрқишга ҳам улгурмаганлиги сезилиб турарди. Ким отган бўлса ҳам жуда бошлаб бажарган экан бу ишни.

Устимдан совуқ сув қўйилгандек бўлди. Ичкари кириб, унинг юзига қўлимни теккиздим. Унинг музлаб турган чеҳраси ўлдирилганига бир-неча соат бўлганидан дарак берарди.

Нафасимни ростлаб, телефон ёнига бордим ва полицияга қўнғироқ қилдим.

2

Полициячиларнинг келишини кутарканман, нотаниш мижозим жасадини диққат билан кўздан кечирдим. Кўринишдан йигирма уч-йигирма тўрт ёшларда бўлса керак. Пулга эҳтиёжи йўқлиги кўриниб турибди. Устидаги қимматбаҳо кўйлаги, нейлон пайпоғи, янги туфлиси шундан далолат берарди. Ўзининг ташқи қиёфасига старли эътибор берганига шубҳа йўқ: тирноқлари пардозланган, сочи ҳафсала билан турмакланган. Ким бўлди экан? Бундан сира хабарим йўқ эди. Қўлида сумкаси йўқ. Эҳтимол уни ўлдирган одам олиб кетганди. Шундай бир аёлнинг уйдан сумкасиз чиққанлигини сира тасаввур қилолмайман.

Нотаниш аёлни обдон кўздан кечиргач, қўшни хонага ўтиб, полициячиларнинг келишини кутиб ўтирдим. Орадан ўн дақиқа ўтар-ўтмас қанд атрофини ўраб олган чумолилардай теваракни полициячи босди.

Энг охирида лейтенант Дан Ретник кириб келди. У билан танишганимга ўн йилдан ошди. Бу исқирт кийинган, тулки тумшукли пакана одам эди. Омади келиб, шаҳар ҳокимининг синглизига уйланганди. Шу сабабли полицияда лавозимга эга эди. Тешик пақирга ўхшаб, бирор фойдаси тегмасди. Бахтга қарши у шу лавозимга тайинланганидан бери Пасаденада йирик жиноят содир бўлмаганди. Бу биринчи қотиллик эди.

Шуни ҳам айтиб қўяйки, у оддийгина болалар жумбоғини топишга қодир бўламаса-да, ўзини дадил ва қатъиятли полициячи қилиб кўрсатишга уринар-

ди. Ҳозир ҳам худди шундай бўлди. Ўзининг ҳамиша ҳозир нозир сержанти Пальский билан хонамга бостириб кирди.

Сержант Пальский — этдор, сержаҳл, митти кўзли, қип-қизил башарали, иякка туширишга шай турадиган тўқмоқ муштли давангир бир кимса эди. Унинг ақли Ретникниқидан ҳам калтароқ (шунақаси ҳам бўларкан-да!) эди. Лекин у ақли калталигини зарбдор мушти билан тўлдирарди.

На униси, на буниси менга ҳатто қарамади ҳам. Ёнимдан ўтиб, ички хонага киришди ва ўлдирилган аёлни узоқ кўздан кечиришди. Кейин Пальский полициячиларга кўрсатмалар бера бошлади. Ретник бўлса ёнимга келди. У энди серташвиш ва умидсиз кўринарди.

— Хўш, ифлос, ҳаммасини гапириб бер-чи, — деди Ретник. — Бу аёл сенинг мижозингми?

— Бу аёлнинг кимлигини билмайман, бу ерга нега келганини ҳам билмайман. Эрталаб ўз хонам эшигини очиб, уни шу ҳолатда кўрдим.

У ўчган ситарасини чайнаб туриб, одатда полициячилар жиноятчиларга тикувчи ёвуз кўзларини менга қадади.

— Сен ҳамиша шундай барвақт келасанми?

Мен юз берган воқеани бир бошдан гапириб бердим. У тинглади. Полициячиларга кўрсатма беришни тамомлаган Пальский ҳам ёнимизга келиб эшитиб турди.

— Уй бўм-бўшлигини аниқлагач, мен дарҳол бу ёққа шошилдим. Бундай бўлишини сира ўйламагандим.

— Сумкачаси қани? — сўради Ретник.

— Билмайман, Сизларни кутаётганимда излаб кўрдим, лекин тополмадим. Эҳтимол, қотил ўғирлагандир.

У иягини қашиди, оғзидан ўчган ситарани олиб бир қараб қўйди-да, яна лабига қистирди.

— Сумкачада нима бор эди, разил? — сўради у ниҳоят. — Уни нимага ўлдирдинг?

Ретник пачакилашиб ўтирмади. Мен полицияга қўнғироқ қилганимда шубҳанинг биринчи навбатда менга тушишини яхши билардим.

— Нима, мени шу қадар аҳмоқ деб ўйлайсанми?! Агар Британиянинг бутун хазинаси унинг сумкачасида бўлганда ҳам уни бу ерда ўлдирмасдим, — дедим босиқлик билан. — Унинг қаерда яшаётганини кузатиб, пойлаб борардим-да, ўша ерда тинчитардим.

— Тушунтириб бер, ахир. У бу ерда нима қилиб юрибди? Агар эшик берк бўлса, бу ерга қандай қириб қолди?

— Фақат тахмин қилишим мумкин.

Унинг кўзлари қисилди. Боши ён томонга қийшайди.

— Қани, тахмин қилиб кўр-чи.

— Ўйлашимча, бу аёлнинг менга қандайдир иши бўлган. Ҳалиги ўзини Жон Хардвик деб атаган кимса унинг мен билан гаплашишини хоҳламаган. Нимагалигини — билмайман. Аёлнинг менга нима демоқчи эканини ҳам билмайман. Менимча, Хардвик, у келган пайтда мен хонамда бўлмаслигим учун каминани чалғитиб, ўша бўш уйни пойлашга жўнатган. Ўйлашимча, унинг ўзи аёлни шу ерда кутиб олган. Эшикда оддий қулф бўлгани учун уни осонгина очиб, ичкари кирган. Эҳтимол, аёл кирган пайтда менинг столимда ўтиргандир. Аёлнинг юзи хотиржам. Демак, у қотилни танимаган ва мен деб ўйлаган. Арзини тинглаб бўлгач, ҳалиги эркак уни отиб ташлаган. Отганда ҳам ўта тез ва ишонч билан отган. Аёлнинг юз ифодаси ҳатто ўзгариб улгурмаган.

Ретник Пальскийга қаради.

— Сал қўйиб берсак борми, бу ифлос ўрнимизни эгаллашдан ҳам тоймайди.

Пальский тишидан ниманидир ковлаштиради-да, гиламга туфлади. Ҳеч нарса гапирмади. Зеро, гапириш унинг вазифасига кирмасди. У тинглагани учун пул оларди.

Ретник бир зум ўйланди.

— Буларнинг бари бўлмагур гап, болакай. Йигит сенга аэропортдан қўнғироқ қилган. Бу икки қақиримдан олисроқ масофа-ку. Агар аздамаётган бўлсанг,

сен хонадан соат олтидан кейиноқ чиқиб кетгансан. У бўлса бу ерга еттидан олдин улгуриб келолмасди. Бу пайтда йўллар машиналар билан тирбанд бўлади. Идоралар соат олтида бекилишини ҳамма билади. Ўзинг бу ерда бўлмасанг, бу аёл нима қилади бу ёққа келиб? Олдин кўнғироқ қилиб кўрмасмиди?

— Унинг менга кўнғироқ қилмаганига ишончинг комилми? Балки, телефон қилгандир? Хардвик менинг хонамдан туриб у билан гаплашгандир. Эҳтимол, у аёлни кутаётганини ва дарҳол етиб келишини айтгандир.

Ретникнинг юзида ҳайрат аломати пайдо бўлди. Буни ўзи ҳам фаҳламаганига гижинди.

Эшикда навбатчи полициячи ва санитар билан иккита ёш ҳаким пайдо бўлди.

Пальский уларга истамайгина йўл бўшатиб берди ва полициячини жасадни текшириб кўриши учун ичкари хонага бошлаб кирди.

Ретник бўйинбоғига тақилган қисқични тўғрилаб қўйди.

— Бу аёлни танишлари қийин эмас, — дея тўнғиллади у. — Бунақанги хушрўй сариқ маймунни эслаб қолиш қийин эмас. Ҳалиги Хардвик сенга қачон телефон қилмоқчийди?

— Эртага, жума куни.

— Кўнғироқ қилади, деб ўйлайсанми?

— Йўқ.

— Ҳа, — Ретник соатига қаради, бир эснаб олди. — Кўринишинг жуда хароб. Қаҳва ичгинг келаётгандир? Узоқ кетиб қолма. Ярим соатдан кейин сен билан яна гаплашаман.

Тушунарли. У мен учун қайгураётгани йўқ. Фақат бирор муддат кўзига кўринмай туришимни хоҳлапти.

Мен биринчи қаватга тушдим. Ҳали барвақт бўлишига қарамай тез ёрдам ва тўртта полиция машинасининг пайдо бўлиши эшик олдида одамларнинг тўпланишига сабаб бўлди. Тез юриб кетдим, орқамдан қадам товушлари эшитилди. Тавба, қаҳва ичгани ҳам полиция кузатувида бораман шекилли.

Мен қаҳвахонага кириб, стулга ўтирдим. Спарроунинг кўзлари чақнаб кетди.

— Нима тайёрлай, жаноб Рейн? — сўради шошиб.

— Қаҳва, тезроқ. Ҳа, иккита тухумдан қуймоқ, ветчина билан.

Мени кузатиб келган барзанги ташқарида қолди. У эшик олдида туриб мени кузатарди.

Спарроу қаҳва қуйди ва қуймоққа уннай кетди.

— Кимдир ўлибдими, жаноб Рейн?

— Сен кеча қачон беркитдинг? — сўрадим дераза оша тунд полициячини кузатарканман.

— Роппа-роса соат ўнда, — деди Спарроу ҳовлиқиб. — У ерда нима бўлди ўзи?

— Қандайдир хитойлик бир аёлни ўлдиришибди, — дедим қайноқ қаҳвадан хўплаб. — Менинг хонамда ўлдириб кетишибди. Ярим соат бўлди кўрганимга.

— Ҳазиллашяпсизми, жаноб Рейн?

— Худо ҳаққи, — қаҳвани ичиб финжонни қайтариб бердим. — Яна.

— Қандайдир хитойлик аёл дейсизми?

— Ҳа. Ҳадеб сўрайверма. Мен ҳам сендан ошиқ ҳеч нарса билмайман. Мен кетгач, бу ерда бир хитойлик аёлни кўрмаганмидинг?

— Йўқ. Бу ердан ўтганида мен кўрган бўлардим. Кечқурун иш кам эди.

Мен яна ўйга толдим. Кеча соат саккиз яримгача, яъни ёнимдан пудел етаклаган қиз ўтиб кетгунга қадар менинг далилим бор эди. Ҳисоб-китобимга кўра, хитойлик аёл бу пайтда менинг хонамда бўлган. Саккиз яримдан кейин-чи? Жек С. Майерс-кенжатойнинг бўш уйини пойлаганимдан бошқа нимани ҳам айта олардим?

— Мен кетганимдан кейин бу ерга ҳеч ким келмаганмиди?

— Аниқ айтолмайман. Қоровул, одатдагидек, соат тўққизга яқин эшикни беркитди. — У ветчинали қуймоқни келтириб қўйди. — Уни ким ўлдирибди?

— Билмайман, — бирданига иштаҳам бўғилди. Аҳволим оғирлашиб борарди. Мен Ретникни яхши биламан. Ушлаганини қўйиб юборадиганларданмас.

Агар ишончли далил келтиролмасам, унинг панжасидан чиқишим қийин. — Балки сен уни пайқамагандирсан?

— Эҳтимол. Ахир деразадан кўз узмай қараб турганим йўқ-ку.

Икки эркак кириб нонушта буюришди. У менга қараб қўйди-да, билмайман, деди. Улардан биттаси, чарм курткали семизи:

— Кимнидир отиб кетишибди, — деб қўйди.

Мен ликобчани суриб қўйдим. Негадир овқат егим келмасди. Қаҳвани ичиб студдан турдим.

Спарроу ҳамдардлик билан менга қараб қўйди.

— Мазангиз қочдим, жаноб Рейн?

— Йўғ-а. Миям ғовлаб кетди. Менинг ҳисобимга ёзиб қўй, — деб кўчага чиқдим. Барзанги полициячи менга яқинлашди:

— Қаёққа пилдираб қолдинг? — сўради кўполлик билан.

— Ишхонамга. Сен нега безовтасан?

— Лейтенантга керак бўлиб қолсанг, айтаман. Машинага чиқ.

Мен полициячи машиналаридан биттасига чиқиб, орқа ўриндикқа жойлашдим. Шу пайтгача тез ёрдамни томоша қилаётган бекорчилар тўдаси мен ўтирган машинага ёпирилишди.

Машинада чекиб ўтирарканман, ўтмишни эсладим, бугунги кунни хаёлдан ўтказдим. Иложи борича келажакни ўйламасликка ҳаракат қилдим. Ўз аҳволим ҳақида ўйлаганим сари кайфиятим бузила борди. Қопқонга тушиб қолганга ўхшайман.

Орадан бир соат ўтди. Санитарлардан иккитаси замбилни олиб чиқди. Устига чойшаб ёпилган хитой аёлининг жасади боланинг жасадидай кичкина кўринди. Бекорчиларнинг ғала-ғовури кучайиб борарди. Санитарлар замбилни машинага ортиб жўнаб қолишди. Бир оздан сўнг навбатчи полициячи ҳам чиқиб машинага ўтирди-да, тиббий автомобил ортидан йўлга тушди.

Яна оғир кутиш соатлари бошланди. Кейин терговчи йигитлар кўринди. Улардан бири мени кўриқлаётган полициячига қандайдир ишора қилди. Уларнинг ҳаммаси битта машинага тикилишиб, жўнаб қолишди.

Барзанги полициячи машина эшигини очиб, бармоғи билан мени имлаб чақирди.

— Қимирласанг-чи, — деди у. — Лейтенант сени кутяпти.

Йўлакда мен “Индастриэл Хемист” идорасида хизмат қилувчи Жей Вейд билан тўқнаш келдим. Лифтда бирга кўтарилдик. У мендан уч-тўрт ёш кичик бўлиб, норгул, сочини калта олдирган, юзи офтобда қорайган, кўзлари ўйнаб турувчи киши эди. Биз лифтда тез-тез учрашиб турардик. Баъзан ишдан барабар чиқиб, машинада биргаликда қайтардик. У ҳам Спарроуга ўхшаб менинг фаолиятимга жуда қизиқиб юрарди. Менинг саргузаштларим ҳақида суриштирарди.

— Нима бўлди? — сўради Жей, лифт бешинчи қаватга кўтарилаётганда.

— Эрталаб хонамда ўлдирилган хитой аёлига дуч келдим. Табиийки, полициячилар типирчилаб қолишди.

У менга тикилиб қолди.

— Ўлик дейсизми?

— Ҳа, кимдир отиб кетибди.

Бу хабардан у ҳанг-манг бўлиб қолди.

— Уни ўлдиришибди, демоқчимисиз?

— Ҳа, ижозатингиз билан.

— Ана холос. Ё тавба!

— Мен ҳам уни кўрганимда худди шундай дедим.

— Уни ким ўлдирибди?

— Қизиқ. Ҳамма гап шунда-да. Кеча кечқурун қай вақтда чиқиб кетувдингиз? Мендан кейинми?

— Тўққизга яқин. Қоровул йўлакни беркитаётганди.

— Ўқ овози эшитмадингизми?

— Худо асрасин... йўқ!

— Сиз чиқиб кетаётганда менинг идорамда чироқ ёнмаётганмиди?

— Йўқ. Ахир сиз олтига яқин кетувдингиз-ку?

— Худди шундай.

Кайфиягим баттар бузилди. Аёлни эҳтимол тўққиздан кейин ўлдиришгандир. Менинг далилим пати юлинган товуққа ўхшаб кичрайиб борарди.

Лифт бешинчи қаватда тўхтади. Биз чиқдик. Хонам эшиги олдида қоровул ва сержант Пальский турарди. Қоровул икки бошли махлуқни кўргандай менга ғалати қараш қилди. Улар лифтга кириб, паства тушиб кетишди.

— Ҳа-а, — деди Вейд хонам эшиги олдидаги полициячига кўз ташлаб, — сезиб турибман, анча ғалвага қолганга ўхшайсиз. Агар ёрдамим керак бўлса...

— Раҳмат. Ўзим сизга айтаман. — Ундан ажралиб, полициячи ёнидан ўтдим-да, идорамнинг қабулхонасига кирдим. Ерда гугурт синиқлари ва сигарет қолдиқлари сочилиб ётарди. Мен хонага ўтдим.

Стол ортида лейтенант Ретник ўтирарди. У мени ёвуз назар билан кўздан кечирди-да, мижозлар креслосига ўтиришимга ишора қилди. Креслонинг суянчиғи қонга беланиб ётгани учун унга ўтиргим келмади.

— Сенда қурол олиб юришга рухсат борми? — сўради у.

— Бор.

— Қанақа тўппонча?

— Махсус, полициячиларники, 38 калибрли.

У қўлини чўзди.

— Кўрсат-чи.

— Стол қутисининг юқориги ўнг бўлмасида.

Ретник менга узоқ ва диққат билан қараб турди, кейин қўлини туширди.

— Бу ерда йўқ. Мен столнинг ҳаммаёғини тинтиб чиқдим.

Баданимни совуқ тер босди.

— Ўша ерда бўлиши керак.

Ретник сигара олди, устки қопламани туртиб ташлади, гугурт чўпи билан тамакисини ковлаштириб, кейин уни оғзига солди. Шу давр мобайнида унинг митти кўзлари менга тешиб юборгудек қараб турарди.

— Уни 38 калибрли тўппончадан отишибди, — деди у. — Ҳақимнинг айтишича, у тахминан эрталаб соат учларда ўлган. Яширяпсанми, Рейн? Бу хонимнинг сумкасида нима бор эди?

— Нима, сен мени шунчалик хомкалла деб ўйлайсанми? Қайси тентак ўз мижозини ўз хонасида, яна ўз тўппончасидан отиб ўлдиради? Ҳатто унинг сумкасида Нокс қасрининг бор олтини бўлган тақдирда ҳам ҳеч қайси тентак бундай қилмайди-ку!

У сигарани қаттиқ тортди-да, тутунини афтимга пуфлади.

— Билмадим. Балки, шундай қилгандирсан. Эҳтимол, чалғитиш учун шундай қилгандирсан, — деди у. Лекин овозида ишончсизлик сезилиб турарди.

— Агар мен ўлдирган бўлсам, унинг қачон ўлганини билардим. Кейин сак-киз яримда сенга телефон қилиб ўтирмасдим.

У ўтирган креслосига яхшилаб жойлашиб олди, афтидан, зўр бериб миясини ишлатишга уринарди.

— Шундай маҳалда у сенинг хонангда нима қилиб юрувди?

— Нима, менинг таклифимни кутяпсанми?

— Биласанми, Рейн, шаҳримизда, мана беш йилдирки, қотиллик юз бермаганди. Матбуотга бирор хабар бериш керак. Сенинг ҳар қандай тахминларингни тинглашга тайёрман. Сен бизга кўмаклаш, мен сенга ёрдам берай. Мен сени ҳибсга олиб, турмага ташлашим мумкин эди. Лекин мен сенга имкон бераман, Менинг ноҳақ эканимни исботла. Қани, яхшилаб ўйлаб кўр.

— Фараз қилайлик, бу аёл шу ерлик эмас, балки Фрискодан келган. Айтайлик, шошилинч равишда мен билан гаплашиши керак бўлиб қолди. Нима учун Фрисконинг ўзидаги хусусий айғоқчи билан гаплашиб қўя қолмади, деб сўрама. Айтайлик, у самолётда учиб келишга, мен билан гаплашишга қарор қилди. Кеча соат еттида шундай қилди ҳам, дейлик. У мени учрата олмаслигини тушунарди. Шунинг учун ҳам телефон қилади. Мени калака қилган Хардвик унинг қўнғироқ қилишини кутиб турарди. Аёл телефонда: учиб келаётганини ва соат

учга яқин шу ерда бўлишини хабар қилади. Хардвик уни кутиб олишини айтади. Аёл аэропортга келгач, таксига ўтириб, бу ёққа шошилади. Хардвик унинг гапларини тинглаб бўлгач, отиб ўлдиради.

— Сенинг тўппончангданми?

— Ҳа, менинг тўппончамдан.

— Бинонинг эшиги соат тўққизда беркилади. Кулф бузилгани йўқ. Хардвик билан мана бу сариқ машак бу ерга қаердан келиб қолишди?

— Хардвик, афтидан, бу ерга мен кетишим билан, демак эшик беркилишидан анча олдин келган. У менинг бу ерда бўлмаслигимни яхши билган ва бамайлихотир ўтириб қўнғироқни кутган. Аёлнинг келадиган вақти бўлгач, пастга тушиб эшикни очган. Бу америка қулфи. Ичкаридан осонгина очилади.

— Сенга кино учун тарихлар тўқиш бўлса, — кесатди Ретник. — Судда ҳам шу латифаларни айтиб бермоқчимисан?

— Бунинг ҳаммасини текшириб кўриш мумкин. Аэропортда уни эслаб қолган бўлишлари керак. Таксичи ҳам кўргандир, ахир?!

— Майли, айтайлик, ҳаммаси сен айтгандай бўлсин. Фақат бир нарса... Қандайдир афсонавий Хардвик эмас, балки сен уни ўзинг кутиб олган ва гаплашгансан.

— У афсонавий эмас. Агар сен “Экспресс” бюроси билан боғлансанг, у менга уч юз доллар юборганини аниқлайсан. Мен Коннот хиёбонидаги 33-уй олдидан кечкурун соат еттидан тўққизгача бўлдимми, йўқми, текшириб кўришинг мумкин. Шундан кейин менинг ёнимдан соат иккиларда фақат битта машина ўтиб кетди. Лекин унинг ҳайдовчиси мени пайқадими, йўқми, билмайман. Соат олтиларда мен ҳамон ўша ерда эдим. Буни сут ташувчи ҳам тасдиқлаши мумкин.

— Мени фақат бир нарса қизиқтиради: соат бирдан эрталаб тўртгача қаерда эдинг?

— Коннот хиёбонидаги 33-уй ёнида.

Ретник елка қисди.

— Оддий расмиятчилик: бир кўрсат-чи, чўнтагингда нима бор?

Мен чўнтақларимни ағдариб, унда бор нарсани стол устига ташладим. У ҳафсаласизлик билан бир қараб қўйди-да, ўрнидан турди.

— Шаҳардан ҳеч қаёққа чиқиб кетма. Эсингда бўлсин, бир ишора қилсам борми, ўзингни асфаласофилинда кўрасан.

У хонадан чиқди, эшикни ланг очиқ қолдирди.

Мен стол устидаги нарсаларимни йиғиштириб, чўнтагимга тиқиштирдим-да, ўтириб чека бошладим. Айни пайтда уларнинг қўлида менга қарши бирор далил-ашё йўқ эди. Лекин улар бирор нарса топишлари ҳам мумкин эди-да. Ретник, албатта, хомкалла бир одам. Лекин қотил шубҳани менга қаратганини сезиб турибман. Тўппончанинг ғойиб бўлиши бежиз эмас. Қотил ундан фойдаланган. Ретник уни қаердан топиб олади? Кўп нарса ана шунга боғлиқ.

Ўрнимдан сакраб турдим. Сувга қараб фол очадиган пайтми, ҳозир? Ётиб қолгунча, отиб қол. Эшикни беркитиб, лифтга югурдим. Жей Вейд идорасининг ойнаванд эшиги орқали Ретникнинг қораси кўринди. У Вейд билан гаплашяпти. Менга қарши далиллар қидиряпти.

Ҳалати ҳиссиётлар таъсирида биринчи қаватга тушдим. Икки полициячи қўриқлаб турган эшикдан чиқдим, кўчанинг нариги томонига ўтдим. Машинам ўша ерда турган эди. Унга ўтириб, эшикни қарсиллатиб ёпдим. Ҳалати аҳволда эдим. Наша чеккандек аззойи баданим қақшарди. Роса ичгим келди. Одатда соат олтидан бурун ичишни ҳеч хаёлимга келтирмасдим. Лекин бугун жуда галати кун бўлди. Ўриндиқ устидан энгашиб қўлқоп сақланадиган қутига қўл чўздим. У ерга бир шиша виски яшириб қўйгандим. Очдим-у, қотиб қолдим. Тилим танглайимга ёпишди, юрагим тўхтаб қолди шекилли.

Қутида менинг 38 калибрли тўппончам, унинг ёнида эса эчкиэмар терисидан тайёрланган аёллар сумкаси ётарди.

Баданимда чумоли ўрмалагандай бўлди. Сумканинг кеча ўлдирилган хитой аёлга тегишли эканига асло шубҳаланиб бўлмасди.

3

Полиция идорасининг орқа томонида кенг ҳовли бўлиб, у баландлиги саккиз фут¹ келадиган девор билан ўралган эди. Бу ерда патрул машиналари, бирор ҳодиса юз берган жойга аскарларни етказиб боришга шай юк машиналари турарди.

Деворнинг оққа бўялган қисмида: “Бу ерда фақат полиция машиналаригина туриши мумкин”, деб ёзилганди. Мен машинани очик дарвозага қараб бурдим ва ичкари кириб, уни патрул машинаси ёнида тўхтатдим. Ҳали моторни ўчиришга ҳам улгурмаган эдимки, қаршимда полициячи пайдо бўлди. Унинг қипқизил башараси ғазабдан ял-ял ёнарди.

— Ҳой! Нима гап? Ўқишни билмайсанми? — дея шундай бақирдики, унинг овози икки маҳалла нарига бемалол эшитиларди.

— Ҳеч гап йўқ. Ўқишни ҳам биламан. Ҳатто ҳижжаламасдан ўқий оламан. Полициячи баттар ғазабланди. У анчагача оғзини очиб-ёпиб, нима дейишни билмас, ғазабини қандай сўз билан ифодалашга қийналарди.

У яна қачон сўз топиб айтишини кутиб ўтирмай, кулиб:

— Лейтенант Ретник, ҳокимнинг қайнағаси менга шу ерда тўхтатишни буюрди, — дедим. — Агар ишонмасанг, бориб ўзидан сўра.

У тирик арини ютиб юборган одамга ўхшарди. Анча пайтгача менга қараб турди-да, кейин нимадир деб тўнғиллаб, жўнаб қолди.

Мен атрофни кузатганча йигирма дақиқалар чамаси ўтирдим. Бирдан ҳовлига бир машина кириб келди-да, мендан ўн футча нарида тўхтади. Ундан Ретник тушиб, полиция идораси жойлашган гиштин бинога қараб юрди.

— Лейтенант...

Мен унчалик қаттиқ чақирмаган эдим, лекин у эшитди. Елкаси оша мен томонга қаради. Аввалига у қиздирилган темир босилган одамдай ранги қув ўчди, кейин шошиб ёнимга келди.

— Бу ерда нима қилиясан? — деб сўради.

— Сени кутиб турибман.

У индамасдан мени бошдан-оёқ кузатиб чиқди.

— Мана мен, нима керак?

— Лейтенант, сен мени тинтиб чиқдинг, лекин машинамни қарамадинг-ку.

— Сенинг машинангни тинтиб нима қиламан, ифлос?

— Ахир, боя сен анави сариқ машакнинг сумкасида нима борлигига ўзинг қизиққан эдинг-ку! Ўшани деб уни ўз хонамда, ўз тўппончам билан отиб ташлаганимни айтмаганмидинг? Сен менинг хонамни қидириб ҳеч нарса тополмадинг, чўнтагимни ҳам титиб кўрдинг, ҳеч вақо йўқлигига амин бўлдинг. Шунда мен ҳақиқий, тажрибали полициячи машинамни ҳам текшириб кўриши керак-ку, ахир, деб ўйладим. Қотилликдан гувоҳлик берувчи нарса яшириб қўйилган бўлса-чи? Шунинг учун ҳам мен машинани буёққа ҳайдаб келдим. Сен ҳақиқий, тажрибали полициячи сифатида уни қараб чиқишинг мумкин.

У ғазабдан тутоқиб кетди.

— Буёққа қара, итвачча, — ўшқирди менга қараб, — сариқ чақалик айғоқчининг насиҳатларига эҳтиёжим йўқ. Мен Пальскийга сен билан шуғулланишни тайинлайман. Бир адабингни бериб қўйсин. Суякларингни битта-битта териб олишмаса, омадм бор экан деявер.

— Лейтенант, мени бир ёқли қилишдан олдин, машинани текшириб кўрсанг-чи? Қўлқоп сақланадиган қутичани кўздан кечирсанг, вақтдан ютасан. — Мен машина эшигини кенг очиб, четга турдим.

Ғазабдан кўзлари ёниб турган Ретник машинага ўтириб, зарда билан қутичани очди.

Мен уни кузатиб турардим. У ғазабдан тушди. Тўппончага ҳам, сумкачага ҳам қўл теккизмади. Уларга узоқ тикилиб турди-да, кейин менга ўгирилди.

— Бу сенинг тўппончангми?

— Ҳа.

¹ Фут — 0,3048 метр.

— Сумкача-чи, униками?

— Бўлмасам-чи. Нима, шунга фаросатинг етмаяптими?

Ретник бутунлай ўзини йўқотиб қўйганлиги шундоққина сезилиб турарди.

— Нега энди? Уни сен ўлдирганингни тан олишингми бу?

— Мен фақат ўзимга сузилган қарталарни очдим, холос. Бошқа ҳеч нарса қилолмайман. Бўёғини нима қилишни энди ўзинг биласан.

У дарвоза олдида навбатчилик қилаётган полициячини чақирди. У ёнимизга келгач, Пальскийни дарҳол топиб келишни буюрди.

Пальскийнинг келишини кутарканмиз, Ретник тўппонча билан сумкачани яна кўздан кечирди. Лекин қўлини теккизмади.

— Энди сенинг ҳаётинг учун икки чақа ҳам бермасдим, — деди у. — Ҳатто икки чақа.

— Топилмани кўрсатиш учун бу ерга келмаганимда, ўзим ҳам икки чақа бермасдим. Лекин мен келдимми, демак икки чақа қўяман, зиёдмас.

— Сен машинангни доим қулфлаб юрасанми? — сўради Ретник; мияси ишлай бошлади шекилли.

— Ҳа, лекин ёзув столим тортмасида, тўппончам билан ёнма-ён эҳтиёт калитим ҳам сақланарди. Мен қараганим йўқ. Лекин гаровлашаманки, калит жойида йўқ.

Ретник иягини қашиди.

— Тўғри. Мен тўппончани ахтардим, у ерда ҳеч қанақа калит йўқ эди.

Ҳовлига ҳовлиқиб Пальский кириб келди.

— Мана бу машинани яхшилаб текшир, — деди унга Ретник. — Синчиклаб қара. Сумкача билан тўппончага эҳтиёт бўл. Яхшиси тўппончани Леси текширсин. Тез бўл!

У боши билан менга “юр” ишорасини қилди. Биз ҳовлини кесиб ўтиб, полициячилар маҳкамасига кирдик. Зинадан кўтарилиб, мўъжазгина бир хонага кирдик. Хона товук катагини эслатарди. Унинг ичида стол, икки стул, кичикроқ жавон бор эди. Хонани кичкинагина бир дераза ёритарди. Хуллас, етимлар уйддек кўрimsиз бир хона эди.

Ретник менга стулни кўрсатди, ўзи столни айланиб ўтиб, нариги стулга ўтирди.

— Сенинг хонанг шуми? — қизиқдим мен. — Мен ҳокимнинг қариндоши бўлган сендек бир одамга юмшоқ жиҳозлар ярашади, деб ўйлардим.

— Менинг ҳаётим сени ташвишга солмай қўя қолсин. Сенга ўз ташвишинг етарли-ку. Агар уни шу тўппончадан отиб ўлдиришган, сумкача ҳам уника бўлиб чиқса, сенинг марҳум сифатида омадинг бор экан.

— Шунақа деб ўйлайсанми? — дедим мен баланд суянчиқли стулга яхшилаб жойлашарканман. — Биласанми, бундан ўн дақиқалар олдин тўппончани ариққа, сумкачани денгизга улоқтирсаммикин, деган ҳаёлга боргандим. Агар шундай қилганимда борми, лейтенант, на сен, на сенинг шоввоз йигитчаларинг ҳеч нарса қилолмасдиларинг. Лекин мен сенга имконият беришга қарор қилдим.

— Бу билан нима демоқчисан?

— Мен уларни улоқтирмадим. Чунки уларни менга атайлаб ташлаб кетишган. Бир оз ўйлаб кўрсанг, ҳаммаси жойига тушади-қўяди. Агар мен ушбу ашёвий далилларни йўқ қилиб юборганимда, сен ҳеч нарсани аниқлай олмасдинг.

Ретник бошини ён томонга эгди.

— Шундай қилиб, тўппонча билан сумкача менинг қўлимда. Нега энди бу лаънати ишни бир ёқли қилади, деб ўйлаяпсан?

— Чунки менга тўнкаб ҳеч нарса чиқара олмайсан. Барибир қотилни излаб топишингга тўғри келади. Қотил эса буни асло хоҳламайди.

Ретник ўйга толди. Кейин портсигарини олиб, чекайлик деб менга ҳам тутди. Танишганимиздан бери ўтган беш йил ичида у менга биринчи бор шундай дўстона муносабатда бўлиши эди. Мен сигарани ёқтирмасам ҳам, уни олдим. Қўлини қайтаришим инсофдан эмасди.

Биз баравар чекдик. Хона тутунга тўлиб кетди.

— О'кэй, Рейн, — деди Ретник. — Мен сенга ишонаман. Уни сен отгансан деб ўйлашни хоҳлардим, лекин бу бизларни ҳақиқатга яқинлаштирмайди-да. Шундай деб ўйласам, кўпгина ташвишдан қутулган бўлардим: лекин ундай

қилолмайман. Сен оддий бир айғоқчисан, лекин аҳмоқ эмассан. Иккаламиз тил топишиб кетармиз деб ўйлайман.

Мен энгил нафас олдим.

— Лекин мендан умид қилмай қўяқол, — давом этди у. — Бошлиқни кўндириш жуда мушкул. Ўта қизиққон одам. Агар сен билан келишиб олганимни билиб қолса борми, дарҳол типирчилаб қолади. Борди-ю, мен уни кўндирсам, ташвиш тортишга ҳожат ҳам қолмайди.

Бу борада айтадиган гапим йўқ эди. Шунинг учун ҳам ҳеч нарса демадим.

У деразага тикилиб қолди. У ердан улкан турар-жой биноси кўриниб турарди. Унинг балконлари болалар аравачалари билан тўлдириб ташланган, ювилган кийим-кечак илиб қўйилганди.

— Мен бу ерда сенга айтишдан олдин ҳар томонлама ўйлаб кўрдим, — деди ниҳоят у. — Сени гувоҳ сифатида бу ишга жалб қилишим ёхуд кўнгилли равишда ишлашингни сўрашим мумкин. Нима дейсан?

— Кўнгилли равишда ишлай қолай.

Ретник телефонга қўл чўзди.

— Буёққа кир, — деди у гўшакдан овоз эшитгач.

Эшик очилиб, оддий кийимдаги ёш йигит кириб келди. У соф виждонли хизматчи эди. Шубҳасиз, полицияда ишлаётгани ҳали жонига тегмаганди. У садоқатли нигоҳ билан Ретникка қаради. Одатда кучук ўз соҳибига шундай термулади.

Ретник худди бир бечораҳол қариндошини таништираётгандай, ижирганиб мени кўрсатди.

— Мана, Нельсон Рейн. Сен билан бирга бўлиб турсин. Керах бўлганда ўзим чақириб оламан. Бу эса Петерсон. Бизга яқинда келган, уни ўзингга оғдириб олишга шошилма, ҳали йўлдан уришга улгуришади.

Петерсон мени даҳлиз бўйлаб бошлаб кетди. Мўъжазгина бир хонага кирдик. Димоққа гуп этиб тер ҳиди урилди. Мен дераза ёнига ўтирдим, боши қотган Петерсон стол четига чўкди.

— Қайғурма, — дедим мен. — Биз, эҳтимол, бу ерда бир неча соат бўлармиз. Бошлиғинг хитой аёли мен ўлдирганимни исботлашга уринаяпти. Лекин овора бўлгани қолади.

У кўзларини бақрайтирди.

Бир оз бўлса-да, кўнглини кўтаришга уришиб, Ретник менга совға қилган, лекин ярми чекилган сигарани узатдим.

— Мана, музей ашёси. Уларни йиғиб юрмайсанми? Бу Ретникнинг сигараси. Музейинг борми ўзи?

Завқ-шавққа тўла ёш йигитнинг юзи тош қотди. У бир зумда пихини ёрган полициячига айланди-қўйди.

— Менга қара, бир нарса айтмоқчиман. Сал-пал ҳазил қилиб бўладими ёки сен жудаям тарбия кўрганларданмисан?

Мен жилмайдим, бир оз иккиланиб турганидан сўнг, у ҳам тиржайди. Энди иккаламиз тил топишдик.

Тушлик пайти бўлиб қолди. Полициячи бизларга бир оз ловия билан гўштли пирог олиб кирди. Петерсонга пирог жуда ёқиб қолди. Мен ўз тегишимни бир оз едим-да, қолганини қайтариб юбордим. Тушликдан сўнг у қартасини олди ва биз гугуртга ўйнай бошладик. Мен унинг барча гугурт қутилларини ютиб олдим ва кейин уни қандай қилиб алдаганимни кўрсатдим. У ҳайратдан лол бўлиб қолди. Мен бўлсам уни кўзбўямачиликка ўргатишга таклиф этдим. Ундан яхшигина шогирд чиқди.

Соат саккизга яқинлашганда ҳалиги полициячи яна гўштли пирог ва ловия олиб келди. Мен уни пақос туширдим, чунки оч қолган эдим.

Биз яна ўйнадик. Петерсон шунақанги кўзбўямачилик қилдики, барча гугурт қутилларини ютиб олди. Ярим тунга яқин телефон жиринглади. У гўшакни кўтариб: “Ҳа, тақсир”, деди-да, жойига қўйди.

— Лейтенант Ретник сени кутаяпти, — деб ўрнидан кўзгалди.

Биз иккаламиз ҳам энгил тортдик.

Ретник ўз столи ёнида ўтирган эди. Жуда чарчаган ва асабий кўринарди.

Менга ўтиришни, Петерсонга эса кетишини ишора қилди. У чиқиб кетгач, мен ўтирдим.

Узоқ сукунат бошланди. Биз узоқ вақт бир-биримизни диққат билан кузатиб ўтирдик.

— Омадинг бор экан, Рейн, — деди у. — Умуман, уни сен ўлдиргансан деб ўйлаганим йўқ. Лекин бунга бошлиқни ишонтириш осон кўчмади. Уни ишонтирдим. Сен итваччанинг иши ўнгидан келди.

Ушбу бинога кирганимга ўн беш соатдан ошди. Тўғри йўл тутдимми, йўқми, деб роса бош қотирдим, иккиландим. Ниҳоят, шу сўзларни эшитиб енгил нафас олдим.

— Ҳа, ўнгидан келди, — дедим мен.

— Бўлмасам-чи! — у ўтирган жойида портсигарини қидириб қолди. Кейин, ўчиб қолган сигараси оғзида эканини сезиб, лабидан олди, тиржайиб уни ахлат қутисига улоқтирди. — Мана, ўн тўрт соат бўляптики, биз айна шу иш билан шуғулланаяпмиз. Кутилмаганда бир гувоҳни учратиб қолдик. У эрталаб соат иккию ўттизда Коннот хиёбонида сени машинада кўрган экан. Буни қарангки, ўша гувоҳ бизнинг бошлиқни сира ёқтирмайдиган адвокат экан. Унинг кўрсатмалари бошлиғимиз сенга ёпиштирмоқчи бўлган ишни чиппакка чиқарди. Демак, уни ўлдирган сен эмассан.

— Сўрасам бўладими: кимдан гумон қиляпсизлар?

У менга портсигарини чўзди, мен бу сафар олмасликка журъат этдим.

— Ҳозирча ҳеч кимдан. Ким бўлишидан қатъи назар, қойил-мақом қилган.

Далил йўқ, бирор илинтирадиган жойидан тутиб бўлмаяпти.

— Хитой аёли ҳақида ҳеч нарса аниқландими?

— Ҳа, албатта. Бу унча қийин бўлгани йўқ. Унинг сумкасидан аёллар ашқол-дашқолидан бўлак ҳеч нарса топилмади. Лекин у ҳақдаги ҳужжатларни аэропортдан қидириб топдик. Буёққа Гонконгдан келибди. Исм-шарифи Жо-Эн Жефферсон экан. Ишонасанми, у нефть корчалони Ж. Вильбург Жефферсоннинг келини бўлиб чиқди. Бундан бир йил муқаддам унинг ўғли Германга турмушга чиққан экан. Яқинда у автомобил ҳалокатида ўлибди. Келин эрининг жасадини бу ёққа тобутда олиб келган экан.

— Нега?

— Қария Жефферсон ўглининг оилавий сағанага кўмилишини хоҳлабди. Майитни олиб келиш ҳақини ўзи тўлабди.

— Жасад қаерда экан?

— Аэропортда уни кўмиш бюросининг вакили қабул қилиб олибди. Ҳаммаси қонун бўйича. Жасад ҳозир кўмиш олдидан ўликхонада сақланияпти.

— Ўзинг текшириб кўрдингми?

У керилиб эснади. Ясама тишлари ярмигача кўриниб кетди.

— Жин урсин ўша йўриқларингни, палид. Мен тобутни кўздан кечирдим, ҳужжатларни текширдим, ҳаммаси жойида. У Гонконгдан учибди, бу ерга соат биру ўттизда келиб кўнибди. Такси олиб, тўғри сенинг манзилингга келибди. Мени ҳайратга солган томони шундаки, нега у келган заҳоти тўғри сеникига жўнаган, қотил унинг сенинг идорангга боришини қаердан билган? Унинг сенда нима иши бор эди?

— Қизик. Агар ўлдирилган аёл Гонконгдан бўлса, менинг ҳақимда у қаёқдан билади?

— Хитойлик аёл соат еттига яқин, сен кетганингдан кейин телефон қилган деган тахмининг нотўғри. Бу пайтда осмонда бўлган. Агар сенга хат юборган бўлса, уни олган бўлишинг керак эди.

Мен ўйга толдим.

— Айтайлик, Хардвик уни аэропортда кутиб олди. Соат олтида у менга аэропортдан телефон қилди. Ёки у аёлнинг келишини кутиб турган ва ўзини мен деб танитган, дейлик. Ёхуд, айтайлик, аёл тобут ҳужжатларини расмийлаштиргунча у менинг ишхонамга олдинроқ етиб борган, эшикни очиб (қулфни бузиш қийин эмас) ичкари кирган ва унинг келишини кутиб ўтирган.

Афтидан менинг тахминларим Ретникка унча ёқмади. Умуман, улардан ўзим ҳам унчалик қониқмадим.

— Лекин сен унга нимага керак эдинг? — хитоб билан сўради у.

— Агар биз буни билганимизда, бир-биримизни саволлар билан қийнаб ўтирмасдик. Юк нима бўлди? Сен уни кўздан кечирдингми?

— Албатта. Аёл юкени аэропортда, сақлаш хонасида қолдирган: битта чемаданча, деярли бум-бўш, ич кийимлар, Будда ҳайкалчаси, бир нечта шам. Йўлга енгилгина отланган экан.

— Ўзинг қария Жефферсон билан гаплашдингми?

Ретник тумшайди.

— Ҳа, гаплашдим. Жуда баланддан келяпти, ичак-чавоғингни суғуриб оладигандай. Суғуриб олади ҳам. Бадавлат оилалар билан тўқнашишдан ёмони йўқ. Жин урсин барини. Қайноғам ҳам Жефферсон томонда. Унга қолса чолнинг товодини яласам, унинг учун кафтимда сув қайнатсам.

— Ахир, булар бекорга эмас-ку.

У марварид тақинчоғини силаб қўйди.

— Ҳар доим ҳам эмас. Ҳарҳолда қари така сира ён босмайди. Келинининг қотилини ушлашимни талаб қиляпти, акс ҳолда кўнгилсизликлардан бошинг чиқмайди, деяпти. Бу ерда ҳамма унинг измида, ахир. Фалванинг уяси.

— Жефферсоннинг ўзи ёрдам беролмайдими?

— Албатта, йўқ.

— Менга уч юз долларни келтириб берган бола-чи? Ахир, у қотилни кўрган бўлиши мумкин-ку!

— Ўзингни мендан ақллироқ деб ўйлаяпсанми, палид? Мен уни сўроқ қилиб кўрдим, ҳеч бало. Бироқ шуниси қизиқки, пул солинган конвертни агентликка соат тўртда олиб келишган. Ўзинг яхши биласан, агентлик сендан унча узоқ эмас, шундоққина рўпарангда. Анави каллаварам хизматчилар пулни сенга олтию ўн бешга етказиб беришни тайинлашганини тасдиқлашяпти, лекин уни ким олиб келганини эслай олишмаяпти.

— “Херрон Корпорейшн”ни текшириб кўрмадингми, Хардвик ўша ерда ишлаётган эканми?

— Йўқ. Унақа одамни билмаймиз, дейишди, — Ретник эснади, керишди-да, ўрнидан турди. — Бориб ухлайман. Балки эртага бирор нарса ойдинлашар. Бугунча етарли.

Мен ҳам ўрнимдан турдим.

— Тўппонча-чи?

— Текшириб кўрдик, ҳеч қанақа бармоқ изи қолдиришмаган. Машинада ҳам. Жуда эҳтиёткор қушга ўхшайди, лекин барибир из қолдириши керак... Изсиз бўлиши мумкин эмас.

— Мумкин.

У уйқусираб менга қаради.

— Мен сени қутқариб қолдим, Рейн. Энди сенинг навбатинг. Миянгга бирор фикр келса, айт. Таклифлар жудаям керак.

Мен хизматини унутмасликка ваъда бердим. Кўчага чиқиб, машинага ўтирдим-да, уйга шошилдим. Ахир, мени юмшоққина кўрпа-тўшак кутиб турарди.

4

Бу кунисига эрталаб соат тўққиздан сўнг мен ишга етиб бордим. Эшик олдига мени икки машинада келишган газетачилар кутиб туришарди. Кеча менинг йўқ бўлиб қолганим уларни ташвишга солган экан. Улар қотиллик ҳақидаги менинг фикрларимга қизиқишди.

Уларни ўз хонамга бошлаб кирдим. Кеча куни билан полиция маҳкамасидан бўлганимни гапириб бердим. Қотиллик ҳақида сизлардан ортиқ ҳеч нарса билмайман, деб айтдим. Хитойлик аёлга нимага керак бўлиб қолганимни, унинг менинг ишхонамга қандай кирганини сира тасаввур қилолмайман. Газетачилар ярим соат мобайнида мени саволларга кўмиб ташлашди, лекин ҳеч нарсага эриша олишмади. Ниҳоят, жуда ҳам хафа бўлишиб, жўнаб кетишди.

Хат-хабарларни кўздан кечириб, уларнинг кўпчилигини ахлат қутисига ташладим. Хатлар орасида бир аёлдан келган мактуб ҳам бор экан. Нотаниш аёл

кучукчасини заҳарлаб ўлдирган номаълум кишини қидириб топишимни сўраб ялиниб-ёлворганди.

Унга эҳтиром билан бир хат ёзиб, ҳаддан ташқари банд бўлганлигим унинг муаммоси ила шуғулланишимга имкон бермаслигини тушунтирдим. Худди шу маҳал эшикни тақиллатишди.

Яқин қўшним Жей Вейд кириб келди. У бир неча қадам босиб, стол ёнида ҳадиксирагандай тўхтаб қолди.

— Халақит бермадимми? Бу менинг ишим эмаску-я, лекин билгим келяпти: қотил топилмадимми?

Унинг қизиқувчанлигига парво ҳам қилмадим. Баъзан шунақа одамлар учрайди: жиноятдаги яширин сирларга ўлғудай қизиқишади.

— Йўқ.

— Билмадим, ёрдами тегармикан, — эҳтиром билан давом этди у, — лекин, эслашимча, тахминан соат саккизларда сизнинг телефонингиз қаттиқ жиринглади. Узоқ вақт жиринглаб турди. Унда сиз кетиб бўлгандингиз.

— Меникида телефон ҳаммиша жиринглаб туради. Лекин, барибир, ташаккур сизга. Бу ҳақда лейтенант Ретникка хабар қиламан.

У калта қилиб олдирилган сочини силаб қўйди.

— Мен ўйловдимки... Ахир, қотиллик текширилаётганда баъзан оддий нарса асқотиб қолади-ку, — у бир оз талмовсиради. — Қизиқ, у хонангизга қандай қилиб кирган экан, ғалати-я?

— Уни менинг хонамга қотил бошлаб кирган. Бундан ташвишланаётганим йўқ.

— Ундай бўлса яхши. Ўлдирилган аёлниги кимлиги маълумми?

— У Жо-Эн-Жефферсон, Гонконгдан экан.

— Жефферсон? — Саросимага тушди Вейд. — Менинг Герман Жефферсон деган оғайним бор эди. У Гонконгга кетганди, эски мактабдош оғайним.

У креслога чўкиб, оёқларини столга узатди.

— Тўғри ўтиринг. Агар истагингиз бўлса, менга Герман ҳақида гапириб беринг. Ўлдирилган хитойлик аёл — Германнинг хотини бўлади.

Вейд қотиб қолди. Менга бақрайиб қараб турарди.

— Германнинг хотини? У хитойликка уйланганмиди?

— Шунақа.

— Ана холос, жин урсин мени!

У бир оз ўйланиб турди-да, давом этди:

— Йўқ, мен бунга ҳайрон бўлаётганим йўқ. Мен хитойликлар жуда лобар бўлишади, деб эшитганман. Бироқ бу хабар унинг отасини хурсанд қилишини ҳеч тасаввур этолмайман. — Вейд қовоғини уйиб, бошини чайқади. — У бу ерларда нима қилиб юрган экан?

— Эрининг жасадини олиб келибди, шу ерда кўмиш учун.

Вейд тош қотди.

— Нима, Герман ўлди демоқчимисиз?

— Ҳа, ўтган ҳафта, автомобил ҳалокатида...

Бу хабар Вейдни бутунлай гангитиб қўйди. У ғалати бир ҳолатда узоқ-узоқларга тикилиб турар, кулоқларига ишонгиси келмасди.

— Герман... ўлди! Кечирасиз, — деди у. — Отасига қийин бўпти-да, шўрлик.

— Нимасини айтасиз. Сиз уни яхши танирмидингиз?

— Нима десам экан, унчаликмас. Биз мактабда бирга ўқиган эдик. Ўзиям балойи азим эди-да. Кўрқув нималигини билмасди. Ҳали қизлар билан саргузаштларга аралашарди, ҳали қарасангиз, мотоцикл пойғасида қатнашарди. Унга ҳавасим келарди. Файритабийий инсон бўлиб кўринарди кўзимга. Мен коллежга ўқишга кирганимдан кейин у ҳақдаги тасаввурларим ўзгарди. Нега деганда сира ақли кирмаганга ўхшарди. Тинимсиз ичишлар, уруш-жанжаллар. Қачон қарама, бир нимани бошлаб юрарди. Бундай оғайнинг бўлганидан бўлмагани. Бор-е, дедиму қўлни силтаб, ундан воз кечдим. Ниҳоят, бу қилиқлари отасининг ҳам жонига тегди. Германни Шарққа жўнатиб юборди. Шунгайм беш йил бўлиб қолди. У ерда отасининг корхонаси бор, — Вейд оёқларини чалиштирди. — Демак, у хитойлик қизга уйланибди-да. Қизиқ.

— Шунақасиям бўлади, — дедим мен.

— Автомобил ҳалокатими? У ҳамиша шундай фалокатларга учраб турарди. Тавба, авваллари унга ҳеч нарса қилмасди, — Вейд кескин бурилиб менга қаради. — Биласизми, бу менга жуда ғалати кўриняпти. Уни нега ўлдиришдидейкин?

— Полиция ҳам худди шуни аниқлашга уриняпти.

— Муаммо, шундай эмасми? Мен ҳалиги аёлга сиз нечук керак бўлиб қолганингизни назарда тутяпман. Қандайдир сир борга ўхшайди-а?

— Шундай.

Девор орқасида телефон жиринглади. Вейд дик этиб ўрнидан турди.

— Мен сизнинг вақтингизни оляпман. Агар Герман ҳақида яна бирор нарса эсласам, хабар қиламан.

— Хурсанд бўлардим.

У кетганидан сўнг креслога яхшироқ жойлашдим-да, эшитганларим тўғрисида бош қотира бошладим. Орадан йигирма дақиқалар ўтди. Мен бўлсам ҳамон ҳаракатсиз ўтирардим. Бу вазиятдан мени телефон кўнғироғи қутқарди.

— Жаноб Вильбург Жефферсоннинг котибаси гапиряпти, — деган ёқимли аёл овози эшитилди. — Бу жаноб Рейнми?

— Ҳа, менман.

— Жаноб Жефферсон сиз билан учрашиш ниятидалар. Бугун соат учга кела оласизми?

Бу таклиф мени жуда қизиқтириб қолди. Мен ҳафтаномамнинг саҳифаларини варақлаб кўрдим. Бутун соат учга ҳеч қандай учрашув белгиланмаган экан. Умуман, шу ҳафтанинг сўнги кунлари бўш эдим.

— Ҳа, кела оламан.

— Денгиз бўйида, Бич-Драйвдаги охириги уй, — тушунтирди у. Сўнг қўшиб қўйди: — Бич-Вью.

— Келаман.

— Ташаккур.

Телефон гўшагини қўйишди. Мен бўлсам унинг овозини ҳамон эшитаётгандай, уни жойига қўйгим келмасди. Қизиқ, қанақа экан бу аёл. Овози ёшга ўхшайди. Лекин овоз кўпинча алдайди...

Эрталаб ҳеч қандай ҳодиса юз бермади. Менинг Жей Вейдга ҳавасим келди, унинг телефони тинимсиз жиринглар, ёзув машинаси эса чиқиллагани-чиқиллаган. Унинг иши анча кўп эди. Дарвоқе, сирли жаноб Хардвик жонимга аро кириб, очликдан қутқарганди, у юборган пул яна икки ҳафталик егуликка етар эди.

Бирорта мижоздан дарак бўлмайди. Соат бирга яқин тамадди қилиш учун пастга тушдим. Спарроу банд бўлгани учун саволлар билан бошимни қотирмади.

Бир оз вақт ўтказиб Пасаденанинг энг шинам қисми Бич-Драйвга йўл олдим. Бу ерда, шахсий пляжли уйларда, ёз ойлари шаҳарга ёпирилиб келувчи оломондан четроқда бадавлат кишилар яшардилар.

Бич-Вью дарвозасига етиб борганимда соат бир неча дақиқаси кам уч бўлганди. Кутганимдек, дарвоза очиқ турарди. Ичкари кириб ҳар икки томони яшил майсазор ва гулзорлар билан қопланган йўлак бўйлаб қирқ ярдча юрдим. Уй жуда ҳашаматли, эски услубда қурилган эди. Асосий эшикка олти кенг оқ зина билан чиқиларди. Эмандан ясалган эшикда кўнғироқ илгаги. Илгақдан ушлаб тортдим. Дақиқа ўтар-ўтмас эшик очилди. Қовоғи солиқ баланд бўйли дарвозабон менга бепарвогина қараб, савол аломати билан қошларини чимирди.

— Нельсон Рейн, — таништирдим ўзимни, — Мени кутишяпти.

У чегланиб, менга йўл берди. Улкан жиҳоз ўрнатилган нимқоронғи даҳлизга кирдик. Кейин у мени эргаштириб мўъжазгина бир хонага бошлаб кирди. У ерда бир неча ўнғайсиз креслога кўзим тушди. Стол устида рангдор муқовали журналлар тахланиб ётарди. Хона тиш доктори қабулхонасини эслатарди. У креслолардан бирини кўрсатиб, “ўтириб туринг” ишорасини қилди-да, чиқиб кетди.

¹ 1 ярд — 0,9144 метр.

Орадан ўн дақиқалар ўтди. Мен дераза олдида туриб, денгиз манзарасини томоша қилардим. Эшик очилиб, бир қиз кирди.

Чамаси йигирма беш-ўттиз ёшларда бўлса керак, ўрта бўйдан баландроқ, қора сочли, ташқи кўриниши ёқимтойгина бир қиз. Ёрқин-мовий кўзлари теран боқиб турибди. Тўқ яшил камзули тагидан хушбичим гавдаси яққол кўзга ташланади.

— Кутдириб қўйганим учун узр, жаноб Рейн, — деди совуққина жилмайиб. — Жаноб Жефферсон сизни кутяпти.

— Сиз у кишининг котибасимисиз? — сўрадим майин товушни эслаб.

— Ҳа. Жанет Вест. Кузатиб боришга ижозат беринг.

Мен унинг орқасидан коридор бўйлаб юра бошладим. Яшил мовут қопланган эшиқдан ўтиб эскича жиҳозланган кенг бир хонага кирдик. Шинам бу хонада узун-узун китоб жавонлари савлат тўкиб турарди. Бир томонидаги ойнаванд эшик боққа очиларди. У ерда очилиб турган ранг-баранг гуллар минг тусда товланарди.

Вильбер Жефферсон ғилдиракли креслода дам олаётган экан. У очиқ эшик ёнидаги сояда ястаниб ётарди: баланд бўй, озгин, киборларча кийинган, қирғий бурун, сочлари оппоқ, томирлари қаварган ингичка қўлли бир чол. Эгнида оқ костюм, оёғида буғу терисидан туфли. Мен Жанетга эргашиб киришим билан бошини ўгириб менга қаради.

— Жаноб Рейн, — деди котиба ва четроқ турди, кейин чиқиб кетди.

— Бу ёққа ўтиринг, — деди Жефферсон ёнида турган стулни кўрсатиб. — Унчалик яхши эшитмайман. Шунинг учун илтимос, қаттикроқ гапиринг. Агар чеккингиз келса... чекаверинг. Бу қурғурдан мени воз кечтиришганига олти йилдан ошди.

Мен чекмадим. Сигарет тутуни унга хуш келмаса керак, деб ўйладим. Ўз вақтида у, албатта, сигарани маъқул кўргандир.

— Мен сиз ҳақингизда маълумот тўпладим, жаноб Рейн, — деди у анча сукунатдан кейин, хира-қизғиш кўзлари билан менга тикилиб. Менга у чўнтагимда нима борлигини, ўнг елкамадаги холни, ҳамёнимда неча пул борлигини кўриб тургандек туюлди. — Менга сизни ҳалол, ишончли ва эс-ҳушли одам деб айтишди.

Қизик, ким айтган экан буни... Мен индамадим.

— Сизни бу ёққа чақришга мажбур бўлдим, — давом этди Жефферсон, — чунки сизга телефон қилган номаълум одам ҳақида ўзингиздан эшитмоқчиман. Кейин ўз хонангизда ўлик хитойлик аёл жасадини қай тариқа кўрдингиз?

У аёлни ўз келини деб айтмади... “Ўлик хитойлик аёл” деганда эса товушида қандайдир нафратона оҳанг бор эди. Бунақанги кекса ва бой-бадавлат бир корчалоннинг ўғли қайсидир осиеликка уйланиши ҳақидаги хабар унчалар севинтирмаганлиги табиий.

Менга маълум бўлган ва кўрган нарсаларимнинг ҳаммасини бир четдан, баланд овозда гапириб бердим.

— Раҳмат, жаноб Рейн. Аёл нима учун сиз билан учрашмоқчи бўлганини билмайсизми?

— Ҳатто гумон ҳам қилолмайман.

— Уни ким ўлдирганини ҳам гумон қилолмайсизми?

— Йўқ, — дедим. Кейин кўшиб қўйдим. — Бироқ афтидан, ўзини Хардвик деб танитган одам бу ишга алоқадор деб ўйлайман.

— Ретникдан умидим йўқ, — деди Жефферсон. — У ўтакетган аҳмоқ. Бу лавозимни эгаллаб тургани ҳам англашилмовчилик. Ўғлимнинг хотинини ўлдирган одам қўлга олиниши керак, менинг истагим шу. — У томирлари бўртган қўлларига қараб, қовоғини уйди. — Таассуфки, ўғлим билан орамизга совуқлик тушганди. Одатда, бундай ҳолларда, ҳар икки томондан хатоларга йўл қўйилган бўлади. Аммо ҳозир, ўғлим орамизда йўқ экан, мен сабр-қаноатли бўлишим керак. Айнан сабр-қаноатнинг етишмаслиги ва менинг қаттиққўллим уни шу қўйларга солди. У уйланган аёлни ўлдиришди. Ўғлим қотилни топмагунча қўймасди. Мен уни яхши билардим. Энди менинг ўғлим йўқ. Ҳозир биринчи галда унинг хотинининг қотилини топиш керак. Агар шунга муваффақ бўлин-

са, демак, қарзимни узган бўламан. — У жимиб қолди. Нурсиз кўзларини олис-олисларга тикди. Юзи ғамгин тусга кирди. Жефферсон жуда қартайган, лекин ўта дадил бўлиб кўринди. Менга ўтирилди:

— Жаноб Рейн, кўриб турибсиз, мен жуда кексайдим. Куч-қувватим йўқ. Тез чарчаб қоламан. Қотилни таъқиб қилишга кучим етмайди. Шунинг учун ҳам сизни қидиртирдим. Зеро сиз манфаатдор томонсиз. Чунки аёлнинг ўлиги сизнинг хонангиздан топилган. Қотил қандайдир сабаб билан жавобгарликни сизга юкламоқчи бўлган. Мен сизга яхшигина тўлайман. Сиз ўша одамни қидириб топа оласизми?

Бунинг энг осон йўли — қариянинг таклифига рози бўлиб, пулни олиш ва қотил Ретникнинг қўлига тушмасмикан деб кутиб ўтириш. Лекин бундай йўл тутиш — менинг шаънимга тўғри келмасди. Қотилни излаб топа оламанми? Ишончим унча қатъий эмасди.

— Қидирув ишлари билан полиция шуғулланыпти. Қотилни фақат ўшаларгина топа олади. Менинг қўлимдан келмайди. Айғоқчи қотиллик ишлари билан шуғулланмайди. Бу ишга чет кишиларнинг аралашувига Ретник йўл қўймайди. Унинг гувоҳларини сўроқ қилишга менинг ҳаққим йўқ. У бунга йўл қўймайди ва мен ўзимга кўнгилсизликлар ортдириб олишим мумкин. Сиздан пул ундиришни ҳар қанча хоҳласам ҳам, жаноб Жефферсон, бу ишга кириша олмайман.

У ҳайрон бўлмади, лекин қатъияти камаймади.

— Ҳаммасига тушунаман. Ретник — тентак. Менимча, у ишни нимадан бошлашни ҳам билмаяпти. Мен унга Гонконгдаги Британия маъмурларига телеграмма юбориб, бу аёл ҳақида маълумотлар олишни таклиф қилдим. Ахир биз унинг ўғлимнинг хотини бўлгани ва Хитойдан қочиб ўтганидан бошқа ҳеч нарса билмаймиз-ку. Бундан бир йил олдин ўғлим юборган хатдан шуларни билиб олганман. — У яна олисларга тикилди. — Мен унга уйланишни тақиқлаб, аҳмоқлик қилган эканман. Ўшандан кейин сира хат олмагандим.

— Британия полицияси у ҳақда қандайдир маълумотларга эга деб ўйлайсизми?

— Эҳтимол. Лекин ким билади дейсиз. Ҳар йили юз мингдан зиёд бу шўринг қурғурлар Гонконгга келишади. Бу одамлар беватан, беҳужжат. Менинг Гонконг билан алоқам бор, у ердаги вазиятни аниқлашга уриниб кўрдим. Тушунишимча, вазият бундай экан: қочоқлар контрабандачилар кемаларида Хитойдан Макаога сузиб ўтишаркан. Бу ер эса Португалияга қарашли ҳудуд ҳисобланади. У ерда қочоқлар хуружга бас келиша олмайди. Қочоқлар Макаодан елканли кемаларда Гонконгга қараб йўл оладилар. Гонконг атрофидаги денгизда Британия полицияси соқчилик қилади. Лекин хитойликларга бас келиш жуда қийин. Полиция қочоқлар тушган кемани таъқиб қилиши билан у шу атрофдаги юзлаб ўзига ўхшаш балиқчилар кемаси орасига яширинади. Натижада полиция ҳеч нарса қилолмайди.

Албатта, Британия маъмурлари қочоқларга ён босади. Ҳар ҳолда уларда ҳозир аҳвол оғир ва қочоқлар умумий душмандан қочишяпти. Агар кема Гонконгнинг ҳудудий сувларига кириб олса бас, уни бу ерда ахтариб ҳам ўтиришмайди. Полиция қочоқлар ўз юртларидан узоқ кетишибдими, демак уларни ушлаб орқага қайтариш одамгарчиликдан эмас, деб ҳисобларди. Уларнинг тайини йўқ, на насаби, на қабиласи бор. Ҳужжатлари умуман йўқ. Британия полицияси янги ҳужжат беради, лекин уларнинг ҳақиқий фамилияларини аниқлаб бўлмайди. Гонконгда улар учун бутунлай янги ҳаёт бошланади. Ҳатто номлари ҳам ўзгаради; улар қайтадан туғилгандай бўладилар. Ўғлимнинг хотини ана шундай гуруҳга мансуб эди. Агар биз унинг амалда ким бўлганини, унинг келиб чиқиши қандай эканини билолмасак, уни нега ўлдиришганини ва ким ўлдирганини асло билолмаймиз. Шунинг учун ҳам сизнинг Гонконгга боришингизни ва у ҳақда бирор нарса аниқлашга уринишингизни истайман. Бу унчалик осон эмас, лекин Ретник бу иш билан шуғулланмайди. Британия полицияси бўлса бу борада унчалик қайғураётгани ҳам йўқ. Сиз буни удалайсиз деб ўйлайман. Мен сизни пул билан таъминлайман. Сиз бунга нима дейсиз?

Фикри жуда қизиқарли эди, лекин ўйламай-нетмай унга киришиш даража-сида эмасдим.

— Мен бориб келишим мумкин. Бироқ бундан бирор иш чиқиши амрима-ҳол. Албатта, бу ерда ўтириб бирор нарса дейиш қийин. Ахир, унчалик имко-ниятларга эга эмасмиз.

— Бориб котибам билан гаплашинг. У сизга ўғлимнинг хатларини кўрсата-ди. Эҳтимол, уларнинг сизга фойдаси тегиб қолар. Қўлингиздан келган ҳамма ишни қилоласизми, жаноб Рейн?

У зўр-базўр бошини қимирлатиб, хайрлашди.

— Вест хоним ўнгдан учинчи хонада.

— Сиз менинг дарҳол жўнашимни хоҳлаяпсизми? Ретникка айтмасдан ту-риб, мен бундай қилолмайман.

— Мен ундан илтимос қиламан, сизни кутдириб қўймасин. Бўшашингиз билан дарҳол жўнаб кетинг.

У креслога ястаниб, ҳорғин бир ҳолатда бўшлиққа термилди.

Оғир хаёллар оғушида қолган ёлғиз қария унсиз эди.

5

Жанетни мен каттагина хонадан топдим. У устида қалин чек китоби турган стол ёнида ўтирарди. Кирганимда у чек ёзаётган эди. Жанет менга бир нигоҳ ташладию стол ёнида турган стулни кўрсатди.

— Гонконгга борадиган бўлдингизми, жаноб Рейн?

— Эҳтимол, лекин дарҳол жўнашим гумон. Ҳафтанинг охирларига балки улгуриш мумкинدير.

— Сиз чечакка қарши эмлатишингиз керак. Вабога қарши эмлатсангиз ҳам зарар қилмайди. Лекин бу шарт эмас.

— Эмлашлар борасида ҳаммаси жойида, — чўнтагимдан сигарет олиб унга ҳам тутдим, рад этгач, ўзим тутатиб, қолганини жойига қўйдим. — Жаноб Жеф-ферсоннинг айтишича, сизда ўғлининг хатлари бор экан.

— Мен уларни сиз учун тайёрлаб қўйганман.

У стол тортмасини очиб, у ердан олтига хат олди.

— Герман йилига атиги бир мартагина хат ёзган. Улардан бирор нарсани аниқлаш анча мушкул.

Дарҳақиқат, хатлар жуда қисқа ёзилганди. Уларнинг ҳар бирида қатъиян пул талаб қилинарди. Герман жуда камгап экан, афтидан, у фақат пул ҳақида ўйлаганга ўхшайди. У оддийгина қилиб соғ-саломат экани, ишлари яхши юриш-маётганини ёзиб, мумкин қадар пул жўнатишни сўраган ҳар бир хатида. Би-ринчи хат беш йил муқаддам ёзилганди. Кейингилари бир йил оралатиб юбо-рилган. Бироқ сўнгги хати мени қизиқтириб қолди. У бундан бир йил олдин юборилган экан.

“Вэнчай, “Самовий салтанат” меҳмонхонаси
Азиз отажон!

Мен бир хитойлик қизни учратиб қолдим ва унга уйланмоқчиман. Унинг исми Жо-Эн. Унинг ҳаёти жуда оғир кечган, ўзи хитой қочоқларидан. Лекин жуда аломат, ақлли, мен ёқтирадиган аёллар хилидан. Сезиб турибман, бу ха-бар сизни унчалик қувонтиргани йўқ. Аммо сиз ўзингиз менга ҳамisha “муста-қил бўлиш керак” деб таъкидлар эдингиз. Шу боис мен унга уйланишга қарор қилдим. Мен жуда хурсандман, у жуда яхши хотин бўлиши аниқ. Яшаш учун хонадон қидириб, ҳеч тополмаяпман. Нархи осмонда, биз бу ерда меҳмонхона-га жойлашишга қарор қилдик. Нисбатан бу жуда қулай. Лекин ўз уйинг бўлган-нига не етсин.

Фотиҳа берарсиз, деган умиддаман. Агар сизда хонадон сотиб олиш учун чек юбориш истаги туғилса, жуда хурсанд бўлар эдик.

Тоабад сизнинг Германиянгиз”.

Мен хатни буклаб, бошқа хатлар устига қўйдим.

— Бу унинг сўнги мактуби эди, — деди секингина Жанет. — Жаноб Жефферсоннинг жудаям жаҳли чиқди. У уйланишни тақиқловчи телеграмма жўнатди. Кейин у ўғлидан бошқа ҳеч нарса олгани йўқ. Бундан ўн кун олдин эса мана бу келди...

У менга оддийгина ён дафтардан йиртилган қоғоз парчасига ёзилган хатни узатди. Ажи-бужи хатни зўрга ўқидим.

“Вэнчай, “Самовий салтанат” меҳмонхонаси
Жаноб Жефферсон,

Кеча Германиядан ажралдик. Автомобил фалокатида ҳалок бўлди. У ўз уйида кўмилишини хоҳлаши ҳақида кўп гапирарди. Менда пул йўқ. Агар пул юборсангиз, унинг жасадини уйига олиб бораман. Шунда уни ўзи хоҳлагандек кўмиш мумкин бўлади. Уни бу ерда дафн қилиш учун менинг пулим йўқ.

Жо-Эн Жефферсон”.

Хатни ўқиб, даҳшатга тушдим. Ҳалок бўлган эрининг жасади олдида нима қилишни билмай гаранг бўлиб қолган хитойлик аёл кўз олдимда гавдаланди. Ўликни кўмай деса, пули йўқ. Биргина умиди қайнотасидан. Лекин у раҳм-шафқат қилармикин?

— Кейин нима бўлди?

Жанет ўйланиб қолди.

— Жаноб Жефферсон хатнинг ҳақиқийлигига ишонмади. У бу аёл мендан пул шилиб олмоқчи деб ўйлади, ўгли ўлганига ишонмади. Мен Гонконгдаги Америка консулига сим қоқиб, Германиянинг автомобил фалокатига учраганини аниқладим. Шунда Жефферсон ҳалиги аёлга ўғлининг жасадини юборишни таяинлади. У аёлга Гонконгда қолишни буюриб, маълум миқдорда даромад тайинлади. Унинг мунтазам тўланиб турилишини белгилади. Лекин ўзингизга маълумки, ўша аёл тобут билан бирга келган. Аммо негадир бизникига киргани йўқ.

— Жасад-чи?

— Эртадан кейин дафн маросими бўлади.

— Герман у ерда нима ҳисобига яшаган?

— Биз билмаймиз. Герман у ёққа борганида отаси уни бир бошқарувчисига ёрдамчи қилиб жойлаштирганди. Лекин Герман ярим йилча ишлаб бу ишдан бўшади. Ушандан буён нима қилаётгани ҳақида отасига ҳеч ёзмади. Фақат пул сўраб турарди.

— Жаноб Жефферсон ўғлининг талабини қондирармиди?

— Бўлмасам-чи. У ҳамиша пул юбориб турарди.

— Хатидан кўриниб турибдики, Герман йилига бир маротаба пул сўраган. Қанчадан?

— Беш юз долларга яқин.

— Лекин бир йил давомида бу пулга яшаб бўлмайди-ку! У қўшимча даромад қилган бўлса керак?

— Мен ҳам шундай деб ўйлайман.

Мен иягимни қашидим, деразадан қарадим, сал-пал фикримни тўплашга уринардим.

— Бу жуда кам-ку, шундай эмасми? — дедим ниҳоят. Шу заҳоти унга маккорона бир савол бердим. Бу савол боя у ўз ҳаяжонини яширишга уринаётганини сезганимдан бери тилимнинг учида айланиб турган эди: — Сиз ўзингиз Герман Жефферсонни шахсан билармидингиз?

Отган ўқим нишонга тегди, шекилли, у довираб қолди. Ўрнидан туриб қайқадир ғойиб бўлди, тезда қайтиб келди. Кўзларида ўйчанлик акс этарди.

— Нима дедингиз? Ҳа, албатта. Мен саккиз йилдирки, жаноб Жефферсонникида хизмат қиляпман. Герман Шарққа кетмасдан олдин шу ерда яшарди. Ҳа, мен уни билардим.

— Қанақа одам эди ўзи? Отаси уни қайсар эди, деяпти. Лекин унинг таъкидлашича, агар ўз ўғлини кўпроқ тушунганда эди, у бунақа бўлмас экан. Сиз шу фикрга қўшиласизми?

Жанетнинг кўзлари кутилмаганда чақнаб кетди ва гайритабиий қатъият касб этди.

— Ўғлининг ўлими жаноб Жефферсонни жуда чўктириб қўйди. — Унинг овози кескинлашди. — У жуда талтайиб кетди. Герман шафқатсиз, бағри тош, бузуқ одам. У ўғри. У ўз отасининг пулини ўғирлади. У ҳатто менинг пулимни ўғирлади. Унинг жаноб Жефферсоннинг ўғли эканига ишонгинг келмайди. Жаноб Жефферсон ажойиб инсон. У умр бўйи ҳеч кимга ёмонлик қилмаган.

Унинг қатъиятидан хижолат тортдим.

— Нима ҳам дердим, раҳмат. Жаноб Жефферсон учун қўлимдан келадиган ҳамма ишни қиламан.

У имзоланган чекларни титиб, биттасини танлади.

— Жаноб Жефферсон билан келишувга биноан мана бу сизнинг хизмат ҳақингиз. Қачон жўнашингизни айтсангиз, самолётга билет ҳам тайёр бўлади. Агар пул яна керак бўлса, марҳамат, хабар қилинг.

Чек минг долларга ёзилган эди.

— Мен унчалик талабчан эмасман. Уч юз ҳам етарди.

— Жаноб Жефферсон шундай фармойиш берди, — деди Жанет, худди гап беш доллар устида бораётгандай.

— Майли, мен пулни ҳеч қачон рад этмаганман. Жаноб Жефферсон ишларини сиз олиб борапсизми?

— Мен унинг котибасиман, — деди қуруққина Жанет.

— Бўпти... — дедим, нима жавоб қайтаришни билмай. — Жўнаб кетадиган бўлсам, сиз билан боғланаман.

Ҳали эшикка ҳам етмай туриб:

— У чиройлими? — деган саволни эшитдим.

Аввалига ҳеч нарса тушунмадим, диққат билан унга тикилдим.

Жанет қимир этмай ўтирар, кўзларида кучли қизиқиш акс этиб турарди.

— Унинг хотиними? — дедим ниҳоят. — Хитойлик аёллар ўта жозибадор бўлишади. У ўлик ҳолида ҳам жозибасини йўқотмаганди.

— Тушунарли.

У ручкани олди-да, чек дафтарчасини ўзига томон суриб қўйди. Бу — гап тамом дегани эди.

Даҳлизда мени дарвозабон кутиб турарди. У таъзим бажо келтириб, эшикни очди.

Котиба билан суҳбатимизнинг охири анча нарсани ойдинлаштирди. Шубҳа қолмади: Жанет Вест билан Герман Жефферсон бир вақтлар ошиқ-маъшуқ бўлишган. Йигитнинг уйланиши ва ўлими ҳақидаги хабарлар Жанетни қария Жефферсондан кам довдиратмаганди. Иш сира кутилмаган ва жуда қизиқ тус олди. Агар мумкин бўлса Жанет тўғрисида ҳам баъзи нарсаларни билгим келиб қолди.

Полиция маҳкамасида Ретник олдига кириш учун ярим соат кутишга тўғри келди. У ўз столи ёнида, сигарасини чайнаб ўтирарди. Кайфияти тушиб кетганди.

— Билолмай қолдим, сен вақт сарфлашга арзийсанми ўзи, палид, — деди у, эшикни ёпиб, столига яқинлашганимда. — Нима керак?

— Мени Вильбур Жефферсон ёллади. Уйлашимча, буни сен билиб қўйишинг керак.

Унинг юзи қатъийлашди.

— Агар терговга ҳалақит берадиган бўлсанг, Рейн, билиб қўй, сени лицензиядан маҳрум қилиб қўяман. Эсингда туг, огоҳлантиряпман. — Кейин сўради: — Сенга у қанча тўлади?

— Етарли. Мен сенга ҳалақит бермайман, Гонконгга кетяпман.

— Айғоқчи бўлиш ёмонмас, — деди у. — Гонконгга деяпсанми? Мен ўзим ҳам у ёққа жон-жон деб борардим. У ерда нима қилмоқчисан?

— Қария марҳуманинг қанақа қиз эканини аниқлашни хоҳлаяпти. У агар хитойликнинг ким эканини ипидан игнасигача аниқламасак, ишимиз юришмайди, деб ўйлаяпти. Эҳтимол, у ҳақдир.

Ретник авторучкасини ўйнаганича ўйланиб қолди, кейин тилга кирди:

— Фақат бекорга вақт ҳамда пул сарфлаяпсизлар. Дарвоқе, сенга барибир-ку, ўзингга тегишли пулни тўлалигича оласан.

— Ҳа, тўлалигича, — дедим мен хурсандлигимни яширмай. — Унинг пули кўп, хоҳлаганини қилади. Менда эса ортиқча вақт етарли. Балки омадим келар...

— У ҳақда нима керак бўлса, мен ҳаммасини билиб олдим. Гонконгга боришинг ҳам асло кераги йўқ. Телеграмма юборишининг ўзи кифоя қилди.

— Хўш, нимани билиб олдинг?

— Исми Жо-Эн Чанг экан. Жин урсин, номини қаранг, тил келишмайди-я! Уч йил бурун кемада Макаодан Гонконгга қочиб ўтаётганида қўлга тушган экан. Бир ярим ой турмада ўтириб чиқиб, кейин паспорт олибди. Тунги ресторанда пулли раққоса бўлиб ишлабди, умуман фоҳиша бўлган экан, — у кулогини қашиб, деразага қараб қўйди-да, давом этди. — Бултур йигирма биринчи сентябрда Америка ваколатхонаси унинг Жефферсон билан никоҳини расмийлаштирди. Улар хитойлар учун ётоқхонада яшашган. Бу ётоқхона “Самовий салтанат” деб аталган. Жефферсон ишсиз юрганга ўхшайди. Балки аёлнинг ишлаб топгани ёхуд кекса отаси садақаси билан кун кечиргандир. Шу йилнинг олтинчи сентябрида у автомобил фалокатида ҳалок бўлгач, хотини Америка ваколатхонасига мурожаат қилиб, эрининг жасадини юртига олиб боришга рухсат сўрайди. Бор гап шу. Гонконгга бориш шартмикин?

— Бировлар пулига борсам нима қилибди? Ҳар ҳолда сенга халақит бермайман-ку.

Ретник заҳархандалик билан тиржайди.

— Бу борада қайғурмай қўя қол, палид. Сен менга рақиб эмассан.

Эътироз билдиргим келмади. Баъзан шундай дақиқалар бўладики, одам ўз қадрини ҳис қилиши керак бўлади. Ҳозирги дақиқалар айти шундан далолат беради.

— Ишларнинг бориши қандай ўзи? Бирор нарса аниқландими?

— Йўқ, — деди газабланиб Ретник. — Нима сабабдан у сеникига эрталаб соат учда келдийкин? Мени чалкаштираётган нарса мана шу.

— Эҳтимол Гонконгга бунга жавоб топилар, — дедим чекатуриб; кейин давом этдим. — Қария Жефферсонда пул деганинг уюлиб ётибди. Ўғли унинг яккаю ягона меросхўри бўлса керак. Агар отаси васиятини ўзгартирмаган бўлса, ўглининг ўлиmidан сўнг Жо-Эн унинг меросхўри бўлиб қолади. Шунинг учун ҳам қандайдир номаълум шахс уни ўлдирган. Энди чолнинг пули кимга ўтишини аниқланса яхши бўларди. Қотилликнинг боиси шунда бўлиши мумкин.

Ретник ўйлаб туриб:

— Гапингда жон бор, — деди. — Мана буни фикр деса бўлади.

— Сен котиба Жанет Вест билан шуғулланишни ўйлаб кўрмадингми? Қариянинг пулига кўз олайтираётган бўлиши ҳам мумкин. Ўйлашимча, у ўз вақтида чолнинг ўғли билан дон олишиб юрган. Балки хитойлик аёлни отиб ўлдиришган пайтда қаерда бўлганини текшириб кўриш керакдир.

— Буни қандай қилиш мумкин? — сўради Ретник. — Мен у билан учрашгандим. Қари эшак унга гирдикапалак. Шахсий ҳаётига аралашсанг балога қоласан. Нима қиламан бошимга галва орттириб? Бу ерда унинг қўли ҳамма жойга етади. — У аянчли бир аҳволда менга қаради. — Нега энди сен котиба унинг ўғли билан дон олишиб юрган деб ўйлайсан?

— Мен у билан гаплашдим. Ўзини жуда дадил тутяпти, лекин бу масалада бир оз каловланиб қолди. Мен ҳали қизни айнан шу ўлдирган деб айтолмайман, лекин, эҳтимол, котиба гапираётганидан кўра кўпроқ нарсани билади. Балки унинг пихини ёрган ўйнаши бордир.

— Чолнинг ишига аралашгим йўқ, — деди Ретник. — Лекин анави сариқ машак сенинг идорангга нега келганини бидмоқчиман. Мана шуни аниқласам, ҳамма нарса ойдинлашади-қўяди.

— Балки сен ҳақдирсан. Муҳокама қачон? Шу ишдан тезроқ қутулсак яхши бўларди.

— Эртага соат ўнда. Расмиятчилик, лекин сен ўша ерда бўлишинг керак, — деди Ретник. — Бирор нарса аниқласанг, мени хабардор қилишни унутма.

— Сен мояна олмайсанми?

Ретникнинг руҳи тушиб кетди.

— Моянанинг нима дахли бор? Бошни асраш керак. Жефферсон қисталанг қилаяпти...

— Биладан, менга айтундинг.

Мен идорага қайтдим. Энди эшикни очаман деган эдим ҳамки, миямга бир фикр келди. Даҳлиз бўйлаб бир неча қадам юриб Жей Вейднинг эшигини тақиллатдим.

Хона қаттагина, яхши жиҳозланган экан. Эшикнинг рўбарўсида магнитофон, телефон, портатив ёзув машинкаси ўрнатилган стол, хужжатлар тахланадиган жилд ҳам шу ерда. Стол ортида Вейд ўтирибди. Оғзида сархонали мундштук, қўлида қалам, олдида бир уюм қоғоз.

Унг томонга яна бир эшик очиларди. Ичкаридан машинканинг чиқиллаши эшитилиб турибди.

Менинг идорамга қараганда бу ер бинойидек.

— Хэллоу, — деди Вейд менга ҳузур билан қараб. У ўрнидан туриб, менга бўш креслони кўрсатди. — Кириб, қани марҳамат, ўтириб-чи.

Мен ичкари кириб, креслога ўтирдим.

— Сизни кутмаган эдим. Ичасизми? Вақт ҳам олти бўляпти. Вискими?

— Ҳа.

Ёзув столдан иккита бокал билан бир шиша олди. Вискидан уларга тўлдириб қуйди. Муз йўқлиги учун кечирим сўради. Мен, бу бош не балоларни кўрмади, бунисига ҳам чидаймиз, дедим кулиб. Иккаламиз ҳам жилмайганча вискини даст кўтардик. Виски аъло даражада экан.

— Сизнинг Герман Жефферсон ҳақидаги ҳикоянгиз мени қизиқтириб қолди. Балки яна бирор нарса айтишингиз мумкиндир? Мен бу ерда барчадан суриштириб кўрдим. Ҳар қандай далил муҳим бўлиши мумкин.

— Албатта, бўлмасам-чи, — у ёрдам тўғрисидаги даъватни эшитган сенбернарга¹ ўхшаб кетди. — Сизни қайси далил қизиқтиради?

— Ўзим ҳам билмайман. Менинг ишим далиллар тўплаш. Далилларни қанча кўп тўпласанг, улар шунчалик аҳамият касб этади. Масалан, сиз Жефферсонни билардингиз. Уни феъл-атвори тўғрисида менга гапириб бергандингиз. Сиз уни довжорак бир балойи азимдек таърифлаган эдингиз. Аёлларга нисбатан қандай муносабатда бўларди?

Вейднинг офтобда анча қорайган юзида ҳақоратланганлик аломати пайдо бўлди. Бу ҳолатдан ўзининг аёлларга қандай муносабатда эканини тушуниш қийин эмасди.

— Аёллар билан ўзини ўта бемаъни тутарди. Мунофиқлик қилмайман. Ёшлиқда қизлар билан шўхлик қилишнинг нимаси ёмон, мен ўзим нечтасини лақиллатганман. Лекин Герман учун ҳеч қанақа одоб доираси бўлмасди. Агар унинг отаси бизда бунчалик нуфузга эга бўлмаганда жанжалдан боши чиқмасди.

— Ўшандай воқеалардан бирортасини эслолмайсизми?

— Айрим исмларни эслатишни истамасдим, — деди у бир оз ўйлаиб туриб, — лекин Жанет Вест деган қиз бор эди. Жаноб Жефферсоннинг котибаси. Ўша қиз... — Вейд сал талмовсиради. — Мени кечирасиз-у, буни гапириб беришим балки керакмасдир. Бундан ташқари, ушбу воқеа бундан қарийб тўққиз йил бурун бўлганди. Биласан, Германнинг ўзи айтганди, лекин бу менга гапириш ҳуқуқини бермайди...

Лекин унда хоҳиш кучли эди: у қотилни қўлга туширишни жуда-жуда истарди, бунинг устига менинг манфаатдорлигим ҳам уни қистовга оларди.

— Арзимаган хабар ҳам менга қотилни топишга ёрдам бериши мумкин. Сиз бир ўзингиздан сўраб кўринг: индамасликка ҳаққингиз борми ё йўқми?

Бу унга жуда маъқул тушди. Кўзлари чақнаб, олдинга энгашди, диққат билан менга қаради.

— Майли, мен ҳам шундай деб ўйлайман. Гапингизга яхши тушундим. — У калта қилиб қирқтирилган сочини қўли билан силаркан, мумнунлик билан жилмайди. — Тўққиз йил бурун Герман Жанет Вест билан ўралашиб қолганди. Ундан бир боласи бўлди. Герман қочиб қолди. Жанет бўлса унинг отасига арз қилди. Чолнинг газаби қайнади. Бола ўлди. Чол ўглининг Жанетга уйланишини талаб қилди, лекин Герман қатъиян бош тортди. Ўйлашимча, чолнинг ўзи ҳам қизга кўнгил қўйган эди. Нима бўлганда ҳам, чол қизни уйига олиб,

¹ Сенбернар — қутқариш ишларида қўлланиладиган кўппак тури.

ўзига котиба қилиб тайинлади. Буни менга Герман айтган эди. Қиз уларнинг уйига келгач, Германнинг жазаваси тутди. Айтидан, чол ўғли фикрини ўзгартириб, унга уйланади, деб умид қиларди. Лекин тақдир бошқача ҳукм чиқарди. Отаси тўй бўлмаслигини тушуниб, ўғлини Шарққа жўнатди. Ўшандан бери Жанет чолнинг ёнида яшапти.

— Жуда чиройли аёл. Лекин эрга тегмаётгани ғалати.

— Бунинг ажабланарли жойи йўқ. Унинг турмуш қўриши чолга ёқмаса керак. У Жанетни жуда қадрлайди. Бундан ташқари, Германнинг ўлимидан кейин у ўз миллионларини кимга қолдиради?

— Ростдан-а? — мен ўз қизиқишимни яширишга уриндим. — Унинг қандайдир қариндошлари бўлса керак.

— Йўқ. Мен бу оилани жуда яхши биламан. Герман менга айтганди, бошқа даъвогарлар бўлмагани учун бутун бойлик менга қолади, деб. Гаров бойлайман, чол асфаласофилинга жўнагач, Жанет анчагина оҳанрабо хўракка айланиши мумкин.

— Омади бор экан, Германнинг хотини энди ундан мерос талаб қилолмайди. У ҳайрат билан менга қаради.

— Бу менинг хаёлимгаям келмапти. Чолнинг хитойликка бирор нарса қолдиришига сира кўзим етмайди.

— Германнинг хотини сифатида талаб қилиши мумкин эди. Борди-ю, ҳакамга ёқиб қолса, дурустгина бойликни ундириб олиши мумкин эди.

Ўнг томондаги эшик очилиб, қўлида хатлар билан бир қиз чиқиб келди. Жўнатишга тайёрланган хатларга Вейд кўл қўйиши керак эди. Вейднинг котибасини мен айнан шундай — бечораҳол, қўрқоқ, кўзойнакли ҳолда тасаввур қилардим.

— Тез боришим керак, — дедим. — Яна кўришармиз.

— Ишлар юришиб кетдими? — сўради Вейд котиба қиз чиқиб кетгач. — Полиция бирор далил топдими?

— Ҳеч қанақа. Маҳкама йиғилиши эртага. Номалум шахслар томонидан ўлдирилган деган ҳукм чиқарилса керак. Қойилмақом хулоса.

— Ҳа, — у хатларни олдига тортди. — Агар ёрдамим керак бўлса...

— Ўшанда мен сизга айтаман.

Ўз хонамга қайтгач, Ретникка сим қоқиб Жанет Вест ҳақида эшитганларимни гапириб бердим.

— Ўйлаб иш тут, — дедим мен. — Сенинг ўрнингда бўлганимда Вест хоним кечаси соат учда, хитойлик аёл ўлдирилган пайтда қаерда бўлганини аниқлашга уринардим.

Орага жимлик чўкди, гўшақда пишиллаш эшитилди.

— Лекин сен ўз жойингга эмассан, — деди Ретник. — Маҳкамада учрашармиз. Тоза кўйлак кийишни унутма. Ҳакам ўта аблаҳ одам.

6

Мен олдиндан ўйлаганимдек, маҳкама мажлиси жуда силлиқ ўтди. Ретникка ўзини Жефферсоннинг адвокати деб таништирган ўткир нигоҳли қандайдир бақалоқ орқароқда ўтириб, суд ишига умуман аралашмади. Қотириб тикилган костюми ўзига ярашиб турган Жанет Вест олдин менга гапириб берганларини раисга ҳам гапириб берди. Унга Ретник бир оз қўшимча қилди. Мен ҳам баъзи нарсаларни гапириб бердим. Суд терговни давом эттириш учун ишни полицияга топширди. Мен ўлдирилган хитойлик қочоқ аёлнинг тақдири ҳеч кимни қизиқтирмаётганига амин бўлдим.

Раис мажлислар залидан чиқиб кетгач, мен Ретникнинг ёнига бордим. У гугурт чўпида тишини ковлаб турарди.

— Ҳаммаси жойида. Энди мен жўнасам бўладими? — деб сўрадим.

— Боравер, — деди бепарволик билан. — Сенинг бу ерда қиладиган ишинг йўқ. — У астагина Жефферсоннинг адвокати билан гаплашаётган Жанетга қараб қўйди. — Анави сариқ машакни ўқ билан сийлашганда бу хоним қаерда бўлганини аниқладингми?

— Буни сенга қўйиб бераман. Ҳозир айти пайти, у адвокат билан гаплашяпти. Бориб сўра.

У бошини силкиди.

— Мен ҳали эсимни еганимча йўқ. Сен учун айти мавриди. Хитойлик фоҳишаларга илакишиб юрсанг бўлади. Уларни бу ишга жуда ишқивоз деб эшитганман.

Ретник Жанетни адвокат билан ёлғиз қолдириб, жўнаб кетди. Мен улар суҳбатни тугатгунча кутиб турдим. Ниҳоят, Жанет эшикка йўналганда ёнига бордим.

— Мен эртага жўнашим мумкин, — дедим. У менга галати қараш қилди. — Жой айттириб қўйишнинг имкони борми?

— Албатта, жаноб Рейн. Бугун кечкурун сиз учун буюриб қўяман. Тагин қандай истагингиз бор?

— Германнинг қандайдир сурати бўлса яхши бўларди. Топиб беролмайсизми?

— Фотосуратиними? — ҳайрон бўлди Жанет.

— Керак бўлиб қолиши мумкин. Менда унинг хотинининг ўлик ҳолда туширилган сурати бор. Бу ишда фотосурат ҳамиша керак бўлади.

— Ҳа, топиб бера оламан.

— Сиз нима дейсиз, бугун кечкурун шаҳарнинг бирор жойида учрашсак. Кейин сизларниқига бориб юрмасдим. Жўнаб кетиш олдидан иш жуда кўпайиб кетади. Айтилик, “Астор” қовоқхонасида, кечкурун саккизда?

Жанет чайналди, кейин бошини ликиллатди.

— Майли, саккизда.

— Ташаккур, бу менинг ишимни анча енгиллаштиради.

Жанет яна бошини ликиллатди, менга қуруққина жилмайди-да, жўнаб қолди. Мен унинг икки ўринли “Ягуар”га ўтириб жўнаб кетишини кузатиб қолдим.

“Хомтама бўлмай қўяқол, мишиқи, дедим ўзимга-ўзим. Агар у Жефферсоннинг миллионларини қўлга киритса, сендан кўра минг чандон дурустроғини топиб олади. Бу унга қийин эмас”.

Кейин идорага бориб, қоғозларимни тартибга солдим. Бахтимга шошилинич нарсалар йўқ экан. Бу ишларни Гонконгдан қайтиб келгач бажарсам ҳам бўлаверди. Ўзим ҳам икки ҳафтага қолмай қайтиб келишни мўлжаллаб турибман.

Бориб, бир оз тамадди қилсаммикан, деб ўйлаб қолдим. Шу пайт эшик тақиллади, Жей Вейд кириб келди.

— Мен сизни йўлдан қўймоқчи эмасман. Фақат Германнинг дафн маросими қачонлигини билмоқчи эдим. Билмайсизми? Ўйлашимча, мен боришим керак.

— Эртага, лекин вақтини аниқ билмайман.

— Шунақами, — деди ҳафсаласи пир бўлиб Вейд. — Вест хонимга кўнғироқ қилсаммикан? Менинг боришимга қарши бўлишмаса керак.

— Мен бугун кечкурун Вест хоним билан учрашаман. Агар истасангиз, ундан сўраб, билишим мумкин.

— Жуда истаيمان, — юзи ёришди Вейднинг, — менинг сўрашим жуда нокулай. Гап шундаки, мен у билан анча вақтдан бери учрашмагандим. Галати бўлармикан...

— Тушунарли.

— Мажлис қандай ўтди?

— Худди мен ўйлагандек бўлиб чиқди: иш терговга оширилди. — Мен сигарет тутатдим. — Эртага Гонконгга учяпман.

— Сизми? — ҳайрон бўлиб сўради у. — Сафарингиз бехатар бўлсин. Ушбу иш юзасиданми?

— Бўлмаса-чи? Қария Жефферсон мени шу иш учун ёллади. У пулини тўлайди, шунинг учун ҳам кетяпман...

— Рост айтаяпсизми? Уша жойда бўлишни мен жуда ҳам хоҳлардим. Сизга жуда ҳавасим келяпти-да.

— Ўзимга ўзимнинг ҳам ҳавасим келяпти.

— Майли, қандай бориб келганингизни эшитарман деган умиддаман. Бирор нарсани аниқлаш ниятидамисиз?

— Умид йўғу, лекин ҳаракат қиламан.

— Демак, Жефферсонни кўрипсиз-да. Нима деб ўйлайсиз?

— Узоққа бормаса керак.

— Ҳа, анча қариб қолган. Германнинг ўлими уни янада чўктирган бўлса керак. — Вейд эшикка йўналди. — Майли, бир зумга кирган эдим. Менга одамлар келиши керак эди. Сизга оқ йўл. Сизнинг йўқлигингизда фойдам тегиши мумкинми?

— Раҳмат, йўқ. Эшикни қулфлаб кетаман.

— Ундай бўлса, кўришгунча. Қайтиб келганингиздан кейин бир отамлашамиз. Таассуротларингизни мириқиб тингламоқчиман. Дафн маросими хусусида унутмасангиз бўлгани. Сўраб кўринг-чи, гул юборсам бўлармикан?

— Эртага айтаман.

Бир оздан кейин полиция маҳкамасига югурдим. Ретник Жо-Эн Жефферсоннинг ўлик пайтида олинган суратини ваъда қилган эди. Унинг суратига анча тикилиб ўтирдим. У, шубҳасиз, гўзал эди. Ўликхона соҳиби дафн кунини айтди. Хитойлик аёлнинг жасади эрталан кейин, Жефферсон ҳисобига Ўрмон қабристонида дафн этилиши керак эди. Демак, уни оилавий сағанага кўмишмас экан. Ўрмон қабристони Пасаденанинг нуфузли кишиларига мўлжалланмаган эди.

Соат олтига бир неча дақиқа қолганда идорамни ёпиб, уйга жўнадим. Йўл тадоригини кўриб, сафарда асқотадиган нарсаларни халтага жойладим. Ювиниб, соқол олдим, янги кўйлак кийиб, шаҳарга, “Астор” қовоқхонасига йўл олдим. Етиб борганимда бешта кам саккиз эди.

Жанет Вест айтган вақтида етиб келди. Келишган, башанг бу аёл дадил одимлар эди. Эркаклар бараварига у томонга ўгирилиб, ҳирсли нигоҳ билан кузатиб қолишди. Жанет бурчакда турган менинг столимга келгач, биз саломлашиб, ўтирдик, унга мартини, ўзимга эса виски буюрдим.

Жанет менга самолётга чипта ҳамда чарм ҳамённи топширди.

— Мен сиз учун бир оз Гонконг долларидан топдим. Бу сизни ортиқча даҳмазалардан қутқаради. Меҳмонхонага жой буюриш керакмасми? “Пенинсула” ва “Мирана” отеллари жуда зўр.

— Ташаккур, мен “Самовий салтанат”да бўлишни мўлжаллаб турибман.

Унинг нигоҳида ташвиш акс этди. Қовоқхона ходими бизларга ичимлик келтиргунча Жанет калтакесак терисидан тайёрланган сумкасидан бир конверт олиб менга узатди. Ундаги сурат моҳирона ишлангани кўриниб турарди. Суратда тўғри фотоаппаратга қараб турган киши акс эттирилган. Кўзларида ёвуз жилмайиш, ёқимсиз чеҳра. Қора соч, қуюқ қора қош, қўпол нигоҳ, зўравоннинг катта жағи, юпқа лаблар — бунақанги башарани полиция маҳкамасида ва жиноят ҳужжатларидагина учратиш мумкин.

Герман Жефферсонни мен ўзимча бундай тасаввур қилмагандим. Менинг тасаввуримда у беташвиш бир манишатпараст, масъулиятсиз такасалтанг, ишқий саргузаштлар ишқибози сифатида гавдаланган эди. Бу одам бўлса киприк ҳам қоқмай ҳар қандай зўравонлик ва шафқатсизлик қилиши мумкин эди.

Жанетнинг сўзларини эсладим: “У суякларидоги иликларигача бузилган. Унинг учун муқаддас нарсанинг ўзи йўқ”. Суратга қараб туриб, бу сўзларнинг нақадар адолатли эканига тан бермай иложинг йўқ.

Бошимни кўтарсам, Жанет мени кузатиб турибди, юзи эҳтироссиз, нигоҳи совуқ.

— У отасига ўхшамайди, шундаймасми?

Жанет жавоб қилмади, менинг суратни ҳамёнга жойлашимни совуққина кузатиб турди, холос. Бирдан миямга дайди бир фикр келди, мен чўнтагимдан Жо-Эннинг ўликхонада олинган суратини чиқардим.

— Сиз унинг қанақалигини сўраган эдингиз, мана, кўринг.

У анчагача суратни олишга жазм этмади. Эҳтимол, янглишгандирман, лекин негадир менга ранги оқариб кетгандай кўринди. Аммо суратни мендан оларкан қўли қалтирамади. Энди кузатиш навбати менга келди, марҳуманинг чеҳраси унга қандай таъсир этаркан. Жанет узоқ вақт суратдан нигоҳини узмади. Унинг ташқи кўринишида ҳеч қандай ҳиссиёт сезилмасди. Қизиқ, қалбида қандай ҳиссиётлар кечмоқдайкин? Кейин у фотосуратни менга қайтариб берди.

— Ҳа, — деди совуқ бир оҳангда.

Мен ўз қадаҳимни кўтардим, у ўз қадаҳини олди. Биз ичдик.

— Дафн эртага, дедингизми? — сўрадим мен.

— Ҳа...

— Германнинг дўстларидан бири дафн вақтини, ўзи ҳам келиши мумкинми, йўқми, билишимни илтимос қилганди. Унинг идораси мен билан ёнма-ён. Жей Вейд деган киши. У Герман билан бирга ўқиган.

Жанет асабийлашди.

— Фақат жаноб Жефферсон ва мен бўламан дафн маросимида, — деди у. — Германнинг ҳеч қайси дўстларининг келиши шарт эмас.

— Шундай деб айтаман. У гул юбормоқчи эди.

— Гулларнинг кераги йўқ. Мени жаноб Жефферсон кутяпти. Сиз учун яна нима қилишим мумкин?

Биз қадаҳларни чўқишгирдик. Менинг ҳафсалам пир бўлганди. Ундан анча нарсани аниқлайман, деб ўйлагандим. Афсуски, умидларим чиппакка чиқди.

— Раҳмат. Самолёт қачон учади?

— Соат ўн бирда. Аэропортга ўн яримда етиб бориш керак.

— Жонкуярлигингиз учун ташаккур.

Жанет ташқарига йўналди, мен шоша-пиша қовоқхона ходими кўлига икки доллар тутқаздим-да, унинг кетидан кўчага чиқдим.

“Ягуар” шундоққина қовоқхонанинг қаршисида турарди. Мен бўлсам машинамни тўхташ жойига қўйишим учун икки маҳаллани уч марта айланиб чиқдим. Шундаям уни уч юз ярд нарида қолдириб келишимга тўғри келди. Бу эса шаҳарда қария Жефферсон сингари Жанет ҳам фойдаланаётган имкониятлар нақадар кенглигидан далолат берарди.

У машина олдида тўхтади.

— Сафар муваффақиятли ўтади деб умид қиламан, — юзида табассумдан асар йўқ, тунд нигоҳда деди Жанет. — Кетгунингизга қадар бирор эҳтиёж чиқса, кўнғироқ қиларсиз.

— Ҳеч мундоқ яйрагингиз келмайдими, — сўрадим мен кулиб. — Ўз котибалик мажбуриятингизни бирпасга унутишни истамайсизми?

Унинг кўзларида чақнаган ҳайрат ўчиб, бепарволик пардасига ўралди.

Жанет машина эшигини очиб, ўриндиққа ўтирди. Кўлимни чўзишга ҳам ургурмай қолдим, машина эшиги қарсиллаб ёпилди.

— Хайрли тун, жаноб Рейн, — деди у стартер тугмасини босаркан “Ягуар” тезда кўча оқимига қўшилиб, кўздан ғойиб бўлди. Мен унинг орқасидан қараб қолдим. Соат саккиздан ўттиз беш дақиқа ўтган эди. У билан жон-жон деб овқатланган бўлардим. Бу кечам жуда ғамгин ўтадиган кўринади. Бир неча таниш қизларни эсладим, уларга кўнғироқ қилиб, кечки овқатга таклиф қилиш мумкин эди. Лекин уларнинг ҳеч қайси бири Жанетнинг тирноғига арзимасди. Шу боис улардан биронтаси бу оқшом менинг кўнглимни овлай олмасди. Мен яна жонга теккан сэндвич билан қаноатланиб, уйга бориб телевизор кўришга қарор қилдим.

Қизик, менинг режаларим ҳақида билиб қолса, Жей Вейд нима деб ўйлаши мумкин? Балки ҳайрон қолар, ҳафсаласи пир бўлар? У, афтидан, менинг вақтим қимматбаҳо ресторанларда, ақл бовар қилмайдиган малла қизлар билан суҳбатларда ёки сариқсоч каллакесарлар билан шафқатсиз олишувларда ўтади, деб ўйлаётган бўлса керак.

Қовоқхонада жаз шовқини кулоқни қоматга келтирарди. Баланд стулларда ўтирган икки қиз худди кўноқда ўтирган товуқларга ўхшарди. Улар жинси шим кийишган, камзуллари белларига боғлаб олишган. Уларнинг думалоқ кўкраклари хаёлни олиб қочар, лекин Брижжит Бардо услубидаги соч турмаклашлари ва тирноқлари бўялган ифлос қўллари кўнгилини совутарди.

Улар менга бир нигоҳ ташлашди-ю, тескари бурилишди. Жуда қари, ўта лапашанг, бунинг устига қизиқадиған ҳеч жойи йўқ, деб ўйлашди, шекилли.

Мен гўштли ва ветчинали сэндвични еб бўлдим. Қалбимни ҳасрат ўртай бошлади. Эртага Гонконгга бошланадиган сафарим ҳам таскин бермасди. Герман билан Жо-Эн суратларини олиб кўздан кечири бошладим. Уларнинг ташқи кўринишлари бир-бирига мос эди. Лекин бир нарсага тушуна олмасдим, қандай қилиб Жанет Вест сингари бир қиз шу йигитга кўнгили берди. Бу ҳам етмагандай бола туғиб ўтирса-я.

Хаёлан буларнинг барига “жин урсин” дедим-да, суратларни жойига яширдим, сэндвичнинг ҳақини тўлаб, эшик томон юра бошладим. Мен ҳалиги икки кизнинг мендан кўз узишмаётганини ҳис қилдим. Улардан бири хоҳолаб кулиб юборди. Нимамдир унга қизиқ туюлган бўлса керак-да. Тангри ёрлақасин. Бир вақтлар мен ҳам кулишни яхши кўрадим.

Менинг сўнгги қаватда жойлашган хонадоним кенггина меҳмонхона, мўъжазгина ётоқхона ва ундан ҳам кичкина ошхонадан иборат эди. Пасаденага келишим билан мен шу ерга жойлашган эдим. У марказда жойлашган, бунинг устига арзон ва қулай эди. Тўғри, лифт йўқ эди. Аммо бу унча ташвишлантирмасди. Бешинчи қаватга чиқиб-тушавериш баданни ошиқча юқдан ва кераксиз меҳмонлардан асраб эди.

Эшиккача кўтарилиб, анча ҳарсиллаб қолдим. Ён-веримни титиб, калитни қидирарканман, чекишни ташласаммикан, деб ўйладим, лекин бу фикримдан қайтдим.

Эшикни ичкаридан қулфлаб, меҳмонхонага ўтдим. Эшикни ёпмагунимча мен уни кўрмагандим. Хона қоронғи, қош қорайган, у бўлса қора кийимда эди.

Қаршида, кўчанинг нариги томонида совун кукунининг рекламаси ялтирарди, хона шифтида унинг мовий, яшил ва қизил шуъалари жилоланди. Агар ана шу реклама жилоси бўлмаганда мен уни пайқашим қийин эди.

У дераза олдидаги менинг энг яхши кресломда ўтирар эди. Оёғини иккинчи оёғи устига қўйган, қўллари тиззасидан, букланган газета билан ёпилган эди — худди дам олаётгандай бўлиб кўринди.

Юрагим ҳапқириб кетди. Чироқни ёқдим.

У ҳали бола эди — ўн саккиз-ўн тўққиз ёшларда, миқти гавдали, кенг елкали. Устида қора чарм куртка, бошида қизил лентали қора қалпоқ, қора вельвет шим кийган, бўйнига қора бўмази рўмол ўраб олганди.

Бундай ёшларни сиз ҳар куни кечқурунлари турли-туман қовоқхоналар ёнида учратишингиз мумкин. Улар катта-катта гуруҳларга бўлиниб санқиб юришадди. Ипириққи кўча болалари — муғомбир ва хавфли, оч қолган каламушдай ҳеч нарсадан тап тортмайдиган болалар.

Унинг териси қўй ёғи рангида, кўзлари наشاءанд ва қотилларга хос ялтираб турарди. Ўнг қулоғи кесилган, пичоқ жароҳати юзида иягигача чандиқ қолдирган. Мен бундан даҳшатли башарани учратмаган эдим. Ҳатто иблис ҳам менга бунчалик ваҳима соломасди.

Менга қараб жирканч кулимсиради.

— Яхшимисан, ошна. Энди сен келмасанг керак деб ўйлагандим, — деди у хирилдоқ товушда.

Ҳозир қаердадир полиция маҳкамасида ётган тўппончам эсимга тушди. Этим жимирлаб кетди. Тўппонча ёнимда бўлганда ҳам бирор нарса қилишга кўзим етмасди.

— Нима қилиб юрибсан бу ерда? — сўрадим мен.

— Ўпкангни бос, ошна, ўтир. Менинг сенда ишим бор. — У стулни кўрсатди. Қўлига қора қўлқоп кийиб олганди.

Баданимни совуқ тер босди. Бу ярамас ўта хавфли эди. Бу ерга келиши машъум қисматдан дарак берарди. У ўта вазмин ва ўзига ишонган эди. Диққат билан унга тикилдим: у ҳам менга бақрайиб қараб турарди.

— Агар ҳозироқ жўнаб қолмасанг, сени улоқтириб юборишга мажбурман, — дедим қатъий оҳангдан.

У қаҳ-қаҳ уриб кулди, қора қўлқопдаги бармоғи билан ялтироқ бурнининг учини артди. Оёғини туширди, газета сирғалиб ерга тушди. Тиззасида 45-калибри тўппонча. Тўппончанинг учига ўн икки миллиметрли металл труба кийгизилганди.

— Ўтир, ошна. Тўппончанг йўқлигини жуда яхши биламан. — У тўппончасининг трубкасини силаб қўйди. — У ўз ишини индамай бажаради. Буни ўзим тайёрлаганман. У уч марта отишга етади. Сенга эса биргина ўқнинг ўзи кифоя.

Биз бир-биримизга қарадик. Аста силжиб, мен унинг қаршисига ўтирдим. Иккаламизни гилам тўшалган икки метрча ер ажратиб туради. Ундан қўланса хид анқирди. Тер ва тамаки иси бурқсирди.

— Сенга нима керак ўзи?

— Ҳаёт жонингга тегмадими, ошна? — деди у креслода ўнғайроқ жойлашаркан. — Мен сенга ёрдамлашаман. Умрингдан кўп қолгани йўқ.

Кокаиндан хиралашган бу маъносиз кўзлар шу дамда одам эмас, балки илон кўзларига ўхшаб кетди. Мени кўрқув босди.

— Менга ҳаёт ёқади, — дедим жим турмаслик учун. — Унча ёмон яшаётганим йўқ.

— Яна ҳам ёмон. — У тўппончасини кўтариб қора трубкасини менга тўғрилади. — Қизинг борми?

— Бир нечта. Нимаиди?

— Шундай, қизиқялман-да. Сени отиб ташлашганини эшитиб хафа бўлишадими-да.

— Балки. Умуман, бемаъни гапларнинг нима кераги бор? Нима, мен сенинг арпангни хом ўрдимми? Менда нима қасдинг бор?

— Ҳеч қанақа, ошна, — унинг қонсиз лаблари бесўнақай тиржайди. — Сен ажойиб йигитсан. Ажойиб хонадонинг бор. Сенинг келаётганингни кўрдим. Машинанг ҳам ажойиб экан.

— Айтайлик, сен тўппончангни четга оласан ва иккаламиз дўстона, мириқиб гаплашамиз, — дедим умидсиз бир тарзда. — Ичасанми?

— Мен ичмайман.

— Соғлигингни асраясанми? Лекин баъзан шундай вазиятлар бўлиб қоладики, ичиш заруратга айланади. Мен бирпасда...

У бошини чайқади.

— Мен бу ерга ичиш учун келганим йўқ.

Ушбу бемаъни суҳбат давом этаркан, менинг миям ишларди. Йигит гавдали, кучли эди. Агар қўлида тўппончаси бўлмаса, у билан олишиш мумкин эди. Мен ҳам унча кучсиз эмасман, бир-икки усулни биламан. Унинг кучи ва вазнига бас келишим мумкин. Уни мендан икки метрлик масофа ажратиб турарди. Агар қўлида тўппончаси бўлмаса, биргина чаққон сакраш мени у билан тенглаштирарди.

— Ундай бўлса нимага келдинг? — сўрадим мен ва шу аснода ўнг оёғимни ўтирган стулимнинг олдинги оёқларидан сал орқароққа қўйдим. Бу менга фурсат бўлиши билан унга ташланиш имконини берарди.

— Тўппончамни бўшатайми, ошна? — деди у майна қилиб.

— Кимга бўшатмоқчисан?

— Сенга-да, ошна.

Бутун баданимдан тер чиқиб кетди. Бу жуда ғашимга тегарди. Мен авваллари ҳам турли вазиятларга тушганман, лекин бугунгичалик имконсиз вазият ҳеч бўлмаганди.

— Нега энди? Нимага бундай қиялсан?

У тўппончасини кўтариб учи билан қулоқ ўрнидаги тешикни қашиди.

— Билмайман. Нима ишим бор? Нон учун пул топишим керак-ку, ахир.

Мен лабимни яладим. Тилим қуриб қолганди, фойдаси тегмади.

— Мени отишинг учун сенга пул тўлашдимми? Шунақами?

У бошини сал қийшайтирди.

— Албатта, ошна. Бўлмаса сени ўлдиришимнинг нима кераги бор?

— Менга айтгин, — дедим тушқун овозда. — Сенга ким пул берди?

— Билмайман, ошна. Пулька¹ ўйнаётгандим. Биттаси келиб, “беш юз” ишлашни хоҳлайсанми, деб айтди, четга чиқдик. У менга юзталиқни берди ва шу ерга келишимни буюрди. Сени ўлдирганимдан кейин пулнинг қолганини берадиган бўлди. Шунинг учун ҳам бу ерга келдим.

— Ўша йигит ким эди?

— Билмайман. Қаерингни мўлжаллай, ошна? Бу ишда устаси фарангман. Энг тез битадигани — мияни пачоқлаш, шунда ўзинг ҳам завқ оласан-да.

— Ўша йигитнинг кўриниши қанақа эди? — сўрадим мен жонҳолатда.

У хўмрайди ва бошимни нишонга олди.

— У билан нима ишинг бор? — унинг овози ваҳшийлашди. — Ўз ғамингни есанг-чи...

¹ Пулька — пул тикиб ўйнаш.

— Беш юз унча кўп эмас. Мен ошиқча беришим мумкин. Агар тўппончани четга олсанг нақд мингтага эга бўласан.

У тиржайди.

— Сени ўлдирсам, барибир ўша пул ҳам меники бўлади.

Бирдан телефон жиринглаб қолди. У чўчиб тушди-ю, телефонга бурилди. Мен бошим билан унинг башарасини кўзлаб сакрадим, қўлим билан тўппончага ёпишдим. Зарб билан урилган эканман, оғзи ва бурни қонга беланди. Қўлим тўппончани четга буриб юборди. Ўқ овози эшитилди, лекин бу ёрилган қороз халта товушичалик ҳам эмасди.

Иккаламиз ҳам стул билан биргаликда ерга ағдарилиб тушдик. Хона ағдар-тўнтар бўлиб кетди. У жуда бақувват экан. Ундан тўппончани тортиб олиш қийин эди. Унча-мунчага қўйиб юборадиган эмас. Қулаб тушганида бироз гангиб қолди, акс ҳолда мени эзиб ташлаши ҳеч гап эмасди. Ерда анча юмалашдик, ниҳоят мен унинг устига чиқиб олдим, семиз бўйнига қулочкашлаб туширдим, тинчиб хўя қолди. Қўллари бўшашди, тўппончани тортиб олдим. Шунда бирдан башарамга тушириб қолди, зарбаси қақшатқич эди. Хулди тўқмоқ теккандай бўлди.

Тўппонча учиб кетди. Бир муддат гандираклаб турдим. Кўзим тинди. Йигит ўрнидан кўтарилди. Бурни ва оғзидан қон оқарди. Юзимга мушт туширмоқчи бўлди, лекин эплай олмади, қўлини кўтаришга бошқа ҳоли қолмаганди.

Мен четроққа сурилиб, қаддимни ростладим. Иккаламиз қарама-қарши турардик. Тўппонча эса ўртада ётарди.

Йигит ўкирди, лекин тўппончага эмас, менга ташланди. Чунки тўппончани олишга улгурмаслигини яши биларди. Кўзига қон тўлган буқадай пишқириб менга ёпишди. Мен куч билан шапалоқ урдим. У мени маҳкам қисиб олди. Иккаламиз гурсиллаб деворга урилдик. Осифлиқ турган расмлар ерга тушиб кетди.

Мен яна бошим билан башарасига туширдим, кейин қорнига муштлай келдим. Лекин бошимга иккита кучли зарба тушди. Миям чайқалиб кетгандай бўлди. У орқага тисарилди. Қорнига туширилган муштлар беҳуда кетмаганди. У гангиб турарди. Мен яна бир сакрадим-да, биқинига кучли мушт туширдим. У энгашиди, қўлида пичоқ ялтиради.

Биз бир-биримизга тикилганча қимир этмай турардик. У дўзахдан чиққан шайтонни эслатарди. Афти башараси қонга беланган бўлишига қарамай, қали кучли эди. Ҳарҳолда рўпарамда турган одам хавфли қотил эканини ҳис қилардим. Ялтираб турган кўзлари, қўлидаги пичоққа қараб юрагимни ваҳима босди.

Орқага тисландим.

У бир ўкирди-да, аста-секин бостириб кела бошлади. Орқам билан деворга урилдим. Дарҳол камзулимни ечиб чап қўлимга ўраб олдим. Энди у шиддат билан ҳужумга ўтди. Камзул ўралган қўлим билан пичоқ ҳамласини қайтариб, ўнг муштим билан жағига туширдим. Жуда ажойиб зарба бўлди-да. Кўзлари ола-кула бўлиб кетди, гандираклади ва тиз чўкди. Пичоқ қўлидан сирғалиб тушди. Уни тепиб, хонанинг нариги бурчагига учирдим. Унинг олдинга қараб қулай бошлаганини кўриб жағига яна мушт урдим. У гурс этиб йиқилди.

Зўрга нафас олганимча деворга суяндим. Улғудай ҳолдан тойгандим.

Эшик очилиб, қўлларида тўппонча тутганича икки полициячи хонага бостириб киришди. Афтидан, менинг уйимдаги тўполон бутун маҳаллани оёқда турғизган эди.

Полициячилар кирган пайтда рақибим ёнига ағдарилди. У тўппонча санига бориб қолганди. Шу заҳоти қуролни қўлга олди. У ҳали ҳам нонини ҳаловлаб ейиш умидида эди. Босқинчи мени нишонга олди. Ўқ чийиллаганича қўлогим тагидан ўтди ва деворни тешиди.

Полициячилардан биттаси ўқ узди. Мен қаттиқ қичқирдим, лекин афсуски, кеч эди. Ярамас менга аталган иккинчи ўқини отишга улгурмади.

ИККИНЧИ БОБ

I

Самолётдаги учувчилар бўлмасининг эшиги тепасида “Чекилмасин” дозуви пайдо бўлди. Ёнимда ўтирган бақалоқ маржон-маржон тер қоплаган бошини иллюминаторга эвдантирди:

Демак, Гонконгга етиб келдик, — деди елкаси оша. — Жуда ажиб. Айтишларича, ер юзида бундай яхши жойни топиш қийин эмиш. Шунақага ўхшайди.

Унинг бесўнақай гавдаси ойнани тўсгани учун мен хавфсизлик камарини маҳкамлашга тугиндим. Қўшним ўриндиқнинг орқасига ёндашди, ўз камарини маҳкамлади. Шунда мен яна яшил ўрмон билан қопланган тоғларни, мовий денгизни, бир-икки кемани кўришга муваффақ бўлдим. Ниҳоят, самолёт филдираги қўниш майдонига “тўқ” этиб тегди.

Гонолулудан бери менга ҳамроҳ бўлиб келаётган бақалоқ камераси билан сумкасига чўзилди. Бу сумкани “Пан-Американ” компанияси унга тунги йўловчи сифатида тақдим қилган эди.

— Сиз “Пенинсула”га жойлашасизми? — сўради у.

— Йўқ, мен қарама-қарши томонда.

Унинг тер қоплаган юзи ҳайратомуз бужмайди.

— Каулун яхши-ку, у ерда энг яхши магазинлар, энг зўр меҳмонхоналар. Лекин, балки сиз иш билан келгандирсиз?

— Ҳа.

— Унда бошқа гап.

У қониқиш билан жилмайди.

Самолёт йўловчилари юқларини йиғиштира бошлашди. Одатдаги ур-сурдан кейин чиқиш йўлагига ўтиб олдим. Тик талага келган кўбшнинг оловпурқар жазирамаси юзимга урилди.

Яна ўн дақиқалардан сўнг мен божхона кўригидан ўтиб, аэропортга туташ одамлар ғуж-ғуж, шовқин-суронли майдонга чиқдим. Мен у ерда бақалоқ ҳамроҳимни кўрдим. У меҳмонхонага элтувчи автобуста шошиларди. Бақалоқ менга қўл силкитди, мен шу тахлитда жавоб қилдим. Бир маҳал менга рикша¹лар ташланиб қолишди. Улар кўпчилик эди, бақариб-чақаришиб, қўллари билан ҳаракат, имо-ишора қилишарди. Кекса, сариқ ва қуёш қуйдирган юзлари умид билан боқарди. Нима қилишни билмай иккиланиб турганимда ёнимга семизгина бир хитой келди. У хушбичим, европача кийинган эди.

— Кечирасиз, — деди бироз энгашиб, — балки менинг ёрдамим тегар. Такси керакмасми?

— Вэнчайдаги “Самовий салтанат” меҳмонхонасига бормоқчийдим.

— У оролда жойлашган, жаноб, — деди у бироз ҳайратланиб. — Яхшиси, сиз кечувгача таксида борганингиз маъқул. Кейин паромда Вэнчайга боришингиз мумкин. Меҳмонхона паром кечуви ёнида.

— Сизга катта раҳмат. Ҳайдовчилар инглизча гаплашадими?

— Кўпчилиги унча-мунча тушунади. — У саф тортиб турган машиналар олдадаги таксига қўл силтади. — Агар хўп десангиз...

У таксига қараб юра бошлади. Мен сумкамни олиб, унга эргашдим. Хитой шоферга мен тушунмаган тилда нимадир деди. Ҳайдовчи нимадир деб ғулдиради-да, менга қаради.

— У сизни кечувга олиб боради, жаноб, — деди семиз хитой. — Кира ҳақи бир доллар бўлади. Американики эмас, ўзингиз тушунасиз, Гонконгники. Тахминан олти Гонконг доллари бир Америка долларига тенг келади.

У тиржайди. Тилла тишлари ярқираб кетди.

— У ердаги меҳмонхонани топиш қийин эмас. У вокзалнинг қаршисида. Лекин, сизга маълумми-йўқми, билмадим, бу меҳмонхона америкалик тақсирга тўғри келмаса керак. Аралашаётганим учун кечирасизу, лекин кўпчилик америкалик меҳмонлар “Глочестер” ёки “Пенинсула”га боришни маъқул кўришади. “Самовий салтанат” — осийликларга мўлжалланган.

— Шунга қарамай, мен айнан ўша ерга жойлашмоқчиман. Ёрдамнингиз учун раҳмат.

— Омадингизни берсин, жаноб, — деди у ва чўнтагидан ҳамёнини олиб, ундан шахсиятномасини чиқариб, менга узатди. Бу ерда сизга гид² керак бўлади. Мен бу ерда Гонконгга келувчи америкалик меҳмонларга васийлик қиламан. Қўнғироқ қилсангиз бўлди...

¹ Рикша — одам ташувчи ҳаммол.

² Гид — йўл кўрсатувчи, йўриқчи.

— Ташаккур. Албатта ҳисобга оламан, — шахсиятномасини қўл соатимнинг боғичига қистирдим.

Самолётдалигимдаёқ Гонконг тарихини кўздан кечириб, яриморолнинг қитъа қисми Каулун деб аталишини билиб олгандим. Аэропорт ярим оролнинг шу қисмида жойлашган бўлиб, Гонконгнинг орол қисмидан бўғоз билан ажралиб турарди. Бу бўғозни паромда беш-олти дақиқада кесиб ўтса бўлади. Жефферсон яшаган Вэнчай Гонконгнинг денгиз райони ҳисобланади.

Кечувгача бир неча дақиқада етиб бордик. Каулуннинг соҳил қисмида ҳар ёққа шошилаётган кишилар гавжум. Ҳар юзта хитойликка битта европалик тўғри келади. Орол худди чумоли инига ўхшайди. Йўғон бамбук ёғочларига оғир юк осиб олган ҳаммоллар машиналар орасида ивирсиб юришибди. Кенг кўчаларда хитойлик ишбилармонлар бошқараётган икки филдиракли аравачаларга мол тўла қутиларни ортиб олган рикшалар, улкан юк машиналари серқатнов. Дўконлар пештоқини қип-қизил рангдаги хитой ёзувлари безаб турибди. Елкаларига гўдақлар боғланган ёш хитой қизлари кир-чир ариқ бўйларида уймалашиб ётишибди. Йўлаклардаги дўконлар атрофидаги сўриларда хитой оилалари ўтириб, ёғоч чўпларда гуруч тановули қилишмоқда.

Кечувда мен тақси ҳақини тўлаб, паромга чипта олдим-да, палубага чиқдим. Бу ер хитойлик ишбилармонлар, америкалик сайёҳлар ва калта кўйлакли, яланғоч сонларини кўз-кўз қилувчи нозанин қизлар тўлиб кетган. Паром бўғознинг мовий сувларида сузиб бораркан, мени ўраб турган одамларни томоша қилдим.

Пасаденани тарк этганимга анча бўлгандай кўринди. Меникига бостириб кирган хавфли меҳмон туфайли сафарни икки кунга кечиктиришга тўғри келди. Мен Ретникка бор воқеани тўлалигича гапириб бермадим. Унга фақат уйга келиб бир безорига дуч келганимни, мушглашув бўлганини айтдим. Қароқчининг у ерда нима қилганини билмайман, балки талончидир, деб алдадим. Бу нарса Ретникка ёқмади. Айниқса, тўппончага овоз пасайтиргич ўрнатилгани унга сира ёқмади. Лекин мен бунга унча эътибор бермадим ва воқеанинг кераксиз тафсилотларига тўхталиб ўтиришни лозим топмадим. Ҳарҳолда менда Гонконгга учиб имконияти пайдо бўлди ва мен бу имкониятдан фойдаланишим керак эди.

Шубҳасиз, қотилни ёллаган одам ўша сирли Жон Хардвикдан бошқа эмас. 38-калибрли янги тўппонча сотиб олишга тўғри келди. Бундан кейин унингсиз бир қадам ҳам босмасликка ўзимга сўз бердим. Дарвоқе, бундай ваъдалар олдин ҳам берилганди, лекин улар тез эсдан чиқиб кетарди.

Паром бандаргоҳга келиб тўхтади. Ҳамма тушишга шошилди.

Вэнчайнинг аҳолиси қарийб юз фойизга хитойлардан иборат экан. Икки америкалик денгизчини ҳисобга олмаганда, соҳилда фақат хитойлар кўзга ташланади.

“Самовий салтанат” меҳмонхонасига кираверишда соат ва арзонгаров уйинчоқлар билан савдо қилувчи дўконлар зич жойлашган. Сумкамни орқалаб, кўчани муваффақиятли кесиб ўтдим-да, тор ва айланма зина орқали меҳмонхонанинг даҳлизига чиқиб олдим. Зина яқинида қора кийимда ўтирган кекса хитойга рўпара бўлдим. Узун соқолидан юзи кўринмас, бодомни эслатувчи кўзлари ғамгин эди.

— Менга бир хона керак.

Хитой бир қаради-ю, индамади. Устимдаги костюмим унча башанг эмасди, кўйлагим ҳам йўлда анча ғижимланиб, оҳорини йўқотганди. Тўғри, мен дайди-га жуда ҳам ўхшаб кетмасам-да, анча дурустроқ кейинишим мумкин эди.

Чол тутилавериш титиғи чиққан бир ручка билан дафтар олиб менга узатди. Дафтарда хитойча исм-шарифлардан бошқа ҳеч нарса йўқ эди. Мен керакли жойга ўз фамилиям ва миллатимни ёзиб дафтар билан ручкани қайтариб бердим. У қутидан қалит олиб менга чўзди.

— Ўн доллар. Йигирма еттинчи хона.

Ўн гонконг доллари бериб, қалитни олдим. Сумкани кўтариб, тор коридор бўйлаб ўнг томонга юрдим. Коридорнинг ўртарида бир эшик очилиб, ундан озгин, рангпар америкалик денгизчи чиқди. Йўлак тор бўлгани учун деворга

қапишиб, кутиб турдим. Унинг орқасидан пуштиранг кўйлақда тўладан келган хитой аёл чиқди. Тушкун қиёфадаги бу аёл яхшилик боқилган хитой кучукчасини эслатарди. Денгизчи аёлга имлаб, ёнимдан ўтиб кетди. Аёл унинг орқасидан эргашди. Мен коридор бўйлаб йигирма еттинчи хонагача бордим. Қулфга калит солиб очдим. Унў ўн фут келадиган хона экан. Унда икки ўринли каравот, кресло, жавон, бўялган оқ тоғора, титилиб кетган супурги бор эди. Деразадан эски бир бино кўриниб турарди. Кирхона бўлса керак. Деразалардан чиқариб кўйилган бамбук ходаларга илиб кўйилган сочиқ, чойшаб ва ич кийимлар шундан далолат берарди.

Сумкани ерга кўйиб, қаттиқ каравотга ўтирдим. Ҳаво иссиқ, бунинг устига чарчаган эдим. Қани энди “Глочестер” ёки “Пенинсула”да бўлиб қолсам, душли ва муздек пивовли хона буюрардим. Лекин иш-иш-да. Мен бу ерга маза қилиб дам оламан деб келмаганман-ку, ахир. Бу меҳмонхонада Герман Жефферсон хитой рафиқаси билан яшаган. Бу ер улар учун етарли тарзда қулай бўлган экан, менга нега қулай бўлмасин.

Бу орада мен анча ҳовурдан тушдим. Тоғорага сув кўйиб, ювиниб олдим. Кейин сумкадан буюмларимни олиб, жавонга жойладим. Меҳмонхона жуда тинч эди. Баъзан кўчадан келувчи шовқиндан бўлақ ҳеч нарса эшитилмасди. Қўл соатимга қарадим, вақт йигирмата кам олти. Соат камарида ҳалиги семиз хитой берган шахсиятнома қистириғлик турарди. Унда “Вонг Хон Хо. Гид, инглизча гапирди” деб ёзилганди. Ёнида телефон номери ҳам бор экан. Мен шахсиятномани ҳамёнимга солиб, эшикни очдим-да, йўлакка чиқдим.

Рўпарада эшикка суянганча бир хитой қиз турарди. Миқтигина, хушбичим, ялтироқ қора сочлари орқасига маҳкам тугилган. Эғнида оқ кофта, яшил юбка. Унинг сиймоси ҳиссиётларни қўзғатмас, нигоҳлари тинчитувчи эди. Қиз кўзларимга тикилди. У менинг чиқишимни сабрсизлик билан кутаётгандек бўлиб туюлди.

— Салом, жаноб, — унинг юзини табассум қоплади. — Мен Лейламан. Иминг нима?

Мен унинг табассумига, йирик-йирик бақувват оппоқ тишларига мафтунона қараб қолдим.

— Нельсон Рейн, — дедим мен эшикни ёпиб, калитни бурарканман. — Нельсон деяқол. Сен шу ерда турасанми?

— Ҳа, — у бошдан оёғимгача қараб чиқди. — Айрим америкалик йигитлар баъзида шу ерда кўноқ бўлишади. Сен ҳам кўноқ бўласанми?

— Уйлаб кўраман. Сен кўпдан бери шу ерда яшайсанми?

— Бир ярим йил бўлди, — унинг талаффузи галати эди. Зўрға тушунардим. Лекин термулиб қараши ниятини айтиб турарди. — Кўнгилхушлик қилгинг келса, менинг ёнимга кирасанми?

Мен бир оз эсанкираб қолдим, лекин жилмайдим.

— Билмайман, умуман, жудаям умид қилма.

Нарироқдаги эшик очилиб, паст бўйли, бақалоқ киши чиқди. Ё италян, ёки француз. У ёнимдан юзини тескари бурганича шошилиб ўтиб кетди. Унинг кетидан ёшгина хитой қиз эргашиб борарди. Уйлашимча, ўн олти ёшларда бўлса керак. Лекин буларнинг ташқи кўринишидан ёшини аниқлаш анча қийин. Ёнимдан ўтиб бораркан, очиқ иштиёқ билан бир қараб кўйди. Шунда мен ўрнашган меҳмонхонанинг моҳияти хусусида ҳеч қандай шубҳам қолмади.

Лейла чиройли қўлчалари билан мўъжаз кўкраklarини кўтариб кўйди.

— Ҳозир кирмайсанми? — лутфан таклиф қилди у.

— Йўқ, — дедим мен. — Мен бандман. Балки кейинроқ кирарман.

— Америкалик йигитлар нуқул банд бўлишади. Балки, кечқурун?

— Эҳтимол.

Қизча лабини шиширди.

— Нега аниқ айтмайсан. Ё келасан, ё келмайсан?

— Нима қилиш керак? Ҳозир менинг зарур ишим бор, — дедим-да, даҳлизга шошилдим. У ерда кекса нозим савлат тўкиб ўтирибди. Нақ Будданинг ўзи дейсиз. Зинадан пастга тушиб, кўчага чиқдим. Юзимга гуп этиб иссиқ ҳаво урилди. Одамлар ғуж-ғуж. Олдимга югуриб рикша келди.

— Полиция маҳкамасига.

У эпчиллик билан олға чопиб кетди. Уч юз ярд юрар-юрмас мен рикша ёллаб нотўғри иш қилганимни тушундим. Зеро улкан машиналар рикшага сира парво қилишмасди. Ҳар дақиқада мени улкан юк машинаси ёки қудратли америка автомобиллари мажақлаб кетишлари мумкин эди. Ниҳоят, Марказий полиция маҳкамаси олдида тўхтадик. Енгил нафас олдим. Шу ергача эсон-омон этиб келганимга суюниб, тангри таолога ҳамду санолар айтдим.

Навбатчи сержант бу ерга нима мақсадда келганимни билгач, мени унча катта бўлмаган шинам хонага бошлаб киришди. Оқ соч инспектор менга бошдан-оёқ нигоҳ ташлади-да, “ўтиринг” ишорасини қилди.

Биз бир-биримизга ўзимизни таништирдик. Унинг фамилияси Маккарти экан. У кучли шотланд талаффузида гапирарди.

— Жефферсон? — инспектор креслога ястаниб, ёнидан эски сархонали мундштуғуни олди, унга тамаки тўлдиаркан, гапида давом этди. — Бу қандай бемаънилик? Бу одамни мендан суриштиришганди. Пасаденадан сўрашди. Сизнинг кимингиз бўлади?

Мен Ж. Вильбер Жефферсон топшириғи билан келганимни айтдим.

— Мен имкони борича унинг ўғли ва рафиқаси — хитой аёли ҳақида кўпроқ маълумот тўплашим керак. Мен учун айтган гапингизнинг ҳаммаси муҳим.

— Америка вакили сизга янада фойдалироқ бўларди, — деди у чеккан тугунини бурқситиб. — Мен кўп нарса билмайман. У автомобил фалокатида ҳалок бўлганди. Бундан хабарингиз борми?

— Бу қандай юз берди?

У елка қисди.

— Нам йўлда катта тезликда кетаётган экан. Фалокат юз берган жойдан ҳеч нарса топиб бўлмади. Туманда бошқа машинага бориб урилибди.

— Ёнида ҳеч ким йўқ эканми?

— Йўқ.

— Қаёққа кетаётган экан?

Маккарти ҳайрат билан менга қаради.

— Билмайман. Фалокат янги ҳудудда, Каулундан беш миля¹ча масофада юз берибди.

— Уни ким танибди?

— Хотини.

— Унинг аҳволи қандай бўлганини таърифлаб беролмайсизми? Нима ҳисобига яшарди?

— Буни айтиб беролмайман. — У бурқситиб чекаркан, гапида давом этди. —

Худого шукур, мен у ҳақда ташвиш торганим йўқ. Умуман, у ўзини бинойидек тутарди. Биласизми, биз одатда кишиларнинг ҳаётига аралашмаймиз. Одатда, бунга уларнинг ўзлари сабаб бўлишади. Жефферсон айна шунақа одам эди. Лекин, барибир, у ҳақда баъзи бир нарсаларни билардим. Зеро у ибратли фуқаро эмасди. Шубҳасиз, хотини ҳисобига яшарди. Хотини эса пулни ҳаром йўл билан топарди. Аммо бу борада ҳам биз Америка фуқаролари ишига аралаша олмаймиз, ёрдам бериш кўлимиздан келмаса, нима қиламиз аралашиб.

— Унинг хотини хусусида сизда бирор шубҳа уйғонганмиди?

— Бўлмасам-чи, у фоҳиша эди. Бу муаммо бизни ташвишга солади, лекин уни ҳал қилиш жуда қийин. Хитой қочоқлари ишлаб пул топишлари қийин, фоҳишабозлик эса вазиятдан қутулишнинг бирдан-бир йўли. Биз шаҳарни улардан мунтазам равишда тозалаб тураемиз, бу осон иш эмас.

— Мен ўша аёлни нега ўлдиришганини аниқлашга уриняпман.

У елкаларини қисди.

— Бу борада мен сизга ёрдам қилолмайман. — У ўйчан бир тарзда столда уюлиб ётган қоғозларга қаради. — Мен кўлимда бор маълумотларни лейтенант Ретникка бериб бўлдим. Бошқа ҳеч нарса қўшимча қилолмайман.

Суҳбатни тамомлаш кераклигини тушундим.

— Нима ҳам дердим, раҳмат сизга. Уёқ-буёқни бир оз тинтиб кўрай-чи, балки бирор нарса чиқиб қолар.

¹ Миля — 7420 м.

— Кўзим етмайди. Агар бирор нарса бўлганда, мен билган бўлардим.

Шундан кейин мен Квинс-Роудга чиқдим. Соат етти ярим. Америка ваколатхонаси ёпилган бўлса керак. Аммо улардан Жефферсон ва унинг хотини ҳақида диққатга лойиқ маълумот олишга умидим йўқ. Фақат ўзим қидириб бирор нарса топишим мумкин. Лекин бундай маълумотни қаердан қидиришни билмасдим.

Бир соатга яқин шаҳарда тентираб юрдим, дўконларни кўздан кечирдим, атроф-муҳитни мириқиб томоша қилдим. Бир оз ичгим келди ва мен Вэнчай соҳилига бордим. Бу ерда майда-чуйда қаҳвахоналар кўп эди. Улардан ҳар бирининг ёнида чўккалаб ўтирган хитой баччаларига кўзим тушди. Улар сурбетларча сузилиб мени ўзига жалб қилмоқчи бўлишади.

Сал тузукроқ қаҳвахонани топиб кирдим-да, кулоқни қоматга келтирувчи радио карнайидан четроқдаги столга ўтирдим. Қаҳвахона дўкони пештахтаси ёнида бир неча америкалик денгизчи пиво сипқоришарди. Менга кўшни стол теварагида ўтирган хитойлик икки корчалон иш ҳақида суҳбатлашарди. Улар олдида бир даста қоғоз. Хона бурчагидаги курсида эса ёш хитой қизлар пичирлашиб, ҳингирлашарди.

Ёнимга келган официант виски ва кока-колага буюртма олди. У хизмат қилаётган пайтда қаердандир ўрта ёшлардаги бир хитой аёли пайдо бўлди. Қалтагина яшил кўйлак кийиб, елкасига жигарранг ёпинчиқ ташлаган бу танноз столим ёнидаги бўш ўринга чўкди.

— Яхшимисиз? — деди менга тикилиб. — Гонконгда биринчи бўлишингизми?

— Ҳа.

— Ёнингизда ўтирсам майлими?

— Бемалол. Бирор нарса буюрсам, ичасизми?

У жилмайди. Тилла тишлари ярақлаб кетди.

— Бир финжон сут бўлса, йўқ демасдим.

Мен официантни имлаган эдим, у нима кераклигини тушунди шекилли, бошини лиқиллатди-да, ғойиб бўлди ва ярим литрли финжонни тўлдириб сут олиб келди.

— Бу ернинг овқатлари яхши, — деди аёл. — Агар егингиз келса.

— Менинг овқатлангим йўқ. Сут ичяпсиз, ўтқирроқ нарса ичмайсизми?

— Йўқ. Сиз “Глочестер”га жойлашдингизми? Энг яхши меҳмонхона шу.

— Биладан.

Аёл маънодор тиржайди.

— Кўҳликкина қиз керакмасми? Менда ёш ва сулув жононлар кўп. Телефон қилсам бас, дарҳол етиб келишади. Агар ёқмаса, ҳечқиси йўқ. Уларни мен таклиф қиламан, сиз ташвишланмасангиз ҳам бўлади. Агар бирортаси ёқиб қолса, айтасиз. Ҳаммасини ўзим тўғрилайман.

— Раҳмат, лекин, яхшиси, керакмас. Нима, қиз топиш қийинми?

Аёл кулди.

— Қийин жойи борми. Гонконгда қиз тўлиб ётибди. Улар бойваччалар кўнглини овлашдан бошқа нима ҳам қилишарди. Бу ерда пул ишлаш илинжида юрган ойимқизлар сон мингта.

“Самовий салтанат” меҳмонхонаси бу ердан икки ёки уч юз қадамча нарида эди. Маҳаллий фоҳишалар онахони бўлган бу аёл Жо-Энни билмасмикин?

— Менинг ошнам ўтган йил бу ерларда бўлганди. Бир қизни учратиб ёқтириб қолган экан. Унинг исми Жо-Эн Винг Чанг. Мен ўша қизни кўрмоқчи эдим. Сиз уни танимайсизми?

Аёлнинг кўзларида қандайдир довдираш аломати сезилди. Лекин у дарҳол ўзини тутиб олди ва жилмайди.

— Ҳа, албатта, мен уни танийман. У ажойиб қиз, жуда кетворган, гўзал. У сизга ёқиши тайин. Агар истасангиз, телефон қиламан.

— Майли, чақира қолинг.

— Бу менинг энг яхши қизларимдан бири. У билан меҳмонхоналардан бирига боришга қарши эмасмисиз? Бу қиз ота-онаси билан бирга яшайди. Шу сабабдан хушторини уйига бошлаб боролмайди. Бу сизга ўттиз гонконг долларига тушади. Хона учун яна ўн доллар... — у тиржайиб тилла тишларини кўрсатди, — менга эса уч доллар... тўлайсиз.

Қизик, менга тўлаган пулини нималарга сарфлаганим рўйхатини кўрсатсам қария Жефферсон не деган бўларди.

— О' кэй, — ўз навбатида мен ҳам тиржайдим. — Лекин бу қиз Жо-Эн эканлигини мен қандай биламан?

— Ҳазиллашаяпсизми? — аёл менга жиддий қараш қилди. — Бу Жо-Эн. Яна ким бўлиши мумкин?

— Рост. Ҳазиллашдим.

Аёл ўрнидан турди.

— Бориб, сим қоқай-чи...

Аёл бурчакда турган телефон ёнига борди. Қўнғироқ қилаётганида денгизчилардан бири унинг елкасига қўл ташлади. Аёл “нари тур” дегандай уни силтаб ташлади-да, менга қараб, кўз қисиб қўйди. Мен ҳам унга жавобан кўзимни қисиб қўйдим. Қаҳвахонада дўстона ва бамайлихотир кайфият хукм сурарди. Ҳамма нарса ошқора эди. Аёл телефон гўшагини илгач, қаҳвахонадаги барча, ҳатто официант ҳам, менинг бир қизга буюртма берганим ва ҳадемай у бу ерга етиб келишини яхши билишарди. Ҳатто, бундан барча хурсанддай кўринарди.

Аёл денгизчи билан гаплашди. Сўнг яна телефон гўшагини кўтарди. Ким биландир савдолашди.

Мен ичиб, чекиб бўлдим-да, официантни имладим. Яна ичимлик буюрдим.

Ола-була чўмилиш кийимидаги икки америкалик менга яқинроқ жойга келиб ўтиришди. Хитой аёл телефонда гаплашиб бўлгач, ёнимга қайтиб келди.

— Ўн дақиқадан кейин етиб келади. У келиши билан мен сени огоҳлантираман, — деди-да, америкаликлар ёнига ўтди. Беш дақиқача гаплашишгач, аёл яна қўнғироқ қилгани жўнади.

Орадан чорак соатлар вақт ўтгач, эшик очилиб, бир қиз кириб келди. Баланд бўйли, хушбичим, европача тикилган оқ-қора кийимда. Елкасидан ошириб ташлаган пластик сумкачаси ҳам шу рангда. Унинг дилбарлиги истагимни жунбушга келтирди. Қиз хитой аёлга қараган эди, у мен томонга ишора қилди. Қиз менга қараб жилмайди-да, нозли бир юриш билан зални кесиб ўтди. Денгизчилар завқ билан қараб қолишди.

Қиз менинг ёнимга ўтирди.

— Хэллоу. Исминг нима?

— Нельсон. Сенинг исминг-чи?

— Жо-Эн.

— Жо-Эн — бу ёғи-чи?

Қиз стол устида турган қутидан сигарет олди.

— Оддийгина Жо-Эн.

— Винг Чанг эмасми?

У чиройли табассум қилди. Оплққ тишлари ўзига бирам ярашардики...

— Бу менинг исмим. Сен қаердан биласан?

— Бултур бир ошнам шу ерларда бўлганди, — дедим мен унинг ёлғон гапирётганига парво ҳам қилмай. — У менга сен билан учрашганини айтганди.

— Жуда хурсандман, — у сигаретни бўялган лабларига қистириб, чекди. — Сенга ёқаманми?

— Бўлмасам-чи.

— Демак, кетдик.

— О'кэй.

— Хоним учун уч доллар берасанми?

Мен уч доллар узатдим.

Хитой аёл тилла тишларини ялтиратиб ёнимга келди.

— Қалай, маъқулми?

— Маъқул бўлганда қандоқ?!

У пулни ҳамёнига яшираётди тиржайди.

— Яна келинг. Мен доим шу ерданман.

Ўзини Жо-Эн деб таништирган қиз ўрнидан туриб, шошганича эшикка йўл олди. Мен ҳам денгизчиларга имо қилиб, “хайр” дедим-да, унга эргашдим. Денгизчилардан бири бармоқлари билан “О” шаклини кўрсатди-да, гўё хушдан кетганини тасвираб, ўзини ўз ошналари кучоғига ташлади. Кишнашга

Ўшдаги кулги янгради. Мен одамлар билан гавжум, димиққан кўчага чиқиб, мени кутаётган қиз ҳузурига шошилдим.

— Мен ишгина, лекин арзон бир меҳмонхонани биламан, — деди қиз.

— Мен ҳам биламан. Мен “Самовий салтанат”га жойлашганман. Ўша ерга борайлик.

— Ишиси, мен айтган меҳмонхонага борайлик, — у кўз остидан менга қараб қўлди.

— Йўқ, меникига борамиз, — дедим мен ва қўлтиғидан олиб, одамлар тўдаси оралиб, меҳмонхонамга етакладим.

Қиз итоткорона ёнма-ён одимларди. Ундан қимматбаҳо атир ҳиди анқиб турарди. Бу менга жуда хуш ёқарди. Йўл бўйи у ҳам, мен ҳам индамадик. Қиз тик экиллардан осон ва чаққон кўтариларди. Елкаси нафис, оёқлари чиройли ва узун эди. Зинадан зинага кўтариларкан, сонларини моҳирона ликиллатарди. Мен унга ҳаддан ташқари қизиқиб қараётганимни ҳис қилдим. Ҳолбуки, ўзимни тутганим керак эди.

Кечки пазим ўрнида мудраб ўтирибди. У бир кўзини сал очди, қизга диққат билан қаради, кейин мени кўздан кечирди ва қовогини ёпди.

Очиг ўшиқ ёнида тирноқларини тозалаганича Лейла турарди. У қизга қараб қўйди-да, менга ёвқараш қилди. Мен ҳам унга истехзоли қараб қўйдим-да, меҳмонимни ичкари киритдим. Эшикни занжирладим.

— Менга ўттиз доллар эмас, сал кўпроқ беролмайсанми? Агар эллик доллар берсанг, сен билан шундай назокатли бўлардимки...

У, мен тайёрман, дегандай тугмасини ечиб юборди. Мен уни тўхтатишга улгурмасимдан у ярим яланғоч ҳолда турарди.

— Бир оз шошма, — дедим ҳамёнимни оларканман. — Бу ишда шошилиш керак.

Қиз қўйрат билан менга тикилди. Мен Жо-Эннинг ўликхонада олинган суратини ниқардим-да, унга узатдим. Унинг чиройли чеҳраси шубҳа билан қопланган. Аввалига кўзларини суратга қадади, кейин менга тикилди.

— Нима бу? — сўради у.

— Жо-Эн Винг Чангнинг сурати.

У хамфсаласизлик билан тугмасини солди. Қора кўзларида ҳорғинлик эканлигини кўрсатди.

— Сенда унинг сурати борлигини қаёқдан биламан? Хоним сенинг уни сира кўрмаганингни айтганди.

— Сен уни танирмидинг?

У сонлари билан каравотга суянди.

— Бу шунчалар муҳимми? Мен ундан лаззатлиман. Сен мени хоҳламайсанми?

— Уни танирмидинг, деб сўраяпман.

— Йўқ, танимасдим, — у бирдан ғазабланди. — Менинг ҳақимни берасанми?

Белга ўн долларликни санаб, елпигичдек тутдим-да, кўзига ниқтадим.

— У бир Герман Жефферсон деган америкаликка текканди. Сен уни танирмидинг?

Унинг юзида нафрат ифодаси акс этди.

— Мен у билан учрашганман. — Қиз яна Жо-Эннинг суратига тикилди. — Нимага у... — Нега у ўликка ўхшайди?

— Чунки у ўлик-да!

Хулди қўлини чақиб оладигандек қиз суратини ташлаб юборди.

— Ушқ одамларни томоша қилиш — яхши аломат эмас. Менинг ҳақимни бер. Кетишим керак.

Мен Германиянинг суратини чиқариб, унга кўрсатдим.

— Мана бу унинг эрими?

Қиз суратга зўрға қаради.

— Мен янглишибман. Унинг эрини сира кўрмаганман. Ҳақимни олсам бўладими?

— Ҳозиргина у билан учрашганман, дедим-ку?!

— Янглишибман.

Биз бир-биримизга тик қараб турардик. Унинг юз ифодасидан бекор вақт сарфлаётганимни тушундим. Унинг менга ҳеч нарса гапиргиси йўқ эди. Мен пулни бердим. У дарҳол сумкасига тикди.

— Агар Жефферсон ҳақида бирор қизикроқ нарса гапириб берсанг, янада кўпроқ олишинг мумкин эди, — дедим унга умидсиз оҳангда.

У эшикка қараб юрди.

— Мен у ҳақда ҳеч нарса билмайман. Совға учун миннатдорман.

Занжирни туширди-да, сонларини намойишкорона ликиллашиб, чиқиб кетди.

Чув тушдим! Бунинг устига Жефферсондан олган пулни елга совурдим. Фақат пулларнинг ўзимники эмаслигигина далда берарди.

2

Анча вақтдан кейин, тўшақда чўзилиб ётавериш жонимга теккач, қаергадир бориб, тамадди қилишга қарор бердим. Эшикни очиб Лейлани кўрдим. У даҳлизнинг нариги томонида, ўз эшигининг остонасида турарди. Ерқин қизил рангда, зар билан тикилган кўйлак унга байрамона тус берганди. Сочига оқ гул қистириб олибди.

— У сеникидан тезда чиқиб кетди. Нега олиб келдинг, ахир мен шу ерданман-ку.

— Бу амалий учрашув эди. У билан гаплашишим керак бўлди.

— Нима ҳақда? — сўради шубҳаланиб Лейла.

— Ҳар тўғрида, — дедим кўзларига қараб. Бу шайтонча ўта офатижон эди. — Бирор жойга бориб овқатланмаймизми?

Лейланинг кўзлари чақнади.

— Мана бу бошқа гап, — деганича Лейла ўз хонасига отилиб кирди, сумкачасини олиб, қайтиб чиқди. — Сени яхши ресторанга олиб бораман. Қорним жудаям оч. Биз анча-мунча ширин нарсалардан тамадди қиламиз. Мазза. Лекин бу сенга унча қимматга тушмайди...

Биз даҳлиз бўйлаб зинага қараб юрдик. Нозимнинг ёнидан ўтдик. У нима-ларнидир ҳисоблаб ўтирарди. Бизга парво ҳам қилмади.

Биз кўчани кесиб ўтиб, таксилар тўхтайдиган жойга бордик.

— Кечувгача таксида борамиз. Ресторан нариги соҳилда.

Биз таксига ўтириб, кечувгача бордик, у ерда паром¹га ўтирдик. Йўл бўйи Лейла кеча кўрган фильмининг мазмунини гапириб берди. Ҳар куни кинога бориб туришини айтди. Унинг гапларига қараганда, хитойлар кинони жуда яхши кўришаркан ва имкон бўлди дегунча томошага боришаркан. Ҳар бир кинотеатр олдида навбатда турган одамларни кўриб бунга ишониб қийин эмасди. Энг яхши билетларни олиш учун эрталабдан навбатда тураман, деди Лейла.

Биз соҳилга чиққанимиздан кейин, Лейла Натан-Роудда бир оз сайр қилишни таклиф этди. Шунда иштаҳа яхши очилади, дейди Лейла.

Ёнма-ён юриш жуда қийин эди, гаплашиш тагин оғир. Бу пайтлар кўчалар одамлар билан жуда гавжум бўлади. Каулун кўчалари бўйлаб юриш алоҳида малака талаб қилади. Қаёққа қараманг, неон лампалар ярқирайди. Бу хитойлар неон рекламалари қилишга устаси фаранг бўлишаркан, дейман ўзимча. Белгилари ҳарф эмас, санъат асари дейсиз. Машиналар, рикшалар, велосипедлар кенг кўчани тўлдириб боряпти. Йўлак бўйлаб эса одамлар худди чумолидай ўрмалайди.

Ниҳоят ресторанга етиб келдик. Унинг атрофида ҳам ғуж-ғуж одам.

— Бу ерда маза қилиб овқатланамиз, — деди Лейла ва айланувчи эшикни итарди. Ресторан шовқинидан қулоқ қоматга келди.

Хўрандалар кўзга ташланмасди. Столларни шифтдан осилган пардалар пана қилиб турарди. Пардалар ортидан пиёлалар жаранг, хирс уйғотувчи хитойча сўзлар, ликопчалар тақиллаши қулоққа чалинади.

Ресторан соҳиби пардани кўтариб, таъзим қилди. Лейлага жилмайди. Биз рестораннинг сирли муҳитига ғарқ бўлдик.

¹ Паром — кечувда ишлатиладиган катта сол.

Лейла сумкачасини стол остига яширди, кўйлаги кўкрагини тўғрилаган бўлди, стулда керилиб ўтираркан, тиржайиб, оппоқ тишларини намойиш қилгандай бўлди.

— Овқатни мен буюраман, — деди у. — Аввало қовурилган криветка¹ сўнгра наҳанг сузгичларидан тайёрланган шўрва, ундан кейин тухумга қўшиб қовурилган жўжа, бу ерда уни жуда зўр тайёрлашади-да. Кейин... кейин яна кўрамиз. Аммо биринчи бўлиб қовурилган криветкалар.

Лейла официантни имлаб, хитойчасига нимадир деб бидирлади. Официант кетгач, стол оша чўзилиб қўлимни силай бошлади.

— Америкалик бойвачалар менга жуда ёқади, — тан олди Лейла. Улар ўта жонсарақ бўлишади. Кўрпада, айниқса, бажонидил ҳаракат қилишади. Бунинг устига пуллари ҳам кўп бўлади.

— Олдиндан хулоса чиқарма. Панд еб қолишинг мумкин. Гонконгга келганингга анча бўлдимми?

— Уч йил бўлди. Мен Кантондан келганман. Қочоқларданман. Амакимнинг ўғлида қайиқча бор эди. У мени Макаога олиб келди. Кейин мен бу ёққа ўтиб олдим.

Официант бизга хитой шароби келтирди. Уни иккита зиғирдай-зиғирдай финжонга қўйди. Шароб илиқ ва ўткир эди. Официант кетгач:

— Балки сен Жо-Эн Винг Чангни биларсан? — деб сўрадим. — У ҳам қочоқлардан.

Лейла ҳайрон бўлди.

— Ҳа, мен уни яхши биламан. Нима, сен уни танийсанми?

— Танимайман.

Биз жим қолдик. Официант қовурилган криветкаларни олиб келди.

— Лекин сен унинг отини айтдинг-ку. Уни қаердан биларсан? — сўради Лейла таёқчалар билан криветка ушлаб сардакка ботираман.

— У менинг ҳамюртимга турмушга чиққанди. — Мен криветкани дастурхонга тушириб юбордим. Уни таёқчаларда базўр олиб оғзимга солдим. Жуда маза-ли экан. — Сен уни ҳеч кўрганмисан? Герман Жефферсонни?

— Албатта. — Лейла криветкаларни усталик билан туширарди. У овқатнинг анчасини тушириб бўлди. Мен эса учинчи криветка билан овора эдим.

— Жо-Эн Кантондан мен билан бирга қочганди. Унинг омади бор экан, америкаликка турмушга чиқди. Лекин у ўлиб қолди.

Официант кирди. У қовурилган гуруч аралаштирилган ветчина, криветка ва пиширилган тухум бўлаклари тўла товоқ олиб келганди. Лейла ундан ўз идишини тўлдириб олди-да, таёқчаларни ишга солди. Мен барибир унга тенглаша олмасдим.

— У сизларнинг меҳмонхонада яшармиди? — сўрадим мен таёқчалар билан гуручни оламан деб тиришарканман.

Лейла бошини лиқиллатди.

— У менга қўшни хонада тўйдан кейин уч ой яшади. Сўнгра қаёққадир ғойиб бўлди.

Наҳанг шўрвасини олиб келишди. Лейла яна ишга киришди.

— Нега ғойиб бўлди?

Лейла елкасини қисди.

— Жо-Эн унга керак бўлмай қолди.

Шўрвани қошиқ билан ичардик. Шунинг учун ҳам у билан беллаша олардим.

— Нега унга керак бўлмай қолди?

Лейла менга нафрат тўла бир нигоҳ ташлади-да, шўрвани ичишда давом этди.

— У Жо-Эн боқсин деб унга уйланган эди, — деди Лейла. Унинг ўзида пул пайдо бўлгач эса, Жо-Энни хоҳламай қўйди.

— У Германни қандай қилиб боқарди?

— Жо-Эн ҳам менга ўхшаб эркаларнинг кўнглини овлаб пул топарди. Бизларда пул топишнинг бошқа иложи йўқ.

¹ Криветка — майда қисқичбақа.

Пардани қайириб официант кирди. У мўъжазгина бўйра олиб кирганди. Уни тантана билан ерга тўшади.

Лейла ўтирган стулида гир айланиб, қувониб қарсақ чалди.

— Мана, жўжа ҳам келди. Бунақаси ҳамиша ҳам бўлавермайди.

Бир хитой бола кирди. Кўлидаги ёғоч ликопчада туяқуш тухумидай нарсани олиб кирди. У тухумни бўйрага юмалатди.

— Жўжа олдинига турли зирavorлар билан тўлдирилади, шундан кейин нилуфар баргига ўралади, — тушунтирди Лейла. — Сўнгра у лой билан сувалади. Кейин оловга қўйиб беш соатча қовурилади. Қарагин-а, лой тошга ўхшаб қотиб кетибди.

Бола болга билан уриб тухумни синдирди. Ажойиб ҳид таралди. Официант билан бола юзма-юз ўтириб олишди. Болакай жўжани нилуфар баргидан тозалаб, официант тутиб турган идишга солди. Товуқ гўшти шу даражада пишиб кетгандики, тозалаш жараёнида гўшти суягидан ажралиб тушди.

Официант уни моҳирона ликопчаларга тизди. Лейланинг таёқчалари яна ишга тушди. Мен ейишга киришдим. Умримда бунақа ширин овқат емагандим. Лейла таёқчалари билан жўжа гўштининг бир парчасини оғзига олиб бораркан:

— Ёқдими? — деб сўради.

— Бўлмасам-чи...

Шундан кейин у, то овқатдан паққос тушириб бўлмагунча, ҳеч нарса ҳақида сўрамади. Ҳозир уни овқатдан бошқа ҳеч нарса қизиқтирмасди. Жўжани бар-тараф этганимиздан кейин Лейла кўзиқорин буюрди. Сўнгра бамбук новдаси, тузланган занжабил ва бодом мағзи солиб пиширилган пирожное. Бу пайтга келиб овқат роса кўнглимга урганди. Мен чекиб ўтирарканман, шунчалик кўп овқат еганимиздан ҳайратланардим. Яна йигирма дақиқалардан сўнг Лейла таёқчаларни қўйиб, яйраб керишди.

— Зўр бўлди-да, а? — деди у менга сўрагандай термулиб. Мен унга эҳтиром билан қараб турардим. Шунча овқатни еб, шакли-шамойилини асло ўзгартирмаган одамга қойил қолмай бўладими...

— Жуда соз.

Лейла қониқиш билан жилмайди.

— Ҳа, жуда соз. Энди сигарет сўрасам бўладими?

Мен унга сигарет тутдим. У ҳузур билан чекаркан, мириқиб жилмайди.

— Меҳмонхонага боргинг келмаяптими? — сўради у. — Ҳозир айни муҳаббатга берилиш пайти. Бундай овқатдан кейин севги иштиёқи юракни роса жўшурдиради-да. Ишқ ҳиссиёти ҳам гаштли бўлади.

— Ҳали эрта... Ҳали бугун тун бизнинг ихтиёримизда. Яхшиси, менга Герман Жефферсон ҳақида гапириб бер. Сен у уйланганидан уч ой кейин пул топа бошлади, деб айтдинг. Пулни қандай топарди, ахир?

Лейла қовоғини уйди. Бу мавзу унга ёқмаганини тушундим.

— Билмайман. Жо-Эн менга ҳеч нарса гапирмаганди. Бир сафар қарасам йиғлаб ўтирибди. Мени ташлаб кетди, дейди. Энди ўзи пул топа бошлади, менинг керагим бўлмай қолди...

— Қандай пул топаётганини айтмадими?

— Нимага энди? Менинг нима ишим бор?

— Герман унинг олдига келиб турармиди?

— Ҳар замонда келиб турарди, — Лейланинг юзи ғамгин тус олди. — Эркаклар кўнгли янги нарса тусаб қолсагина келиб туришади. Герман онда-сонда уникида ётиб қоларди.

— Герман ташлаб кетганидан кейин Жо-Эн нима қилди?

— Нима қиларди? — деди жаҳл билан Лейла. — Бошқа нима ҳам қила оларди? Аввалги ишини давом эттирди.

— Эркаклар кўнглини овлардими?

— Бўлмаса қандай кун кўрарди?

— Жефферсон пул топа бошлаган тақдирда ҳам, Жо-Эн унинг хотини эди-ку...

— Герман унга ҳеч вақо бермасди.

— Жо-Энни ташлаб кетгандан кейин, Герман қасрда яшарди, билмайсанми?

— Жо-Эн гапиргандай бўлудди, бир катта чорбоғли кошонани ижарага олган деб. Репала-Бэйдаги бу кошона қандайдир қартабоз хитойнинг жойи экан. Мен ўша жойни кўргандим, — Лейланинг овозида негадир ҳасад оҳанги бор эди. — Жуда ҳашаматли... Катта оқ кошона, шундоқ денгизга зиналар билан тушиб бориларди. Кичкинагина бандагроҳи, қайиғи ҳам бор эди.

— Жо-Эн у ерга бориб турармиди?

Лейла бошини сарак-сарак қилди.

— Уни чақирмасди.

Официант кириб, табассум билан таъзим қилди.

У менга ҳисоб қоғозини тутқазди. Шунча овқат арзимаган пул бўлибди. Мен пулини тўладим. Лейланинг юзида ширин жилмайиш пайдо бўлди.

— Кўнглинг тўлдими? — сўради Лейла.

— Жуда зўр.

— Энди меҳмонхонага қайтиб, бир маза қилайлик. Севишмоқ онлари бизга мунтазир.

Бу Гонконг эди. Ақл-идрокнинг барча далилларини бир чеккага йиғиштириб, фақат ҳиссиёт муҳити билан яшаётган бир жой эди бу ўлка. Ҳа, буни Гонконг дейдилар. Бунинг устига мен умримда хитой қизлари билан ётмаган эдим. Шундан бўлса керак, юрагим ҳовриқар, ҳиссиётим жўш урган эди.

— О'кэй, — дедим мен ўрнимдан турарканман. — Кетдик меҳмонхонага.

Шовқин-сурон тўла тунги кўчага чиқиб, Натан-Роуд бўйлаб юра бошладик.

— Менга бирор мўъжазгина совға ҳадя қилолмайсанми? — сўради Лейла қўлтиғимдан олиб, жилмайиб бораркан.

— Майли. Нима хоҳлайсан?

— Мен кўрсатаман.

Биз яна бир оз юрдик-да, чироқлардан ярқираб турган галереяга чиқдик. Бу ерда ҳар қадамда дўкон. Ҳар бир дўконнинг ёнида харидорни интиқ кутаётган тужжор.

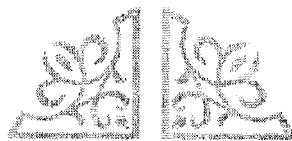
— Сендан бир эсдалик сифатида узугим бўлса... — деди Лейла. — Фақат қиммати керакмас.

Биз заргарлик дўконига кирдик ва у ўзига узук танлади. Узук унча қиммат эмасди, лекин Лейлага жуда ёқиб қолганди. Баққол узук учун қирқ гонконг доллари сўради. Лейла у билан ўн дақиқача савдолашди ва узукни йигирма беш долларга туширди.

— Мен уни ҳамиша тақиб юраман, — деди Лейла узукни айлантириб кўраркан. — Сени сира эсдан чиқармайман. Энди юр, тезроқ меҳмонхонага борайлик.

Ҳаммаси паромдан тушиб, мен такси тўхтатмоқчи бўлганимда юз берди. Худди ўша пайт Лейла ғойиб бўлиб қолди. Бу қандай юз берганини ҳозиргача тушуна олмайман. Шундоққина ёнимда такси тўхтади, худди шу пайт оврупача қора костюм кийган уч нафар бақувват хитой йигити мени итариб юборди. Улардан бири энгашиб, бузилган инглиз тилида мендан кечирим сўради. Қолган иккови атрофимни ўраб олган эди. Кейин учаласи уларни кутиб турган машинага қараб чопди. Мен Лейлани ахтариб, уёқ-буёққа қарадим. Лекин у ғойиб бўлганди. Худди ер ёрилган-у, Лейлани ер ютгандай эди.

(Давоми бор.)

Жеймс Хэдли ЧЕЙЗ

Гонконгдан келган тобут

Роман¹

Кечув ёнидаги майдонда ўн беш дақиқача у ёқдан бу ёққа югуриб, Лейлани ахтардим. Кейин ташвиш тўла ҳис билан такси тўхтатдим-да, меҳмонхонага бордим.

Кекса нозим ўз ўрнида мудраб ўтирарди.

— Лейла келдимиз?— сўрадим ундан.

У қовоғини кўтариб, менга бепарвогина қаради-да, “инглизча гапирмайди”, деди. Яна кўзларини юмди.

Лейла хонасининг эшиги берк эди. Дастанни бурадими, эшик очилди, хона қоронғи эди. Чироқни ёқдим. Кичкинагина хона бўм-бўш, Лейла йўқ.

Чироқни ўчирмадим, эшикни очиқ қолдириб, ўз хонамга ўтдим. Эшикни ёпмадим. Каравотга ўтириб чекдим, кута бошладим.

Бир соатдан ошиқроқ вақт кутдим. Кейин каравотимга чўзилдим. Яна ярим соатлардан кейин ухлаб қолдим.

Диққинафасликдан уйғониб кетдим. Терга ботиб кетибман. Парда ортидан эрталабки қуёш нури сизилиб кирарди. Бошимни кўтариб қўл соатимга қарадим: йигирма дақиқа кам саккиз. Ўрнимдан туриб Лейланинг хонасига кўз ташладим. Хона бўм-бўш. Елкамдан совуқ сув қуйилгандай бўлди. Лейлага нимадир бўлган. У мени ташлаб қочмаган бўлса керак. Уни ўғирлашган. Нега ўғирлашганини тушуниш қийин эмас. Афтидан, кимдир унинг кўп нарсани билишидан ва жуда кўп гапиршидан хавфсираганга ўхшайди.

Мен ўйга толдим. Каравотдан туриб, эшикни ёпдим. Соқолимни олиб, ювиндим. Тоза кўйлакни кийиб, ўзимни анча тетик сездим. Даҳлизга чиқиб эшикни қулфладим-да, зинапоёга қараб юрдим.

Нозимнинг ўрнида бир хитой болакай ўтирарди. Хўжайиннинг набираси бўлса керак.

— Лейла қайтиб келмадимиз? — деб сўрадим мен.

Болакай нимадир гўлдиради ва таъзим қилди. Гапимга тушунмади, шекилли.

Таксини кўп кутишга тўғри келмади. Ўтирдим-у, “полиция маҳкамасига ҳайда”, дедим.

Ишим ўнгидан келди. Мен етиб келган пайтда бош инспектор Маккарти машинасидан тушаётган эди. У мени полициячилар ошхонасига бошлаб кирди. Катта оқ финжонда аччиқ чой қуйиб беришди.

Мен бор гапни айтиб бердим.

Лекин унинг муносабати газабимни келтирди. Менинг Британия полицияси билан илк бор тўқнашувим эди. Унинг бепарволиги қонимни қайнатиб юборди.

¹ Давоми. Боши ўтган сонда.

— Аммо, унга нимадир бўлди, — дедим мен бақириб юборишдан ўзимни зўрға тийиб. — Ахир шундоққина ёнимда эди, бирданига йўқ бўлиб қолди. Меҳмонхонага ҳам қайтиб келмади.

Маккарти сархонали мундштугини олди-да, унга тамаки жойлай бошлади.

— Сиз бу ерда ишламагансиз, ошна. Мен бўлсам ўн беш йилдан бери ана шу ойимтиллалар билан шуғулланаман. Улар бугун бор — эртага йўқ. Балки ҳамёни катгароқ бирортасини илингиргандир. Бунақаларга илакишмаган маъқул. Бор будингизни қоқиштириб олишади-да, қочиб қолишади.

Чойдан бир ҳўплаб, сал ўзимга келдим.

— Гап бундамас. Биз меҳмонхонага қайтиб келаётгандик. Ё тавба. Кимдир у кўп гапиряпти деб ҳисоблади, шекилли. Уни ўғирлаб кетишди.

— Нимани кўп гапирди?

— Менга бир қотилликнинг сири керак эди, — дедим қизишиб. Лейла менга баъзи маълумотларни айтганди.

Маккарти менга тутун пуркади. У кулимсиради. Афтидан нимадир деб алжирётган ўғилчасининг гапига кулаётган отага ўхшарди. Мени навбатдаги америкалик фитначи деб ўйлади, шекилли.

— Америкада юз берган қотиллик ҳақида у сизга қандай маълумот бериши мумкин? — сўради у.

Лейла Герман Жефферсон Репала-Бэйда ҳашаматли кошонани ижарага олганини айтди. Уйланганидан кейин уч ой ўтгач, Германда пул пайдо бўлиб, хотинини ташлаб кетганини ҳам Лейла гапирди.

Полициячи илжайди. Инглизларга хос бу ажойиб илжайиш чексиз сабрбардошли мени ҳам ғазаблантириб юборарди.

— Ол-а, сиз мис чақани тилла танга деб ўйлабсиз. Қандайдир хитой фоҳишанинг гапига ишониб ўтирибсиз-а. Сизга ҳайронман.

— Жа сиз айтганчалик содда эмасдирман. У мени алдаб, уйига қайтиб бормаган, мени бир қайғурсин, деб шундай қилган деб ўйлайсизми?

— Фоҳишаларнинг иши шунақа ўзи. Жазманларини чалғитиш учун уйига ётгани боришмайди.

— Сиз Репала-Бэйда яшовчи бирор америкаликни биласизми?

— У ерда яшаётган бир нечасини танийман.

— Агар Жефферсон ўша ерда яшаган бўлса, бу сизга маълум бўларди-ку?

— Маълум бўларди, лекин Герман у ерда яшагани йўқ.

— Демак, Лейла мени алдаб кетибди-да?

У сиёсатдонларга хос тарзда тиржайди.

— Шундай деб ҳисоблаймиз.

Мен ўрнимдан турдим. Бекорга вақт сарфлашни истамадим.

— Чой учун раҳмат. Учрашгунча.

— Ёрдам беришга ҳамиша шайман.

Такси тўхтатиб, меҳмонхонага бордим.

Кекса нозим ўрнида ҳозир у нозир эди. Менга таъзим бажо келтирди. Ундан кўп нарсани сўраб билгим келар, лекин тил билмаслик катта тўсиқ эди. Қаерга бош урма, таржимон керак бўлади. Шунда бирдан эсимга аэропортда менга шахсиятномасини берган Вонг Хон Хо тушди. У ёрдам берса керак.

Лейла хонасининг эшиги берк эди. Тақиллатдим. Жавоб бўлмади. Дастани бураб кўрдим. Эшик қулфланганди. Яна тақиллатдим, қулоқ солдим, ҳеч нарса эшитилмади, ўз хонамга жўнадим.

Нима қилишни билмай бир оз турдим-да, пиджакни ечдим. Ботинкани оёқдан чиқардим-да, каравотга чўзилдим. Бошим гўнғиллар, миямга ҳеч нарса келмасди. Тез орада уйқуга кетдим.

Соат ўнларда эшикнинг тақиллашидан уйғониб кетдим. Каравотдан сакраб тушиб, эшикни очдим. Остонада кечаги хитой болакай турарди. У тиржайди-да, паства қақиршаётганини имо-ишора билан тушунтирди. Мен оёғимга ботинкани илиб болакайга эргашдим.

Кекса нозим менга телефон гўшагини тутди.

Бош инспектор Маккарти қўнғироқ қилаётган экан.

— Кеча менга гапириб берган қиз хусусида, — деган овози эшитилди унинг. — Ўтган оқшом унга нефритдан ясалган узук олиб бергандим, дегандай бўлв-дингизми?

Қотиб қолдим.

— Ҳа, нефритга ўхшатиб ясалган.

— Сиз такс олиб, тезда Четхэм-Роуддаги полиция маҳкамасига етиб келолмайсизми? Бу Каулунда. У ерда битта қиз бор — балки сиз айтган қиз шудир. Унинг бармоғида сунъий нефритдан ясалган узук бор.

— Ўликми? — сўрадим ҳовлиқиб.

— Шунақа, — менга у чекаётган тамакининг ҳиди келгандай бўлди. — Мурданинг кимлигини аниқлаб берсангиз. Сержант Хемишни сўранг.

— У ҳам шотландияликми?

— Худди шундай. Бизнинг полицияда шотландияликлар анчагина.

— Демак, маҳаллий тартибларни сақлашга Шотландия ўз ҳиссасини қўшаётган экан-да.

Қирқ дақиқалардан сўнг Четхэм-Роуддаги полиция маҳкамаси зинапоясидан кўтарила бошладим. Кенгина даҳлиз деворида каттақон тахта осилганди. Унда абжаги чиққан мурдаларнинг суратлари илинган. Ўлдирилган бу хитой эркак ва аёлларнинг кимлигини аниқлаш — инглиз ва хитой тилларида илтимос қилинарди.

Навбатчи сержант менга мўъжазгина бир хонани кўрсатди. У ерда полициячига хос бепарво нигоҳли бир йигит тикилган қозоғларни титиб ўтирарди. Мен ўзимни таништирдим. У саломлашди ва ўзини сержант Хемиш, деб таништирди.

— Сиз менга жасадни кўрсатишингиз керак, — дедим мен.

У чўнтагидан арчагулдан ясалган сархонали мундштугини олди. Гонконг полициясида ашаддий чекувчилар ишлашади, шекилли. У мундштугининг сархонасига тамаки тўлдирди. Яшил кўзлари совуқ ва эҳтироссиз эди.

— Тўғри. Бош инспектор сиз уни танишингиз мумкин, деб ўйлапти. Жасад ўтган кечаси, тахминан соат иккида бўғозда топилган. Танийдиган даражада эмас. Уни кечувда ишлайдиган денгизчилардан биттаси кўриб қолиб, сувдан чиқариб олибди.

Баданимни совуқ тер босди.

— Бу шайтонваччалар ўзларини ўлдиришади, — сўзида давом этарди сержант. — Биз ҳар куни ўнлаб жасадларга дуч келамиз. Хитойлар ўз ҳаётларини қадрлашмайди.

Биз даҳлиз орқали ҳовлига чиқиб, ўликхонага бордик. Столларда бўз чойшаб ёпилган мурдалар ётарди. Сержант мени қалин резина чойшаб ёпилган столга бошлаб борди. Ёпинғич четини сал кўтариб, мурданинг сарғайиб кетган қўлчасини очди. Унинг бармоғида нефритдан ясалган узук бор эди.

— Эрталабқи нонуштамга бекон¹ли тухум қуймоқ тайёрлаттиргандим, — қувноқ бир оҳангда деди у. — Агар сиз уни таниб берсангиз, вақтида овқатла-нишга улгураман.

Мен узукка, нозик бармоқларга қарадим.

— Ҳа, ўша узук, — кўнглим ғалати бўлиб кетди.

Сержант мурданинг кўлини ёпинғич билан беркитди.

— О'кэй, бош инспекторга шундай дейман...

Мен мурдага яқинроқ бориб резина чойшабни очдим. Олдимда Лейланинг қолдиқлари ётарди. Унга сўнгги бор “кечир” демоқчи бўлдим, лекин бунга мажолим келмади. Мен чойшабни қайта ёпдим. Унинг кечкурунги овқат пайтидаги қувноқ хитобларини эсладим. Хайрлашув хитоблари экан-да, шўрликнинг. Бизнинг танишлигимиз узоқ чўзилмади, лекин унинг қиёфаси хотирамга чуқур ўрнашиб қолди.

Нариги соҳилда мени терговчи кутарди. У Мак-Ферсон фамилияли қипқизил гавдали киши эди. Ҳаммаёқни шотланд полициячилар босган экан-да, деб ўйладим. Биз жип²да меҳмонхонагача бордик.

¹ Бекон — дудланган ёш чўчка нимтаси.

² Жип — енгил машина.

Полициячи дарбон билан хитойча алламбалоларни гаплашди-да, Лейла хонасининг калитини олди.

Биз даҳлиз бўйлаб борарканмиз:

— Содда муғомбир, — деди Мак-Ферсон. — Бу фоҳишахонани бир текшириб кўриш керак. У ўзича Лейлани фоҳиша эмасди, деяпти, умуман мен уни тушуниб турибман.

Мак-Ферсоннинг бу гапи менинг гашимни келтирди. Лейланинг қабрига муносиброқ сўзларни ёзса арзийди, деб ўйладим. Кўпол шотланд аскарининг бемаъни гапидан жирканиб кетдим.

Мак-Ферсон эшикни очиб, мўъжазгина хонага кирди. Мен даҳлизда қолдим. У касб-корига хос синчковлик билан хонани титкилай бошлади. Жавонда учта кўйлак илиғлиқ турар, қутиди эса биргина ички кийим ётарди. Шўрлик Лейланинг бор бисоти шугина эди.

Бир маҳал Мак-Ферсон нимадир деб манғирлади ва жавоннинг тагини кўздан кечириб бошлади.

— Ўзим ҳам шундай деб ўйловдим... — деди тўнғиллаб, энгашиб фольга парчасини олди-да, синчиклаб кўздан кечирди. Афтидан, фольгани сигарет қутисидан олишганга ўхшайди.

— Биласизми, бу нима?— сўради у менга фольгани кўрсатиб. Унинг ўртасида доғ бор эди.

— Нималигини айтинг, — дедим.

У жавонни синчиклаб текшириш учун яна энгашди. Бу сафар у кичкинагина ярми ёнган шамни топиб олганди.

Кўлида шам билан фольгани тутганича каравот четига ўтириб, валдираб кетди.

— У гиёҳванд экан. Бу офат ҳар куни кўплаб шўрликлар умрига завола бўлади.

— Нималар деяпсиз?

— Агар сизда мана бундақанги қурилма борми, тамом, сиз гиёҳвандсиз, — деди Мак-Ферсон. — Уни қандай ишлатишни биласизми? Героинни фольгага ўраб, ёниб турган шам устида ушлаб туринг-да, ҳидини искаб кўринг. Буни тайёрлашга бир неча сония кетади, холос. Ҳукумат афъюн чекувчиларга қарши кураш очиб аҳмоқона иш қилди. Тақиклаш энг осон йўл деб ўйлашади. Қаёқда дейсиз! Авваллари гиёҳвандлар учун бино, каравот, чилим керак бўларди. Чилимлар катта бўлар ва қиммат турарди. Бангхонани аниқлаш ва қурилмаю чилимларни синдириб ташлаш ҳеч гап эмасди. Чилимнинг ўзи анча қиммат туради. Гиёҳванд ундан тортгач, каравотга чўзилади. Шунда уларни чилим билан бирга қўлга тушириш жуда осон. — Мак-Ферсон менга қараб қўйди. — Гиёҳвандлар афъюндан героин олишни ўрганишди. Бунинг учун фольга билан шам бўлса бас. Бу зормандани дуч келган ерда ҳидлаб кетавериш мумкин. Кинотеатрларда, ҳожатхоналарда, трамвай, автобус, таксиларда дейсизми, барибир. Эътибор бериб қаранг-а, энг қутилмаган жойда ҳам чарвидан тайёрланган шамларни кўрасиз. Демак, бу ерда героинни ҳидлашган. Афъюн чекувчи гиёҳванд, у қотил эмас. Лекин адашманг: героин ўлдиради. Хитойларга афъюн чекишни қўйиб берсанг борми, тамом, гиёҳвандларни эплаб бўпсан.

Терлаб кетган иягимни артдим.

— Ваъз учун ташаккур. Лекин мен Лейла ўзини ўлдирган деб ўйламайман. У гиёҳванд ҳам эмасди. Уни ўлдиришган. Мана бу нарсаларни эса бизни чалғитиш учун ташлаб кетишган.

Мак-Ферсоннинг тунд юзи заррача ўзгармади. У бамайлихотир ёнидан сархонали мундштугини олди-да, тамаки тўлдира бошлади.

— Шундай деб ўйлайсизми? — сўради у киноя билан. — Бошлигимнинг айтишича, сиз хусусий изқувар экансиз. Чандлер ва Хамистни ўқиганман, жа олиб қочишади-да. Аммо ҳақиқий ҳаёт бўлак.

— Эҳтимол. Лекин сиз ташвишланманг. Булар унчалик муҳим ҳам эмас.

— Нега энди сиз уни ўлдиришган деб ўйлайсиз? — сўради у бепарволик билан.

— Сизни ишонтириш қийинга ўхшайди. Унинг буюмларини нима қилмоқчисиз?

— Маҳкамага олиб кетаман. Балки бирортаси сўраб қолар. Кекса нозим унинг қариндошлари борми, йўқми, билмас экан. Мен у билан гаплашдим — мутлақо ҳеч нарса билмайди. — Мак-Ферсон ўрнидан турди. — Бехудага бошингизни қотирманг, — деркан, у Лейланинг буюмларини чемоданга тикди. — Агар биз билан ишлаганингизда бу ҳақда ўйлаб ҳам ўтирмасдингиз.

— Эҳтимол, фикрингиз ёмонмас.

У ҳайратланиб менга қаради.

— Қанақа фикр?

— Унинг қотиллари ҳам айнан шуни ҳисобга олишган. Шундаймасми?

— Кўйсангиз-чи, — деди у заҳархандалик билан. — Биз юзлаб бунақа ўзини ўлдирганларнинг ишини кўрганмиз...

— Мен бўлсам бундай ишга биринчи бор дуч келиб турибман, — дедим-да, ўз хонамга йўналдим. — Бу ерда яна бир неча кун бўламан, балки сизларга керак бўлиб қоларман.

У менга галати қараш қилди.

— Нега энди керак бўлиб қоламан, деб ўйлаяпсиз?

— Нима десам экан, детектив романларни ўқиш билан шуғулланишимиз мумкин, — дедим-да, эшикни ёпдим.

4

Кекса Жефферсон пулларини сарфлаш пайти келди. Меҳмонхонанинг кекса нозими унча-мунча нарсадан хабардор эканини ич-ичимдан ҳис қилардим. Мак-Ферсонга гапирганидан кўпроқ нарсани айтиб бериши мумкинлигини сезиб турибман. Фақат унинг дил қулфини очолсам бўлгани.

Мак-Ферсон жўнаб кетганига ишонч ҳосил қилгач, пастга, чол ўтирган нозимхонага тушдим. Кекса нозим менга шубҳали қараб қўйди. Мен телефонни кўрсатдим.

Вонг Хон Хо дарров жавоб берди. Худди менинг қўнғироқ қилишимни кутиб тургандек.

— Мени эслайсизми?— сўрадим телефон орқали. — Сиз аэропортда менга ўз шахсиятномангизни бергандингиз. Менга таржимон керак.

— Жоним билан, тақсир.

— Ярим соатдан кейин Шанхай ва Гонконг банки олдида мен билан учраша оласизми?

— Бажонидил, тақсир, мен тайёрман, — деди у.

— Менга машина керак бўлади, — дедим.

Вонг Хон Хо менга хизмат қилишдан хурсанд эканлигини айтиб, бутунлай сизнинг ихтиёрингиздан, деди.

Мен унга ташаккур билдириб гўшакни қўйдим. Нозимга таъзим бажо келтирдим. У ҳам жавобан икки букилди. Шундан кейин меҳмонхонадан чиқдим-да, такси тўхтатиб, банкка йўл олдим.

Жаннет Вест таъминлаган аккредитив бўйича пул олдим-да, кўчага чиқиб Вонг Хон Хонинг келишини кутдим. Шимимнинг орқа чўнтаги гонконг долларини билан тўла эди.

Орадан ўн дақиқа ўтар-ўтмас у ялтироқ “Паккард”ида етиб келди. Саломлашдик. Унга ўз исмимни айтдим. У ўзини Вонг деб аташимдан бахтиёр бўлажанини айтди. Барча америкалик мижозлар уни шундай қақришаркан, менинг ҳам шундай аташим унинг учун шараф экан.

— Мен турган меҳмонхонага борайлик. Нозимдан баъзи нарсаларни сўрамоқчиман. Лекин у инглизча билмаскан. — Вонг ҳайрон бўлиб менга қаради. — Мен хусусий изкуварман, бир ишни аниқлашим керак, деб тушунтирдим.

У севиниб кетди.

— Мен кўплаб детектив романларни ўқиганман, — деди Вонг тилла тишларини ялтиратиб. — Чинакам детективни учратиш мен учун жуда қувончли, тақсир.

— Мана бу сизнинг кундузги ҳақингиз бўлади, — дедим унга эллик долларни берарканман. — Афтидан, сизни вақти-вақти билан безовта қилиб турадиганга ўхшайман.

Вонг бу пул етарли эканлигини айтди. Лекин машина учун алоҳида тўлашим кераклигини таъкидлади. Мен савдолашиб ўтирмадим, зеро, ҳамкорликда қурумсоқлик панд бериши мумкин.

Биз меҳмонхонага етиб келдик. Машинани соҳилда қолдириб, тепага кўтарилдик.

— Бу яхши меҳмонхонамас, — деди йўл-йўлакай Вонг. — Сизга бу ерда яшашни маслаҳат бермасдим, тақсир. Агар истасангиз, бошқа меҳмонхонага жойлаштиришим мумкин.

— Гап бу ҳақда эмас. Баъзи бир қиладиган ишим бор...

Кекса нозим менга таъзим қилиб, Вонгга бепарвогина қараб қўйди. Вонг ҳам унга худди шундай бепарво назар ташлади.

— Унга айтинг, бир неча савол бермоқчиман, — дедим Вонгга. — Агар менга ёрдам берса, ҳақини тўлайман. Уни хафа қилмайдиган тарзда айтинг.

Вонг чолга узоқ тушунтира кетди. У гапираркан, мен чўнтагимдан пул олдим, ундан ўнга беш долларлик ажратдим-да, қолганини олиб қўйдим. Қўлимдаги пул чолни Вонгнинг гапидан кўра кўпроқ қизиқтириб қолди. Ниҳоят, маълум бўлдики, чол ҳар қандай саволимга жавоб беришга тайёр экан.

Мен унга Жо-Эн мурдасининг суратини узатдим.

— Сўранг-чи, ушбу қизни танирканми?

Дарбон суратни узоқ ва жиддий кўздан кечирди. Кейин нимадир деб гулдурди. Вонг бу қиз шу меҳмонхонада яшаган экан, деб таржима қилди. Ўн беш кун бурун ётоқхона ҳақини тўламай кетиб қолган экан. Меҳмон унинг учун ҳисоб-китоб қилмасмикин? Мен “йўқ” деб жавоб бердим.

Узоқ суриштиришлардан кейин Вонг давом этди;

— У бир америкалик йигитга турмушга чиққан экан. Ўша билан бир хонада яшашибди. Унинг исми Герман Жефферсон экан. Автомобиль фалокатида ҳалок бўлибди, қиз бўлса меҳмонхона ҳақини тўламай жўнаб қолибди.

Мен Жефферсоннинг суратини кўрсатдим.

— Сўранг-чи, мана бу кимлигини биларканми?

Вонг сўради. Нозим кўзини қисиб суратга обдан тикилди-да, нимадир деди.

Вонг таржима қилди:

— Бу айнан шу меҳмонхонада яшаган америкалик экан.

— Бу ерда кўп яшабдими?

Нозим Вонг орқали тушунтирди:

— Америкалик то ўлимигача шу ерда яшаган экан.

Бу биринчи чалкашлик эди. Лейланинг гапига қараганда, Жефферсон меҳмонхонани тўққиз ой бурун тарк этган экан. Чолнинг таъкидлашича, у ўлимига қадар шу ерда яшаган.

— Менга Жефферсон бу ерда атиги уч ой яшаган дейишганди. Кейин хотинини ташлаб қаергадир кетибди. Ўшандан бери орадан тўққиз ой ўтган.

Менинг гапларим Вонгни ҳайратга солди. У нозим билан гаплашиб, қатъиятсиз:

— Чол, мутлақо ишончим комилки, америкалик йигит бу ерда умрининг охиригача яшаган, деяпти.

Агар нозим ҳақ гапни айтаётган бўлса, демак Лейла алдаган.

— Унга айтинг, Лейланинг гапларига қараганда Жефферсон меҳмонхонани тўққиз ой бурун тарк этган. Айтинг, ўйлашимча у алдапти.

Вонг билан нозим бир-бирининг сўзини бўлиб чуғурлай кетишди. Бирдан Вонг тиржайганча менга ўгирилди.

— У алдаётгани йўқ, жаноб Рейн. Қиз янглишган. Жефферсон жуда барвақт кетар ва уйга кеч қайтаркан. Шунинг учун ҳам қиз уни кўрмаган ва кетиб қолган деб ўйлаган.

— Ундай бўлса, нега энди Жо-Эн Лейлага эрим ташлаб кетди, деб айтган?— сўрадим қатъий.

Чол жавоб бермади. У худди қўрққан тошбақа мисол бошини елкалари орасига олди, кўзларини пирпиратиб менга қаради.

Унинг хатти-ҳаракатига қараб, дарди пулни олишу четга чиқиш эканини тушундим.

— Бу саволга у қандай жавоб беришни билмаяпти, тақсир, — деди Вонг.

— Жефферсон нима билан кун кўрарди, — мен масалага бошқа томондан ёндашишга ҳаракат қилдим.

Нозим “билмайман”, деб жавоб берди.

— Унинг олдига қандайдир европаликлар келармиди?

— Йўқ.

— Жо-Эн олдига дугоналари келармиди?

— Йўқ.

Ундан бирор нарса аниқлаш амри маҳолга ўхшайди. Бу фикр мени янада ташвишга солди. Лейла айтганидан бўлак бирор пичоққа илинадиган маълумот йўқ.

— Жо-Эн кетаётганида ўз хонасида бирор буюм қолдирмадими?

Бу атайлаб қўйилган тузоқ эди ва чол унга илина қолди.

— Йўқ, — деди Вонг орқали. — У ҳеч нарса қолдиргани йўқ.

Шунда мен унга ташландим.

— Юки билан қандай қилиб чиқиб кетади, ахир, меҳмонхона ҳақини тўламаган эди-ку.

Вонг саволни адолатли баҳолаб, чолга ўшқириб берди. Бир оз ўйлаб тургач, Жо-Эн чемоданини қолдириб кетганини ва бу қонунга зидлигини айтди.

Мен ўша чемоданни кўриш истагини билдирдим. Чол нимадир деб тўнғиллади-да, ўрнидан туриб, мени Лейланинг хонаси ёнидаги ётоққа бошлаб борди. У эшикни очиб, каравот остидан арзон клеёнка қопланган чемоданни олди.

Бизни кузатиб кирган Вонг аниқлик киритди.

— Мана ўша қизнинг чемодани, тақсир.

Чемодан қулфлог эди.

— Даҳлизда кутиб турунглар, — дедим мен. Улар чиқишгач, эшикни ичкаридан беркитиб олдим. Чемодан қулфини очиш унча қийин кечмади.

Жо-Эннинг сепи Лейланикига қараганда анча бойроқ экан. Буюмларини титкилаб, излаган нарсамни топдим. Чемодан тагида ёпиштирилмаган катта-кон оқ конверт ётарди. Унда Герман Жефферсоннинг ажойиб сурати — Жанет Вест менга берган суратнинг нусхаси. Сурат остига: “Рафиқам Жо-Энга” деб ёзилганди. Ушбу қўпол, ёвуз чехрага диққат билан қарадим-да, суратни яна ўз жойига қўйдим. Каравотга ўтириб, чекдим. Қизиқ, Пасаденадаги Жанет Вест ва Гонконгдаги Жо-Энда айнан бир хил сурат қаёқдан пайдо бўлган? Эҳтимол, уларни Жефферсон тақдим этгандир. Шунда миямда бир савол туғилди.

Лейла билан суҳбатимизни эсладим. Нозимнинг гаплари Лейла айтганларига сира тўғри келмасди. Улардан бири алдаганди. Лекин Лейлага алдаш нима учун керак бўлдийкин?

Бир оз ўйлаб ўтиргач, бу ташландиқ меҳмонхонада яшашимнинг асло ҳожати йўқ, деган қарорга келдим. Алқисса, бу сирли фожианинг ечимини бошқа жойдан излашга тўғри келади.

Мен даҳлизга чиқдим.

Вонг деворга суянганча, чекиб турарди.

Мени кўриши билан қаддини ростлади ва таъзим қилди. Нозим жойига қайтган бўлса керак, бу ерда йўқ эди.

— Қоникдингизми, тақсир?

— Албатта. Мен бу ердан кетаман. Репала — Бэйда бирор меҳмонхона борми?

У бир оз ҳайратланди.

— Албатта, тақсир. У ерда “Репала-Бэй” меҳмонхонаси бор. Жуда зўр. Жой буюрайми?

— Агар мумкин бўлса, ўша ерга дарҳол кўчиб ўтардим.

— Биласизми, тақсир, бу меҳмонхона анча узоқда. Агар Каулунни кўрмоқчи бўлсангиз, анча ноқулай.

— Ҳечқиси йўқ. Анави кекса қўриқчига айтинг, менинг ҳисоб-китобимни берсин.

— Сиз ундан бошқа нарса сўрамоқчи эмасмисиз? — сўради Вонгнинг ҳафсаласи пир бўлиб.

— Йўқ. Яхшиси бу ердан кетайлик.

Орадан ярим соат ўтар-ўтмас бизнинг “Паккард” хушманзара кўча бўйлаб Репала-Бэйга учиб борарди.

5

Репала-Бэй ажойиб гўша экан. Меҳмонхона бўлса шу атроф манзарасига узукка кўз қўйгандек ярашиб тушган эди. Тоғлар денгизга туташиб кетган, зумрад — яшил сувлари мавж ураётган кўрфаз менга жуда ёқиб тушди. Мен жуда кўп жойларда, курорту оромгоҳларда бўлганман. Лекин ҳеч қайси бири бунчалик манзур бўлмаганди.

Вонг меҳмонхонадан деразаси денгизга қараган хона олишга муваффақ бўлди. У “Паккард”ни менга қолдириб, зарур бўлиши билан хизматингизга ҳозир нозирман деган ваъдаларни куюқ қилиб, юз минг таъзиму тазарру билан жўнаб кетди.

Буюмларимни жойлаштирдим-да, аввало телефон китобини варақлаб чиқдим. Герман Жефферсонга олиб борувчи бир ип калавасининг учини топишга уриниб нозимдан сўраб-суриштирдим. На телефон маълумотномаси, на нозим у ҳақда бирор хабар беролмади.

Шунда дарбон билан гаплашишга қарор қилдим. Чунки, одатда, нуфузли меҳмонхоналардаги дарбон ҳар нарсадан хабардор бўлиши керак, деган назария бор. Ундан “кичик бандаргоҳ соҳилидаги қайиқли, денгизга туташ кошона кимники?” — деб сўрадим.

Жавоб беришдан аввал, дарбон менга ўйчан қараб қўйди.

— Сиз Лин Фэн кошонасини айтаяпсизми, жаноб? Ҳозир уни жаноб Энрайт ва унинг синглиси эгаллаб турибди, улар америкалик.

— Мабодо қулофингизга чалинмадимми, у ерда Герман Жефферсон деган йигит яшамаганмикан?

У бошини сарак-сарак қилди.

— Жефферсон? Йўқ, жаноб. Унақа одамни эшитмаганман.

Бир оздан сўнг чўмилиш кийимида одам ғуж-ғуж қумлоқ соҳилга чиқдим. Ижарага сув велосипеди олдим-да, денгизга сузиб кетдим. Зўр бериб соҳилдан анча узоқлашдим, бу ердан бутун соҳил кафтдагидек кўриниб турарди. Лин Фэннинг кошонасини дарҳол танидим. У хилват гўшада, қалин дарахтлар билан қопланган бурунда жойлашган экан. Тоғ ёнбағрида яратилган боғ гуркираб турибди. Нафис зинаполяр мўъжазгина бандаргоҳга олиб тушади, у ерда эса тезюрар катер боғлиқ турибди.

Мен шу атрофни яхшироқ кўздан кечириш учун бандаргоҳга анча яқин сузиб бордим. Лейла айтганидек, агар Герман Жефферсон чиндан ҳам ушбу ҳовлибоғни ижарага олган бўлса, унда пул ишлаш имконияти туғилгани табиий. Бу қанақа имконият бўлдийкин? Балки, Жо-Эн мақтаниш учун Лейлага шундай дегандир. Баъзан аёллар ана шундай уйдирмалар билан бир-биридан ўз устунлигини намоиш қилмоқчи бўладилар.

Кутилмаганда юқориги қават деразасида иккита кичик-кичик нуқта пайдо бўлди. Уларни кўриб, сув велосипедини ҳайдаб кетдим. Ўн дақиқача соҳил бўйлаб сузим. Линзаларида қуёш нури акс этаётган дала бинокли мени диққат билан кузатишаётганидан дарак берарди. Велосипедни буриб, орқага қайтдим. Сезиб турибман, мени ҳамон кузатишяпти. Мен велосипедни соҳилга қараб ҳайдадим.

Кошона ёнидан сузиб ўтаётиб, унга кўз ташлаб қўйдим. Менга қаратилган биноклнинг линзалари ҳамон ўша деразада икки нуқта бўлиб ялтираб турарди. Ўзимни зериккан сайёҳ қилиб кўрсатишга уриндим, лекин мени, кимни бунчалик қизиқтириб қолдим, деган савол қийнади. Соҳилга қайтганимда қуёш

ботаётганди. Меҳмонхонага бораётиб, йўл-йўлакай кейинги режаларимни ўйлай бошладим.

Эртасига қиладиган ишим тайин эмасди. Шу боисдан эрталабданоқ соҳилга йўл олдим. Денгизда бир оз чўмилдим-да, кумга чўзилдим. Миямда ғужгон ўйнаётган Герман, Жанет Вест, қария Жефферсон ва бечора Лейла ҳақидаги хотираларимни хаёлимдан чиқаришга уриндим. Гонконг майин қуёши, тўлқин шовқини билан ром этади ва инсон бундай саховат олдида ожиз бўлиб қолади.

Офтобга товланиб, бирор соатча чўзилиб ётганимдан сўнг ёнимдан кимдир ўтиб кетганини сездим, истамайгина кўзимни очдим.

Баланд бўйли, келишган қиз. Офтобда товланиб тилларанг тус олган. Тўқ қизил чўмилиш кийимида бўртиб турган кўкраклари уни тагин ҳам жозибали кўрсатарди. Қумлоқда ётган барча эркаклар у томонга қайрилиб қарашди... Нима, менинг улардан қаерим кам?

Офтоб қиздира бошлаган кум узра юриб, улкан соябонли шляпасини қўлида силкитганича денгизга етиб борди. Сочлари етилган бошоқлар рангида жил-валанарди. У чинакам гўзал ва мафтункор эди.

Шляпасини кумга улоқтирди-да, ўзини денгиз бағрига отди. Бир неча кучли кулоч отган қиз энг четки солга етиб олди. Унинг сол устига чиқишини, оёгини сувга осилтириб ўтиришини кузатиб турдим. Бу нотаниш қиз шунчалик ёлғиз ва ҳимоясиз бўлиб кўриндики, унинг ёнига бориб ҳамдард бўлгим келиб кетди.

Ўзимни сувга отдим-да, солга қараб сузиб кетдим. Масофа анчагина олис экан, етиб боргунча чарчаб қолдим. Бир тўхтаб нафас ростлаб олдим-да, сузишда давом этдим. Бир амаллаб сол устига чиқиб олдим. Қиз ёнбошлаб ётарди.

— Агар халақит берсам, қайтиб кетишим мумкин.

У менга ғалати термилди. Ўта тажрибали аёлга дуч келдим, шекилли, ўйладим. Ҳарҳолда, у менда шундай таассурот қолдирди. Шунчалик соддадиллик ва ишвали нигоҳ эркакларнинг кўпини кўрган аёллардагина бўлиши мумкин.

— Кўпдан бери яхши одамлар даврасига тушишни орзу қилардим, — жилмайди қиз. — Кимсиз? Сиз яқинда келдингиз, шундайми?

— Мен Нельсон Рейнман. Инглиз адмирал шарафига исмиمنى шундай қўйишган. Отам бутун бўш вақтини Англия ҳарбий денгиз тарихини ўқишга бағишларди. У тушида ҳам, ўнгида ҳам Нельсонни гапиради.

Қиз ўгирилиб чалқанча чўзилди-да, диркиллаган кўкракларини осмонга қилиб ётди.

— Мен Стелла Энрайтман, шу ерда яшайман. Янги чехрани кўриш қандай ёқимли. Сиз бу ерда анча вақт бўласизми?

Одамнинг иши шунчалар ҳам юришадими, ҳайрон қоласан киши. Буни қаранг-а, менинг рўпарамдаги қиз кошонани ижарага олган Энрайтнинг синглиси экан. Кеча бинокл кўзгусида ўйнаган офтоб нури эсимга тушди. Балки, бу омад эмасдир. Эҳтимол, ушбу учрашув қандайдир нозик ва сирли сабабларга кўра юз бергандир?

— Қанийди... Эҳтимол бирор ҳафтагадир, — дедим мен сув ўтмас чўнтагимдан сигарет қутиси ва чақмоқ тошни чиқариб, — омадингиз бор экан, шундай жойда яшаркансиз. Мўъжиза маскан.

Унга сигарет таклиф этдим, биргалашиб чекдик.

— Жуда соз... Ҳозир энг яхши палла. Лекин бу йилги ёз унча яхшимас, — деди ҳамроҳим сигарет тутунини осмонга пуфларкан. — Акам Гонконг ҳақида китоб ёзаяпти. Мен бўлсам ҳўжалик ишлари билан шугулланаман. — У бошини кўтариб, менга қаради. — Сиз меҳмонхонага жойлашдингизми?

— Ҳа. Сизнинг уйингиз борми?

— Биз кошонани ижарага олганмиз. Унинг соҳиби хитойлик бир қартабоз.

— Лин Фэнми?

Унинг кўзларида ҳайрат чақнади.

— Худди шундай. Сиз қаердан биласиз?

— Эшитувдим. — Бир оз ўйлаб таваккал қилдим. — Бу боғқовлини Герман Жефферсон ижарага олган, деб ўйлагандим.

У тилларанг қошларини чимирди — чинакам ҳайратланганди.

— Герман Жефферсон? Сиз уни танийсизми?

— Биз бир шаҳарчаданмиз.

— У ўлди... Автомобиль фалокатида ҳалок бўлди.

— Мен бу ҳақда эшитгандим. Сиз уни танирмидингиз?

— Менинг акам Гарри танирди. Мен уни бир ёки икки бор кўрганман. Сизлар таниш экансизлар-да? Бу Гаррини қизиқтириши мумкин. Аянчли тақдир... Унинг хотини — хитой аёлининг тақдири.

— Сиз уни ҳам танирмидингиз?

— Ҳалиги, унчаликмас. Учрашганмиз. Ажойиб аёл, — у сигарет кулини қоқди. — Хитой аёллари жуда ёқимтой бўлишади. У ҳам шунақа эди. Германнинг унга шайдо бўлиб қолгани бежиз эмас. Жуда офатижон эди-да. — Унинг овозида фахр ва алам уйғунлашгандай бўлди. Аёллар ўз дугоналарининг шаъни ҳақида гапирганда ҳамиша шундай бўлади. — У эрининг жасадини Америкага олиб кетди. У ўша ерда қолади, деб ўйлайман. Ахир Германнинг отаси миллионер-ку. Аёлга ғамхўрлик қилса керак.

Мен Жо-Эннинг ўлганини гапириб беришдан ўзимни зўрға тийиб турардим.

— Менга Герман бойиб кетди, хотинини ташлаб, анави кошонани ижарага олди, дейишганди.

— Бўлмаган гап! Ким айтди сизга буни?

— Кимдир айтувди, — дедим мен истамайгина. — Нима, нотўғрими?

— Ҳалиги, биласизми... бўлмаган гап, — деди у менга оқкўнгиллик билан жилмайиб. — Бу бўлмаган гап. Герман... ҳалиги... — нима дейишни билмай жимиб қолди, яланғоч елкаларини қисди. — Биласизми, очигини айтганда, Герман ҳурматга лойиқ эмасди. У менга ёқмасди, лекин уни Гарри хуш кўрарди. Бошқа ҳеч қанақа фазилати йўқ эди унинг. Хитойларга ўхшаб яшарди. Унда ҳеч қачон пул бўлмасди. Бечора хотини ҳисобига яшаб юрипти, деган гап ҳам тарқалганди. Лин Фэннинг кошонасини ижарага олишга қўли калталиқ қиларди. Бўлмағур гап. Буни сизга ким айтган бўлиши мумкин?

Тез юрар катер¹нинг товуши мени денгизга қарашга мажбур этди. Учқур қайиқ тўлқинларни ёриб, сув сачратганча бизларга қараб сузиб келарди.

— Ана, Гарри ҳам келди, — Стелла ўрнидан туриб, липиллаётган солда мувозанатни сақлашга уринаркан, қўл силтади.

Катер тезлигини пасайтирди, кейин тўхтади. Оқим уни солга яқинлаштирди. Офтобда қорайган баланд бўйли йигит Стеллага жилмайди. Унинг оқ-зангори кўйлаги терлаб кетганди. Чиройли чехрасида кўп ичишнинг асорати сезилиб турарди.

— Сени олиб кетай дегандим. Нонушта пайти бўлди. — У сўроқ аломати билан менга юзланди. — Танишингми?

— Бу киши Нельсон Рейн. Герман Жефферсонни биларкан. — Стелла мен томонга қаради. — Акам Гарри.

Биз саломлашдик.

— Сиз Германни танирмидингиз? — сўради Гарри. — Шунақа денг... Уни яхши билардингизми? Бу ерда кўп бўласизми?

— Бир ҳафта, кўпмас.

— Менга қаранг, бугун кечқурун биз билан бирга овқатлансангиз қандай бўларкин, агар имконингиз бўлса, албатта. Сизни катерда олиб кетардим. Акс ҳолда бизни кига етиб боришингиз қийин. Бўладими?

— Жоним билан, лекин сизни ташвишга қўяманми, деб ўйлапман.

— Ҳечқиси йўқ. Соат саккизга соҳилга тушинг. Мен ўша ерда бўламан. Нонуштадан сўнг катерда сайр қиламиз. Кечаси денгиз ажойиб бўлади-да, — у Стеллага юзланди. — Кетдикми?

— Аввало мени соҳилга олиб бор. Шляпамни ўша ерда қолдиргандим. — Стелла катерга чиқиб олди. Мен унинг офтоб қорайтирган назокатли елкасидан кўз узолмасдим. Кутилмаганда у орқага ўтирилди, менга тикилиб қаради-да, худди сирли ўйларимни илғаб олгандек жилмайди. — Кечқурунгина, — деб қўл силтаб акасининг ёнига ўтириб олди. Акаси ҳам менга бошини лиқиллатди, катер гувиллаб соҳилга йўл олди.

¹ Катер — моторли қайиқ.

Мен чекдим, оёғимни сувга солиб ўтирдим. Анчагина бош қотиришга тўғри келади. Офтоб нуридан мириқиб, яна ярим соатча шу тариқа ўтирдим. Кейин оч қолганимни ҳис қилиб, сувга сакраб, соҳилга қараб сузим.

Соат саккизда қумлоқ соҳилга тушдим. Бир неча дақиқа кутишдан сўнг зулмат ичидан сузиб чиққан катерга кўзим тушди. Уни полвонсифат бир хитой бошқариб келарди. У худди мажруҳни авайлагандай мени катерга чиқариб олди. Айни пайтда кетма-кет таъзим қиларкан, бақувват панжаси билан қўлимни қисиб қўйди. Жаноб Энрайт — деб тушунтирди хитой бузилган инглизчада, келолмади ва узр сўрашимни тайинлади.

Катер сувга тегмасдан, худди учиб бораётгандек сузарди. Орадан беш дақиқа ҳам ўтмай биз Лин Фэн кошонаси остонасидаги бандаргоҳга кириб бордик.

Зинапоя тикка ва анча узун экан. Террасага кўтарилганимизда зўрға нафас олардим.

Стелла ёқаси очиқ кечки оқ кўйлақда, бамбук креслода ёнбошлаганди, кўлида коктейлли финжон, лабида сигарет. Хизматкор ёш хитой бир чеккада ҳар қандай фармойишни бажаришга ҳозир у нозир турарди. Гарри Энрайт кўринмасди.

— Келдингизми? — Стелла менга қўлини силкитди. — Нима ичасиз?

Мен содали виски сўрадим, хизматкор ўша заҳоти тайёрлаб берди.

— Гарри ҳозир келади. Мана бу ёққа ўтиринг, шунда сизни бемалол кўраман.

Террасага катта меҳмонхона туташиб кетганди. У хитойча дид-ла безатилган, кўплаб жавонлар билан жиҳозланган, деворда қизил ипақда тикилган расмлар, ўртада улкан садаф стол.

— Жуда шинам экан.

— Ҳа... яхши. Омадимиз бор экан, ажойиб кошонага жойлашдик. Ўзи бу ерга келганимизга бир неча ҳафта бўлди... Аввал Каулунда хонадонимиз бор эди. Бу ер бизга жуда маъқул.

— Сизлардан олдин бу ерда ким яшаганди? — сўрадим мен.

— Менимча, ҳеч ким. Хўжайин уни ижарага беришга яқинда рози бўлди. Ўзи ҳозир Макаода яшаяпти.

Шу пайт Гарри Энрайт келиб қолди. Биз сўрашдик, у менинг рўпарамда ўтирди.

Хизматкор коктейл тайёрлади.

Биз одат бўйича гапни табиатдан, кошонанинг ажойиблигидан бошладик. Шундан кейин у:

— Сиз бу ерга иш билан келганмисиз? — деб сўради.

— Дам олгани келувдим. Мундоқ қарасам, бир ҳафта бўш эканман, шундай жойларни кўриш бахтидан маҳрум бўламанми, дедиму шартта келавердим.

— Жуда тўғри қилгансиз, — деди у менга кулиб қараркан. — Мен Гонконгни жуда ёқтириб қолдим. Стелланинг айтишига қараганда, сиз Пасаденадан экансиз. Сиз Герман Жефферсонни яхши танирмидингиз?

— Мен унинг отаси билан яхши танишман. Қария жуда қайғураяпти. Бу ёқларга келишимдан хабар топиб, ўғли ҳақида суриштиришимни илтимос қилди.

Энрайт қизиқиб қолди.

— Ростданми? Нимани суриштиришни сўради?

— Биласизми, Германнинг бу томонларга келганига беш йил бўлаяпти. У жуда кам хат ёзарди. Отаси ўғлининг бу ерда нима билан шуғулланаётганидан беҳабар эди. Герман осиелик аёлга уйланганини ёзганида эса чол бутунлай гангиб қолди.

Энрайт Стеллага қаради.

— Буни қаранг-а...

— Менимча, қария ўғлига ғамхўрлик қилмаганидан эзиляпти. Бу ерда у қандай яшадийкин, нима билан тирикчилик қилди, сизнинг хабарингиз йўқми?

— Менимча, ҳеч қандай, — деди чўзиб Энрайт. У қандайдир сирли шахс эди. Менга у ёқарди, лекин ҳеч кимни қойил қолдирган эмас. — Гарри Стеллага ишора қилди. Манавининг, масалан, уни кўришга тоқати йўқ эди.

Стелла норозилик билдиргандай қўл силтади.

— Жа ошириб юбординг. Рост, унча ёқтирмасдим. Гарри ҳар қандай аёл унинг олдида тиз чўкади, деб ҳисобларди. Бунақаларни мен ёқтирмайман.

Энрайт кулди.

— Лекин сен унга тиз чўкмадинг, — акасининг товушида киноя бор эди. Балки, пуф сассиқдир? Нима бўлганда ҳам, у менга ёқарди.

— Демак, сен ахлоқсизсан, — уни чўрт кесди синглиси. — Сенга ҳар қандай кийшанғи ёқаверади.

Бизнинг суҳбатимизни хизматкор хитойнинг кириши бўлди. У дастурхонга овқат тортилганини айтди. Биз меҳмонхонага кирдик.

Хитой пишириғи жуда зўр тайёрланганди. У ёқ-бу ёқдан гаплашиб ўтирдик. Энрайт хурсандчилик қиларди. Лекин Стелланинг тушуниб бўлмас ташвиши мени бефарқ қолдирмади. У негадир сўзларимизга унчалик эътибор бермаётгандек эди.

Зиёфат тугагач, кутилмаганда Стелла сўраб қолди:

— Жаноб Рейн, Герман ушбу кошонани ижарага олган деб сизга ким айтди?

— Герман ижарага олганди? — хитоб қилди Энрайт. — Ё Худо! Ким шундай дейиши мумкин? — Гарри ҳайратланиб менга қаради.

— Битта хитой қиз. Мен уни “Самовий салтанат” отели¹да учратгандим. Жефферсон ўша ерда яшаган экан. Менга ўша қиз айтди.

— Қизиқ, нима учун? — Стелла қошини чимирди. — Ўйлаб топган нарсасини қаранг-а.

— Балки у менинг устимдан кулгандир? — кутилмаганда мени кузатишаётганини ҳис қилдим. Алангладим. — Мен ундан Герман ҳақида сўрагандим. Афтидан у менга бирор нарса гапириб бергиси келди, шекилли. Мен ваъда қилган пулни ундириш учун шундай қилган бўлиши ҳам мумкин, — рўпарамда катта кўзгу турарди. Унга разм солсам, орқамда, даҳлизда қандайдир гавдали қора шарпа пойлаяпти. У европача кийинган хитой эди. Диққат билан мени кузатарди. Қандайдир сонияда бизларнинг кўзгуда акс этган нигоҳларимиз тўқнашди. У ўша заҳоти ўзини панага олди. Баданимда кумурсқа ўрмалагандай бўлди. Қандайдир ёвузлик ва даҳшат уфурарди бу шарпанинг қиёфасидан.

— Хитойлар ҳамиша сиз нима эшитмоқчи бўлсангиз ўшани айтиб беришадди, — деди Энрайт. У диққат билан менга қаради. — Хитой қизлари эса дунёда энг моҳир уйдирмачи бўлишади.

— Ростданми? — дедим мен яна кўзгуга нигоҳ ташлаб. — Ҳар ҳолда...

— Ташқарига чиқайлик, — таклиф этди Стелла, ўрнидан тураркан. — Коньяк ичасизми?

Мен рад этдим ва биз шошилмай тоза ҳавога чиқдик. Анча баланд кўтарилган ой денгизни ёритиб турарди.

— Мен шошилишч телефон қилишим керак эди, — эслаб қолди Энрайт. — Мени кечирасизлар. Кейин катерда сайрга чиқишимиз мумкин. Қарши эмас-мисиз?

Мен Стеллага қарадим.

— Яхши бўларди, агар хўп десангиз.

— Хўп бўлади, — деди Стелла итоаткорона. — Гарри катерисиз ўзини қўлсиз-оёқсиздек ҳис қилади.

Энрайт кўнғироқ қилгани шошилди. Стелла менинг қўлимдан ушлаб устунлар томон етаклади. Биз ўша ердан туриб денгизни томоша қилдик.

— Маълум маънода бу қизнинг омади бор экан, — деди ўйчанлик билан Стелла. — Германнинг отаси уни таъминлайди, деб ўйлайман. Уни жуда бадавлат деб эшитганман.

— У эридан маҳрум бўлди, — дедим мен, ҳануз Жо-Эннинг ўлими ҳақида гапиришга ботинолмай.

Стелла сабрсизлик билан гапимни бўлди:

— У эридан қутулди. Энди у эркин, пули бор, Америкада яшаяпти, — Стелла уҳ тортди. — Қани энди мен ҳам Нью-Йоркка қайтсам эди!

— Нью-Йоркданмисиз?

— Ҳа-да. Бир йилдан ошяпти у ерда бўлмаганимга. Жуда соғиндим.

¹ ОТЕЛЬ — меҳмонхона.

— Нима, сиз кетолмайсизми? Бу ерда қолишингиз шартми?

У ниманидир тушунтира бошлади-ю, бирдан жим қолди. Анча жимликдан кейин давом этди:

— Йўқ, шарт эмас. Лекин мен акам билан ишлашга ўрганиб қолганман.

Стелла узоқда савлат тўкиб, ой нурида ёришиб турган тоғни кўрсатди.

— Беқийс, гўзал, шундаймасми?

У суҳбат мавзусини ўзгартиргани тасодиф эмаслигини тушундим. Қизиқ, нега шундай қилдийкин? Эрайт пайдо бўлганда биз ҳамон ажиб манзарани мароқ билан томоша қилардик.

— Хўш, кетдикми? Абердинни кўришни хоҳламайсизми? Бу шу атрофдаги балиқчилар қишлоғи. Эътиборга лойиқ жой.

— Майли, кўрайлик, — дедим унинг таклифига жавобан. Биз зиналардан бандаргоҳга тушдик. Эрайт рулга ўтирди. Биз Стелла билан орқага жойлашдик. Катер гувиллаб денгиз ичкарисига қараб сузиб кетди.

Моторнинг кучли шовқини гаплашишга имкон бермасди. Стелла мендан нарироқ сурилиб, ой шуъласини кузата бошлади. Унинг чеҳраси ҳорғин кўринарди. Қандайдир фикрдан кўнгли ғашга ўхшарди. Менинг миям ҳам бекор турмаганди, тўпланган маълумотларни таҳлил қилиш билан банд эди. Мен ҳалиям Лейланинг мени алдаганига ишонгим келмасди. Ёки Эрайтларнинг ўзини кимдир чалғитганмикан? Ёхуд улар мени алдашаётганмикан? Лекин, нима мақсадда?

Абердин қишлоқчаси чинакам гўзал бир жой экан. Бандаргоҳда бир-бирига қадалиб ётган жонкалар тўлиб кетганди. Уларда хитойлар оиласи, бола-чақаси билан гуж-гуж. Бандаргоҳга кириб боришнинг сира иложи йўқ. Эрайт катерни тўхтатиб, лангар ташлади ва биз бир солга ўтиб олдик. Ўн уч яшар қизча бошқараётган ана шу солда соҳилга етиб олдик. Бир соатча қишлоқни айланиб, томоша қилдик. Ниҳоят, Стелла чарчадим, деди ва биз катерга қайтдик.

— Сиз ҳали оролларда бўлганингиз йўқми? Уларга, албатта, бориш керак. У ерга паромда бориш мумкин, — деди Стелла.

— Йўқ, оролларда бўлганим йўқ.

— Эртага мен Сильвер-Майн-Бэйга бораман. Агар бўш бўлсангиз, бирга боришимиз мумкин. Биттасига учрашишим керак эди. Сиз эса шаршарани томоша қилардингиз. Кўрса арзийдиган мўъжиза. Кейин бирга-бирга қайтиб келамиз.

— Сингилгинам жуда саҳоватли қалб соҳибаси-да, — деди Гарри. — Биз бу ерга келган пайтимизда бизда бир оқсоч аёл бор эди. У жуда кеқсайиб қолганди. Унинг хизматидан воз кечишимизга тўғри келиб қолди. Ўша аёл ҳозир Сильвер-Майн-Бэйда яшайди. Стелла ҳар замонда бориб, ундан хабар олиб туради. Ғамхўрлик қилади.

Гарри моторни юргизди. Шовқинда гапириб бўлмади. Йигирма дақиқалардан сўнг биз қошонага етиб келдик. Стелла катердан тушди. Акаси мени меҳмонхонага ташлаб қўйишни таклиф этди.

— Хайрли тун, — жилмайди Стелла. — Паром соат иккида жўнайди. Пристан²да кутиб тураман.

Мен ажойиб кеча учун унга миннатдорчилик билдирдим, Стелла қўлини силкитганича зиналардан юқори кўтарила бошлади.

Мотор гуриллади ва катер меҳмонхона томон сузиб кетди.

— Қачон қайтиб кетаман, деяпсиз? — сўради Гарри мен катердан тушаётганимда.

— Бир ҳафтадан кейин... Тагин, билмадим.

— Жуда соз, ундай бўлса бизникига яна келасиз. Сиз менга ёқиб қолдингиз.

Биз хайрлашдик ва катер тун қоронғисига чўмган денгизда кўздан ғойиб бўлди.

Мен соҳил бўйлаб аста юриб кетдим. Кўзгуда акс этган касофат пакана хитой хаёлимдан нари кетмасди. Бир балоси бўлмаса шудгорда қуйруқ на қилур, деганларидек, шубҳам орта борарди.

¹ Жонка — кичик кеманинг бир тури.

² Пристань — бандаргоҳда кемалар тўхтайдиган махсус жой.

6

Кейинги куни эрталаб Америка ваколатхонасининг учинчи котибига учрашдим. Мени унинг олдига ҳадеганда қўяверишмади, қария Жефферсон номидан фойдаланишимга тўғри келди, шундагина унинг ҳузурига киритишди.

Товуқни эслатувчи бу семиз амалдорни дипломатик дахлсизлик муҳити қуршаб турарди. У менинг шахсиятномамга шундай жирканиб кўз қирини ташладики, гўё ундан бедаво дардни юқтириб оладигандек.

— Нельсон Рейн... ҳм... хусусий айғоқчи, — минғирлади у креслосига ястанаркан қошларини нафратона чимириб. — Сиз учун нима қилишим мумкин?

— Мен Ж.Вильбур Жефферсон топшириғи билан иш олиб боряпман. Унинг ўғли Герман Жефферсон хусусида маълумотлар тўплаяпман. У бундан ўн етти кун муқаддам автомобиль фалокатида ҳалок бўлганди.

У бўрсилдоқ лабларига сигарет қистирди.

— Шунақами?

— Герман Гонконгда яшарди, рўйхатда қайд қилинган бўлса керак.

— Тўғри.

— Унинг сўнги манзилини айтиб беролмайсизми?

Амалдор семиз бармоғини ҳўллади-да, чап қошини силаб қўйди.

— Хўш, айтийлик, мен буни қилишим мумкин, лекин бу шунчалик зарурми? Унинг иши ўлганлар рўйхатига киритилган. Уни архивдан қидириб топиш учун вақт керак бўлади.

— Жаноб Жефферсонга шундай деб айтийми? Америка ваколатхонасининг учинчи котиби унга ёрдам бериш учун жонини койитгиси келмади, деган гапни эшитиб, қария роса қувонса керак, деб ўйламайман.

Амалдорнинг бирдан попути пасайди. Эҳтимол, қария унинг бошига не ташвишларни солиши мумкинлигини тасаввур қилди.

Бесаранжомлик билан телефон гўшагини кўтарди:

— Девенпорт хоним, менга Герман Жефферсон ишини олиб киролмайсизми... Ҳа, Герман Жефферсон. Ташаккур. — У гўшакни жойига қўйди, хомсемиз юзини табассум қоплади. — Ҳа, Ж.Вильбур Жефферсон. Эслагандай бўляпман, миллионер. Қариянинг аҳволи қалай?

— Ҳали тетик ва керак бўлса истаган одамнинг таъзирини беришга қодир, — дедим мен. — Ҳалиям қўли етмаган жойи йўқ.

Учинчи котиб, уни Гарри Вилкокс дейишарди, бирдан тиши оғриб қолгандек афтини буриштирди. Кейин худди янги куёв қайнонасини илк бор кўрганда тиржайгандек ғалати кулди.

— Бу кекса корчалонлар жуда яшовчан бўлишади-да, — деди у. — Эҳтимол, бизлардан ҳам кўп яшайди ҳали...

Икки дақиқача биз бир-биримизга қараб ўтирдик, кейин эшик очилиб Девенпорт хоним кирди. Ҳаракатчан, қадди-қомати келишган, йигирма уч ёшлардаги бу қиз жаноб Вилкокс олдидаги стол устига юпқагина бир жилдни қўйди. У шу қадар юпқа эдики, ичида бирор нарса борлигига ҳам шубҳаланиб қолдим. Хоним менга бир қаради-да, сонларини диркиллашиб чиқиб кетди. Ҳа, бунақа назокатли юришни фақат котибаларгина эплайди. Биз иккаламиз ҳам унинг орқасидан қараб қолдик. Эшик ёпилгач, Вилкокс жилдни очди.

— Барча қоғозлар майит билан бирга жўнатилган, — деди у, гўё ўзини оқлагандек. — Лекин нимадир қолганга ўхшайди.

Вилкокс жилд ичида ётган ёлғизгина қоғозга қаради. — Бор-йўғи шугина... Унинг сўнги манзили “Самовий салтанат” меҳмонхонаси. Гонконгга 1956 йилнинг учинчи сентябрида келган ва шу пайтгача мазкур меҳмонхонада яшаган. Ўтган йили бир хитой аёлга уylanган.

— Қандай маблағ эвазига кун кўрган?

Вилкокс яна қоғозга қаради.

— Бу ерда айтилишича, у экспорт билан шуғулланган. Лекин, менинг ўйлашимча, унинг доимий даромади бўлмаган. Балки қандайдир шахсий маблағи бўлгандир, аммо анча қийналиб яшаган.

— Агар сизга у Репала-Бэйдаги ҳашаматли кошонани ижарага олиб турган десам, ҳайратланмайсизми?

Вилкокс довдираб менга қаради.

— Ижарага олган? У ҳолда Герман манзили ўзгарганини қайд қилдириши керак эди-ку. Ишончингиз комилми? Қанақа кошона?

Лин Фэнга қарашли кошона.

— Йўқ, жаноб Рейн, ўша кошонани мен яхши биламан. Жефферсоннинг ҳамёни уни кўтармайди. Бу кошона Англия пулида ойига камида тўрт юз фунт туради.

— Ҳозир бу кошонани Гарри Энрайт ижарага олган, ўша ерда синглиси билан бирга яшаяпти.

Вилкокс бошини лиқиллатди. Унинг юзи жонлангандай бўлди.

— Тўғри. Энрайтгача у ерда бир инглиз яшаганди. Фамилияси эсимда йўқ. Аломат йигит... мен Энрайтни гапиряпман, синглисини айтмайсизми! — унинг кўзларида ҳирс оташи ёнгандай бўлди. — Гонконгдаги энг гўзал аёл.

— Демак, Энрайт ижарага олгунга қадар кошона бўш ётган.

— Йўқ. У ерда бир инглиз яшарди. Мен у билан учрашмаганман.

— Жефферсон билан ҳалиги хитой аёл ростдан ҳам уйланишганмиди?

У менга кўзларини бақрайтирди.

— Бўлмасам-чи. Улар бу ерда никоҳдан ўтишди. Агар истасангиз, никоҳ қоғозининг нусхасини кўрсатишим мумкин.

— Бир кўрсам яхши бўларди.

У қаёққадир қўнғироқ қилди. Жавоб кутарканмиз, у қўшимча қилди:

— Мен уни яхши эслаيمان — ажойиб қушча эди. Унинг ҳужжатларини тай-ёрлаб, тобутни жўнатиш менга топширилганди... Оғир мажбурият, — унинг башараси гамгин тус олди. — Мен ўша хонимга ҳамдард бўлгандим.

Девенпорт хоним югуриб кирди, Вилкоксга гувоҳномани берди-да, қайтиб кетди. Котиба чиқиб кетгач, Вилкокс гувоҳномани менга узатди. Мен ҳужжатни диққат билан кўздан кечирдим. Унда қайд қилинганидек, бир йил бурун Жефферсон Жо-Энга уйланган. Никоҳ маросимида Фрэнк Беллинг ва На Хай Тон иштирок этишган.

— Фрэнк Беллинг ким?

— Хабарим йўқ. Эҳтимол Жефферсоннинг оғайнисидир. Инглиз бўлса керак. Бизнинг рўйхатда бунақа одам йўқ.

— Қиз-чи?

— Билмадим. Жефферсон хонимнинг дугонаси бўлса керак, — у кўз қирини стол устида турган соатга ташлади.

Мен бошқа ҳеч нарсага эриша олмаслигимни тушуниб, ўрнимдан турдим.

— Майли, ташаккур сизга. Бошқа вақтингизни олмайман.

Вилкокс мен билан учрашганидан мамнунлик изҳор этди. Лекин кўзларидан мендан тезроқ кутулгани янада мамнунлик бахш этганини ҳис қилдим.

— Сиз Герман Жефферсонни ҳеч кўрганмидингиз? — сўрадим эшикдан чиқаётиб.

— Ростини айтсам, кўрмаганман. У кўпроқ хитойлар билан муомала қиларди. Менинг доирамга ҳеч қўшилмаганди.

Мен бинодан чиқиб, аста ўз “Паккард”имга йўл олдим. Қаршимдан икки хитой полициячи бир тиланчи ва йиғлаётган болани судраб келишарди. Бунга ҳеч ким эътибор ҳам қилмасди. Бу мўъжазгина оролни қочоқлар оқими тўлдирган палла бунақа томоша ҳеч кимни қизиқтирмайди, шекилли. Лекин бу манзара менинг юрагимни эзди.

Машинада хабар топган нарсаларимни бир-бир фикрладим. Унча кўп эмас, аммо илтирсиз бўладиган. Ҳалиги На Хай Тон деган қиз ва албатта, Фрэнк Беллинг билан гаплашсам ёмон бўлмасди.

Полиция маҳкамасида мен бош инспектор Маккартини сўрадим. Айрим “ади-бади”лардан кейин мени унинг ҳузурига киритишди.

Бош инспектор менга стулни кўрсатди ва ўзи чекиш тараддудига тушди.

— Бугун сизга қандай ёрдамим тегиши мумкин?

— Мен битта одамни қидиряпман. Унинг исми-шарифи Фрэнк Беллинг. Бу борада менга ёрдам беролмайсизми?

Маккарти чекиб, мени тутунга кўмиб ташлади.

— Фрэнк Беллинг дейсизми? — Унинг юзи ўзгармаса ҳам, кўзлари пирпираб қолди. — Нега энди у сизни қизиқтириб қолди?

— Э, ўзим ҳам билмайман. У Герман Жефферсоннинг никоҳида гувоҳ сифатида қатнашган. Сиз уни танийсизми?

Маккарти довдираганча менинг орқамдаги деворга қараб турди-да, бошини лиқиллатди.

— Ҳа... биз уни биламиз. Жефферсоннинг тўйида ўша куёв жўра бўлганми-ди? Қизиқ. Ҳозир у қаерда экан?

— Буни мен сиздан сўрадим, эсингиздами?

— Мен ҳам сиздан шуни сўраяпман, — у олдинга энгашиб стол устидаги қоғозларга кўз ташлади. Бизлар ҳам сиз сўраётган одамнинг изига тушиш пайидами. Бу одам гиёҳванд моддалар жўнатиш билан ўта фаол шуғулланаётган ташкилот иштирокчиси бўлади. Биз энди қўлга туширай деганимизда ғойиб бўлди-қолди. Ҳозир уни қидириб топишга уриняпмиз. Гаров ўйнайман, у ё Макао ёки Кантонга қочиб кетган.

— Ўша жойларда уни қидириб топса бўлмайдами?

— Макаодан баъзи маълумотларни олдик, лекин Кантонда уни топишнинг имкони йўқ.

Менда қандайдир умид учқунлади.

— Фрэнк Беллинг, инглиз эмасми?

— Ҳа, инглиз, — Маккарти мундштуги сархонасидаги тамакини босиб қўйди. Бизга катта ташвиш орттираётган бир ташкилотга аъзо эканлиги ҳам маълум. Кантондан яширин йўллар билан кўплаб миқдорда героин олиб келинади. Икки ҳафта бурун Беллинг ана шу героинни Гонконгга олиб келиш жараёнида қатнашган эди. Биз бир муддат каттагина юк келишини кутиб уни кузатиб юрдик, — у босиб-босиб тамаки чекди. — Бизнинг айғоқчиларимиздан бири юк шу ойнинг биринчи санасида жўнатилганини хабар қилди. Шунда Беллинг ғойиб бўлди. Эҳтимол, уни огоҳлантиришгандир ва у ё Макаога ёки Кантонга қочиб қолган.

— Шу ойнинг биринчи санаси... Жефферсон ўлимидан икки кун олдин?

— Ҳа, шундай, — Маккарти ҳайратомуз менга қаради. — Бунинг бирор аҳамияти борми?

— Мен далилларни қиёслаяпман, холос. Тўй куни На Хай Тонг деган хитой қиз келиннинг ёнида бўлган. Бу ном сизга таниш эмасми?

— Йўқ...

— Нима, Жефферсон гиёҳванд юкни олиб ўтишда қатнашган деб ўйлайсизми?

— Эҳтимол, — елкасини қисди Маккарти. — Биз уни сира қўлга туширмаганмиз. Бунақа дейишимизга далилимиз ҳам йўқ. Лекин у Беллинг билан ошна бўлса, бу эҳтимолдан ҳоли эмас.

— Сиз менга ўша қизни топишимга ёрдам бера оласизми?

— Картотекамизни бир титиб кўрай. Агар бирор нарса топсам, сизга хабар қиламан. — У хайрихоҳлик билан менга қаради. — Сиз “Репала-Бэй” отелига ўтиб олганмисиз?

— Ҳа.

У ҳасад билан бошини чайқади.

— Ўҳ-ҳў. Сиз айғоқчиларнинг ҳаёти жуда таралабедод-да. Сарф-харажатлар ҳаммаси мижозлар ҳисобигами?

Мен тиржайиб, ўрнимдан турдим.

— Бўлмасам-чи. Яхши, учрашгунча. Ҳаммаси учун ташаккур. Ҳузурингизга яна кирарман.

Мен гавжум Квинз-Роуд-Централга чиқдим, “Паккард”га ўтириб, Вэнчай соҳилига йўл олдим. Соат ўн бир ярим бўлганди. Барга киргим келди. Мен билан бирга чақчақлашиб, сут ичган хонимни шу барда учратган эдим.

Мижозлар кўринмасди. Икки официант пештахта олдида суҳбатлашиб туришарди. Улар мени танишди. Биттаси илжайганча ёнимга келди.

— Хайрли кун, жаноб. Сизни яна кўрганимдан жуда хурсандман. Ичасизми ёки бирор овқат...

— Яхшиси ром билан кока-кола. Хоним шу яқин орадами?

У барда осиглиқ турган соатга қаради.

— Ҳозир келиб қолади.

Бекорчиликдан ичимлик қуйилган қадаҳни стол устида наридан-бери суриб ўтирганча унинг келишини кутардим. Орадан ярим соатча ўтди, хитой хоним ҳамон кўринмасди. Лекин хитойлар учун бу вақт ҳисобланмасди. Хоним келгач, мен ишора қилдим. Ёнимга келиб саломлашди-да, қаршимга ўтирди.

— Сизни яна кўрганимдан хурсандман. Ҳалиги қиз сизни қониқтирган деган умиддаман.

Мен зўраки тиржайдим.

— Ўтган сафар мени алдадингиз. У Жо-Эн эмасди ва сиз буни яхши биласиз.

Официант ярим литрли финжонда сут қўйиб кетди.

— Сиз янглишяпсиз. Бу қиз Жо-Эндан жозибалироқ эди. Сизга ёқса керак деб ўйловдим.

— Ҳозир менга бошқа қиз керак. Унинг исми На Хай Тон. Танийсизми?

Хонимнинг юзи қилт этмади. У бошини лиқиллатди.

— Бу менинг энг яхши қизларимдан биттаси. У сизга жуда ҳам ёқиши турган гап.

— Лекин бу сафар у менга ҳужжатларини кўрсатиши шарт. Мен у билан гаплашишим керак.

Хоним ўйланиб қолди.

— Айтганингиздай бўлади. У билан нима ҳақда гаплашмоқчисиз?

— Бу сизнинг ишингиз эмас. Уни қачон кўрсам бўлади?

— Ҳаммасини эплаштираман. У билан қачон учрашасиз? Ҳозирми?

— Йўқ. Кечга яқин. Мен бу ерга соат саккизга келаман. Маъқулми?

— Маъқул.

— Агар ўша қиз келса ва мен билан гаплашишга рози бўлса, сизга эллик доллар тўлайман.

— Бу сиз айтган қиз бўлади ва у сиз билан бажонидил суҳбатлашади, — деди хоним қатъий ишонч билан.

Мен қадаҳни охиригача сипқордим.

— Демак, кечқурун соат саккизда. Лекин билиб қўйинг, алдасангиз, ўзингизга қийин бўлади.

Хоним жилмайди.

— Ҳаммаси жойида бўлади.

Мен меҳмонхонага қилган ишимдан мамнун бир кайфиятда қайтдим.

УЧИНЧИ БОБ

I

Биринчи класс палубасининг четига суянганча, пастки палубанинг зинасига ёпирилаётган “учинчи классчилар”ни кузатардим. Фаройиб манзара. Хитойлар, ўзи бу ерда улардан бўлак ҳеч ким йўқ эди, шошилишар, худди паром жўнаб кетаётгандек бақришар, асабийлашишарди. Ҳолбуки, унинг жўнашига ҳали камида чорак соат вақт бор. Елкаларига қўйилган бамбук таёқларга осилган оғир юкдан гандираклар бораётган ҳаммоллар бир-бирини туртиб, уриниб-суришиб, нарвон бўйлаб шундай чопишардики, гўё улар одам тўла палубадан жой олиб қолиш учун эмас, балки ҳаёт-момат учун жон куйдиришаётгандай. Чақалоқларини елкаларига боғлаб, жангари болақайлар қуршовида ўтганни итариб, кетганни туртиб, бақриб-чақираётган аёллар сон-саноксиз. Ана, қора куртка ва шим кийиб олган икки озгин қизча шошганча нарвонга ўрмалашяпти. Улар орасида бамбук таёққа илинган новдалардан тўқилган сават силкиниб боряпти. Унинг ичида чўчқа боласи. Юк ташийвериб елкасининг яғири чиқиб

кетган ярим яланғоч йигит бир тўда болани етаклаб олган. Яхшигина кийиниб олган икки полициячи кўлларини белларига тираганча ўтган-кетганни кузатиб турибди.

Нигоҳим биринчи класс палубага тўпланган оз сонли йўловчиларга кўчди. Стелла улар орасида кўринмасди. Унинг энг сўнгги дақиқада бўлса ҳам етиб келишига шубҳам йўқ эди. У шунақа аёл эди. Бундай одамлар ҳеч қачон кеч қолишмайди. Лекин барвақт ҳам келишмайди.

Европача қора костюм кийган, қўлтиғига оғир портфелни қистириб олган пакана ва бақувват хитой нарвон билан биринчи классли палубага кўтарилди.

Тепадан ана шу бақувват одамга қараб кеча Энрайтларнинг ижарага олишган дала ҳовлисидаги кўзгуда аксини кўрганим кишини эсладим. Ўша оқшом мени пойлаган одам шу бўлса керак, деб ўйладим. Ёши қирқлардан ошган бўлишига қарамай, гавдасидан куч ёғилиб турарди. У жуда дадил ва энгил ҳаракат қиларди.

Барча хитойлар бир-бирига ўхшайди-ку, деб ўзимни оувтмоқчи бўлдим. Ёки ҳамма нарсдан гумонсираш касалига чалиндиммикан? Ҳар ҳолда кўнглим ташвишда эди. Бу туйғу ўша хитой шундоққина ёнимдан менга қарамай ўтиб кетганида ҳам мени тарк этмади. У ўриндиққа ўтириб, газетани очди-да, ўқишга тушиб кетди.

Стелла паром жўнашига бир дақиқа қолганида етиб келди. У яшил олма рангида энгил кўйлак кийган, кўлида похол сават бор эди. Нарвон ёнига келгач, кўл силжитди. Стелла энг сўнгги йўловчи эди. Пастга тушиб, унинг кўлидан саватни олдим. Буни кўриб нарвонни тортиб олишга шайланаётган икки денгизчи хитойнинг жон-пони чиқиб кетди.

— Хеллоу, — деди Стелла. — Мана, мен ҳам келдим. Ҳар доимдагидек, энг сўнгги дақиқада.

Биз палубага кўтарилдик, паром оҳиста ўрнидан жилди. Курсига жойлашиб, қизғин гапга тушиб кетдик. Суҳбатимиз олди-қочди гаплардан иборат эди. Жефферсон номи тилга олинмади ҳам. Лентао ороли кўзга ташлангач, Стелла эҳтиёткорлик билан, бугун эрталаб нима иш қилдингиз, деб сўради. Гонконгнинг жин кўчаларини айландим, деб жавоб бердим.

— Мана, етиб келдик, — деди Стелла, паром тумшуғи билан Сильвер-Майн бекатига бориб урилгач. — Мен мана бу нарсаларни олиб бориб бераман. Бир кампир билан учрашишим керак. Бунга икки ярим соат вақт кетади. Унгача сиз шаршарани томоша қилиб қайтмайсизми? Жуда ажойиб манзара-да.

— Жуда соз. Шу ерда учрашамизми?

— Паром соат олтига яқин қайтиб келади. Сизни мана шу ерда кутаман. Ҳозир эса ҳув анави сўқмоқ билан Батерфляй-Хиллни айланиб ўтасиз, кейин кўприккача борасиз, — деб менга йўлни кўрсатиб қўйди. — Шаршара иккинчи кўприк ёнида. Шаршара — бу ерларнинг энг ажойиб томошагоҳларидан бири.

— Яхши, — дедим мен.

Стелла нарироқда кўриниб турган кулбалар томон йўналди. Ҳаммаёғига ювилган кийим-кечак осиб ташланган уйлар гаройиб манзара кашф этганди. Стелла энгил юриб борар, оғир одимлаётган хитой деҳқонларини орда қолдириб, олға интиларди.

Пакана хитой қаёққадир ғойиб бўлганди. Мен уни паромдан тушаётганда кўргандим, кейин қаерга йўқолди, худо билади.

Соат олтигача қиладиган ишимнинг тайини йўқ эди. Шунинг учун ҳам сайр қилгим келди. Бунинг устига кун жуда яхши, ҳаво очик, куёш чарақлаб турар, шошадиган жойим йўқ. Стелла кўрсатган йўлга тушиб олдим-да, юриб кетдим. Ўн дақиқалардан кейин соҳил орда қолди, мен кимсиз сўқмоққа чиқиб олгандим. Чанг-Хоу деган қишлоқдан (буни кейин билдим) сўнг яна бир ўзим ёлғизоёқ йўл билан юришда давом этдим. Ўнг томонда Батерфляй-Хилл тепалиги, чап томонда эса очик дала ястаниб ётарди.

Шаршарага олиб борувчи йўлда ҳеч кимни учратмадим, бундан қайтага хурсанд эдим. Энди орқага қайтсам ҳам бўлади, деб ўйладим. Ҳаммаси шу пайт бошланди. Нимадир, катталиги нақ ёввойи аридек келадиган нарса қулогим тагидан визиллаб учиб ўтди. Узоқдан ўқ овози эшитилди.

Ўйлаб ўтирмай ерга ётиб олдим, кейин думалаб сўқмоқдан четга чиқдим. Пиёдалар сафида хизмат қилган пайтларим бу усулни яхши ўрганиб олгандим. Иккинчи ўқ мендан бир неча қадам нарида ерни чангитиб юборди.

Йул четида ўсган қалин ўт мени пана қилиб турарди. Сукунатни учинчи ўқ овози бузди. У бошим ёнгинасидан чийиллаб ўтди. Юрагим гупиллаб урар, қора терга ботгандим. Ерга қапишганча ўрмалай бошладим. Ҳозир ерни ёриб кириб, беркинишга ҳам тайёр эдим. Ниҳоят улкан қоятошга етиб олдим. Ваҳима босиб, унинг орқасига сирғалиб ўтдим-да, тошга ёпишганча кута бошладим.

Атроф жим-жит эди. Сал-пал ўзимни босиб олдим. Кимдир тепалик чўққисидан туриб, менга қарата ўқ узарди. Ўқ товушига қараганда мерган бу ердан анча олисда эди.

38-калибрили тўппончамни олмаганим учун ўзимни лаънатлай бошладим. Тўгри, калта энгли куйлак ва кенг шимда эдим. Бу кийимлар тўппонча учун асло мос эмасди. Ўқ узувчи менинг қаердалигимни яхши биларди. Унинг қиладиган иши кутиш. Бошимни кўтардимми — тамом. Жуда эҳтиётлик билан бошимни кўтардим. Тепкининг шиқиллагани эшитилди, ўқ юзимни ялаб ўтди. Яна ерга қапишишга мажбур бўлдим.

Демак, улар икки киши экан. Сўнги ўқ овози орқа томондан келди. Бу мерган биринчисига нисбатан анча яқинроқда эди, жин ургур.

Улар менинг қуролсиз эканимни яхши билишарди. Узоқдан теккизолмагач, турган гап, энди яқинроқ келишади. Яқиндан эса нишонга олиш унча қийин эмас.

Соат бешдан йигирма дақиқа ўтганди. Келишилган жойдан мени топмагач, Стелла излаб келармикин? Агар у манави икковига дуч келиб қолса-чи? Уни ўлдиришмасмикин? Ахир мени ўлдиришмоқчи бўлишди-ку!

Мен аста-секин ўрмалаб, қоя тошдан узоқлаша бошладим. Ҳарбий малакам қўл келди. Баланд ўсган ўтлар орасидан қияликдан пастга қараб илондек ўрмалай кетдим. Беш дақиқа ичида юз қадамча жойни босиб ўтдим. Кейин қаердалигимни аниқлаш учун бошимни кўтардим. Юзимнинг ёнгинасидан яна ўқ визиллаб ўтди. Тагин ерга қапишиб олдим. Бу иккови ё мен ўйлагандан кўра айёрроқ эдилар, ёки менинг ҳарбий малакам бир чақага арзимасди.

Аста илгари силжидим-да, ўзимни ён томонга олдим. Вақтида улгурган эканман. Чийиллаб келган ўқ мен ҳозиргина турган ерга санчилди. Зўр мерган экан, деб қўйдим ичимда. Кутилмаганда ўнг томондаги ўсиқ ўтлар тугади. Анчагина ерга чўзилган тошлоқ майдонда ўт ўсмаган, тик қиялик эди. Афтидан тепаликка туташ дала шу ердан бошланарди. Жим ётганча қулоқ солиш ва кутишдан бошқа иложим йўқ эди. Ҳеч нарса эшитилмасди. Бошни кўтармай туриб ҳеч нарсани кўриб бўлмасди.

Ҳиндиларнинг эски одати эсимга тушди. Қулоғимни ерга қўйиб диққат билан тинглай бошладим. Анчагача ҳеч нарса эшитилмади. Кейин эшитиб қолдим. Афтидан мерган эллик қадамлар нарида, ўнг томонда эди. Ўсиқ ўтларни пана қилиб эмаклар келарди. Агар бирор чора кўрмасам, ҳозир етиб келади.

Қаердалигини аниқламоқчи бўлдим, лекин эплай олмадим. Фақат қайси томондан яқинлашиб келаётганинигина билардим. Кутиб турдим. Вақт жуда имиллаб ўтар, мени эса ваҳима босарди. Бирдан ўтлар орасидан ирғиб турдимда, чап томонга сакрадим, кейин ўзимни ўнг томонга отдим, шу тариқа ганимни нишонга олишдан чалғитмоқчи эдим. Милтиқнинг шиқиллаши қулоққа чалинар, ўқ гоҳ ўнг томонимдан, гоҳ чап томонимдан физиллаб ўтарди. Олдинда, олти қадамча масофада майсазор қимирлади. Ўзимни ўша жойга отдим.

Ўт устида чўзилиб ётган зангори куртали хитой сакраб ўрнидан турди ва менга ёвузларча ишшайди. У чуваккина, озғин, чайир эди. Қўлидаги пичоғи офтоб тифида ялтираб кетди. Лекин пичоқни ишга солишга улгурмай қолди. Шиддат билан унга ташланиб, ўнг қўлим билан пичоғини ушладим, чап қўлим билан кекирдагига чанг солдим. Елкам билан кўкрагига урдим, иккаламиз ҳам майсазор устига ағдарилиб тушдик. Суяқларимиз қисирлаб кетди. Хитой бармоқлари билан кўзларимни ўймоқчи бўлди. Лекин бошимни юзига босдим. У хириллай бошлади. Унинг бошқа иложи йўқ эди — зеро, мендан анча кичик ва нимжон эди. Пичоқни қўлидан уриб туширдим-да, иккала қўлим билан то-

моғига ёпишдим. У тагимда типирчилаб бир оз ётдию, жимиб қолди. То кўзлари косасидан чиқмагунча бўғиб туравердим. Танаси бутунлай бўшашгач, нафасимни бир оз ростладим-да, устидан тушдим. Лекин ўрнимдан туришга юрагим бетламади. Чунки шериги етиб келиши мумкин эди.

Бир муддат кўтиб турдим, бирдан хитой қимирлаб қолди. Ерда ётганимча уни тепага кўтардим. Унинг бош кийими учиб кетганди. Шунинг учун ҳам уни узоқдан кўрган шериги мен деб ўйлаши мумкин эди. Худди шундай бўлди. Ўқ овози эшитилди ва мен устимда кўтариб турган хитойнинг афти башараси қонга беланди. Мерган нишонга аниқ урган эди. Лапшайган тана ўт устига қулади. Мен орқага қараб ўрмалаб кетдим. Ўн беш қадамча эмаклагач, қулоғимни ерга босдим. Узоқ кутдим. Соат миллари олти яримни кўрсатарди. Тепада турган мерган кутавериб тоқати тоқ бўлди, шекилли, нима бўлдийкин, деб текшириб кўргани пастга тушди.

У мени ўлган деб ўйлаб бамайлихотир эди. Ўтларни икки ёнга аяририб, сўнгги ўқ овози эшитилган тепалик ёнбағрига қарадим. Уни кўрдим. Европача қора костюмда, милтиғини қўлтиғига қистирганича тепадан тушиб келарди. Бу ўша... Эңрайтлар кошонасида мени пойлаган, бугун эрталаб паромда кўрганим хитой эди.

Уни кўришим билан даҳшатли шубҳа чулғади мени. Ахир бу кимсасиз оролга мени бошлаб келиш фикри Стелланинг миясида пишганди-ку! Мен Эңрайтлар кошонасига таклиф қилинганимда ҳозир дадил менга қараб келаётган пакана хитой ҳам ўша ерда эди, мени яхшироқ кўриб, таниб олиши учун чақирилмаганимиди у? Тушунарли, мен олдиндан тайёрлаб қўйилган тузоққа илиндим, ундан чиқиб кетишининг эса сира иложи йўққа ўхшайди.

Агар хитой ҳозирги тезлигида ҳаракат қилса, яна ўн дақиқалардан сўнг менга етиб келади. Мен ўтлар орасидан узун тиглик пичоқни қидира бошладим. Пичоқ милтиқ билан тенглаша олмайди. Лекин ҳарҳолда қурол-ку. У ёқ-бу ёққа қараб, муштумидан каттароқ япалоқ тошни кўриб қолдим. Уни дарров қўлимга олдим.

Бу маҳал хитой сўқмоққа тушиб олиб, менга қараб келмоқда эди. У қадамни секинлатди, эҳтиёткорлик билан ҳаракат қила бошлади. Лекин қўлтиғига кистириб олган милтиғи унга ишончли ҳимоя бўлиб хизмат қиларди.

Эмаклаб, жасаддан анча нари кетдим. Энди бизларни ўсиқ ўтлар билан қопланган йигирма метрлар чамасидаги масофа ажратиб турарди. Пакана хитой мени кўришдан аввал жасадга дуч келади. Энди у шундоққина ёнимда эди. Мен ерга маҳкам қапишиб ётибман, ўнг қўлимда тош, чап қўлимда пичоқ.

Хитой ўзича нимадир деб минғирлади. Мен эҳтиётлик билан бошимни кўтардим. У шеригини кўриб қолди ва устига энгашди. Гап нимадалигини тушунди-ю, бирдан бошини кўтарди. Шунда юзма-юз бўлдик. Милтиқни менга тўғрилади. Мен тошни отган замон у тепкини босди. Учиб бораётган тош унинг нишонни аниқ олишига халақит берди. Лекин барибир ўқ елкамни ялаб ўтди. Мен отган тош ўткир қирраси билан унинг қўлига тегиб, терисини шилди. Милтиғи қўлидан тушиб кетди. Уни оламан деб энгашган заҳоти ўқдек отилдим.

Худди деворга бориб урилгандай бўлдим. У билагимдан ушлади-да, ошириб ерга урди. Жоним узилди, деб ўйладим. Қўлимдаги пичоқни тушириб юборганимни зўрға англадим. Мундоқ қарасам, тепаликнинг нишабида турибман. Пастга юмаладим. Орқамдан қувиб келаётганини эшитдим. Эллик метрлар чамаси юмалаб боргач, пошнамни юмшоқроқ ерга тираб, ўзимни тўхтатдим. Бошим айланар, зўрға нафас олардим. Унинг яқинлашиб келаётганини кўрдим, лекин қўлида милтиғи йўқ эди.

У менга етиб келганида ўрнимдан туришга улгурдим. Аммо ундан пастроқда эдим. Мен жуда ноқулай вазиятда эдим, лекин у шундай тез келардики, ўзини тўхтатиб қололмади. Тўқнашиш пайти мен чап бердим ва бор кучим билан орқасига тепдим. У юзтубан йиқилди. Қўлимга каттагина тош тушиб қолганди. Орқасидан улоқтирдим. Тош гарданига тегди, қон сачради. Шалвираб қолган тана қияликни чангитганча пастга думалаб кетди. Боши ёрилган бўлса керак.

Бу мени ташвишга солмасди. Чунки ҳозир, балки кейин ҳам у менга бошқа таҳдид қилолмасди.

Ҳансираб, елкамдаги яра оғриғидан қийналиб, туртиниб-суртиниб сўқмоқ бўйлаб Сильвер-Майн лангарига бир амаллаб етиб олдим.

2

Вэнчай соҳилидаги барга кирганимда соат роппа-роса саккиз бўлганди. Бунгача ювиниб, кийимимни алмаштириб, елкам ярасига малҳам ёпиштиришга улгурган эдим. Иссиғим кўтарилган, бунинг устига ярамнинг оғриғи азоб берарди. Лекин, худога шуқур, ахир бундан ҳам бадтар бўлиши мумкин эди-ку.

Барда одам кўп эди. Йигирматача америкалик денгизчи ичишар ва рақс тушишарди. Ўттизтача қиз, бари калта хитой кўйлагида денг, вақтихушлик қилишар, ўйнашарди. Бир неча хитой корчалони алоҳида бўлмада ўтириб, виски ичишар, жиддий суҳбатлашишарди.

Мусиқа овозидан қулоқ қоматга келар, ҳеч нарса эшитиб бўлмасди. Эшикдан кирдим атрофга кўз югуртирганча туриб қолдим. Сигарет тутуни орасидан хоним чиқиб келди. У майин жилмайди-да, қўлимдан етаклаб, алоҳида, бўш бўлмалардан бирига олиб кирди.

— Нима ичасиз? — сўради хоним, тепамга энгашиб. Негадир совуқ кўзларини мендан олиб қочишга уринарди.

— Виски... Сиз-чи?

— Мен сизга виски буюраман.

У шундай деди-да, рақс тушувчилар орасига сингиб кетди. Бир оздан кейин ёнимга официант келди, столимга виски билан содали сув қўйди. Бир оз кутиб турдим. Ўн дақиқалардан кейин хитой хоним қайтиб келиб ёнимга ўтирди. Унинг қарашлари негадир ташвишли кўринарди.

— На Хай Тон сиз билан учрашади, лекин бу ерда эмас. У сизни уйимга келсин деяпти.

Янги тузоқми? Қизиқ бўлди-ку. Ҳали мен бугунги саргузаштдан ўзимга келолганим йўқ. Лекин ҳозир тўппончам ёнимда эди.

— О' кэй... Аммо унинг ўша қиз эканини мен қаердан биламан?

— Унда ҳужжатлар бор. У сизга кўрсатади. Бу ўша қиз.

— Ҳозир борсам бўладими?

— У кутиб турибди.

Мен вискимни ичиб тугатиб, ўрнимдан турдим.

— У билан гаплашаман, агар мени алдамаётган бўлсангиз, сизга эллик гонконг доллари тўлайман.

Хоним тиржайгандай бўлди.

— Майли, бориб такси тўхтаман.

Бир неча дақиқадан сўнг қайтиб кирди-да:

— Шофёр сизни қаерга олиб боришни билади. Хонадон юқори қаватда. Қийналмасдан топасиз, — деди.

Кўча дим эди. Машинага ўтирдим ва биз жўнадик. Одамлар гавжум хитой маҳалласининг тор кўчаларидан бир амаллаб ўтиб олдик. Машина заргарлик буюмлари дўкони ёнида тўхтади. Ҳайдовчи чекка эшикни кўрсатиб, хурсанд илжайди. Мен йўл ҳақини тўладим, чойчақа ҳам бердим. У жўнаб кетаркан, орқасидан қараб турдим-да, ичкари кирдим. Лифтга чиқиб, сўнгги қаватга кўтарилдим. Кўнгилни тинчлантириш учун қўлимни чўнтагимга тикиб, тўппончамни пайпаслаб қўйдим. Юқориги қаватда қизил рангга бўялган эшикнинг кўнги-роғини босдим.

Анча вақтдан кейин эшик очилди. Ичкарида хитой қиз “ким керак?” дегандай менга қараб турарди. Баланд бўйли, озғин, истараси иссиққина. Оқ шойидан ажойиб қилиб тикилган калта кўйлаги, тўқ қизил шиппақлари унга жудаям ярашиб тушганди. Қора сочларига қадалган икки дона нилуфар гули ярқираб турарди.

- Мен Рейнман. Мени кутаётган бўлсангиз керак?
У жилмайди, оппоқ тишлари ярқираб кетди.
— Ҳа, кирақолинг.
Улкан хона, ранг-баранг гуллар, оқиш эмандан ясалган замонавий жавонлар билан жиҳозланган. Катта дераза денгизга қараб очилади.
— Сиз На Хай Тонмисиз? — сўрадим мен у эшикни ёпиб, оҳиста юриб кресло ёнига келгач.
— Ҳа, бу менинг исмим.
У ўтириб, қўлларини тиззаларига қўйди, жилмайди, қошларини чимирди.
— Мен бунга қасдан биламан?
Саволим уни ҳайрон қолдирди, шекилли, қўли билан столни кўрсатди.
— Мана ҳужжатларим.
Мен гувоҳномасини кўздан кечирдим. У Гонконгга беш йил бурун келган экан. Ёши йигирма учда. Касби — раққоса.
Хотиржам бўлиб, рўпарасига ўтирдим.
— Сиз Герман Жефферсонни танирмидингиз?
У жилмайганча бошини кимирлатди.
— Ҳа, мен уни билардим. Икки ҳафта бурун ҳалок бўлди.
— Унинг хотинини ҳам билармидингиз?
— Албатта. Улар турмуш қурганда мен гувоҳ бўлганман.
— Герман қандай пуллар эвазига кун кўрганидан хабарингиз борми?
— Балки мен бу саволларга жавоб берарман, лекин сиз аввал ўзингиз кимсиз, бу ерга нима учун келганингизни айтсангиз яхши бўларди, — деди у хайрихоҳлик билан жилмайиб.
— Жефферсоннинг отаси менга баъзи нарсаларни аниқлашимни топширди, — дедим мен. — У ўғли қандай яшагани билан қизиқяпти.
У савол аломати билан қошини чимирди.
— Нима учун?
— Қасдан билмай. У менга хизмат ҳақимни тўлади, шунинг учун у қизиқаётган нарсаларни аниқлаб беришим керак. Мен айтиб берганларингиз учун ҳақ тўлайман.
У ноз билан бошини эгди.
— Қанча тўлайсиз?
— Олган хабаримга яраша.
— Сизни унинг пулни қаердан топгани қизиқтирадимиз? — у сулув юзини буриштирди. — У пул топмасди. Жо-Эннинг пулини қоқиштириб оларди.
— Сиз Лейла деган қизни танирмидингиз?
— Танирдим. У Жо-Эн билан яшарди.
— Лейланинг айтишича, Жефферсон Репала-Бэйдаги муҳташам кошонани ижарага олган экан.
На Хай Тон бошини орқасига ташлаб хахолаб кулди. Унинг кулгиси жуда чиройли эди.
— Унинг пули ҳатто “Самовий салтанат”даги ҳужрасига ҳам етмасди. Ўзи хурматга нолайиқ шахс эди. Тиланчидан бир туки кам эмасди.
— Айтишларича, у қандайдир гиёҳвандлик моддалари сотувчилари билан алоқада бўлган экан, — дедим эҳтиётлик билан.
Бу сўзларим таъсир қилди, шекилли, ранги бўзарди, юзидаги табассуми ғойиб бўлди.
— Гиёҳвандлик моддалари сотувчилари ҳақида ҳеч нарса билмайман.
— Нима, мен сизга биласиз деб айтдимми? Мабодо уларнинг Кантондан Гонконгга героин олиб келишгани ҳақида эшитмаганмисиз?
— Сира эшитмаганман.
— Фрэнк Беллинг шу иш билан шуғулланган.
— Бу ҳақда ҳеч нарса билмайман, — дея тикилди менга суҳбатдошим афтини буруштириб. Пешонасида ажин пайдо бўлди.
— Ахир сиз Беллинг билан таниш эдингиз-ку!
— Уни бир мартагина, тўйда кўргандим.

— У Жефферсоннинг дўстимида?

— Эҳтимол. У ҳақда ҳеч нарса билмайман.

— Мен кейин Жефферсон хотинини ташлаб, Репала-Бэйдаги кошонани ижара олган деб эшитдим.

На Хай Тон бир оз тараддудга тушиб қолди.

— У ўлимигача хотини билан “Самовий салтанат”да яшади. Репала-Бэйдаги кошонада яшаганмас.

Мен унга сигарета тутдим, у рад этди. Менда, керакли нарсани сўраяпманми, ўзи? — деган шубҳа уйғонди. Чунки Лейладан бошқа ҳамма бир хил гапирарди. Нега энди фақат Лейла тўғри гапиради-ю, бошқалар мени алдайди?

— Келинг, яхшиси Жо-Эн тўғрисида гаплашайлик, — дедим мен. — Сиз уни яхши билармидингиз?

У бошини қимирлатди.

— Жо-Эн менинг энг яхши дугонам. У Америкага жўнаб кетгач, жуда ачиндим. Ундан хат кутяпман. Менинг ҳам у ёққа боришимга ёрдам бераман деганди.

Шубҳаларни йиғиштириб, тўғрисини айтишга қарор қилдим.

— Демак, сиз ҳеч нарса билмайсиз?

— Билмайман... Нимани билмайман?

— Унинг ўлганини-да.

У менга ғалати қаради. Кўзларини катта-катта очиб, қўллари билан кўксини гижимлади. Уни диққат билан кузатиб турардим. Йўқ, — ўйин қилмаётганди. Гапларим уни эсанкиратиб қўйганди.

— Улди? Нега ўлади? — деди бўғилиб. — Нима бўлди?

— Уни ўлдиришди. Пасаденага бориши билан.

Қизнинг юзи хиралашди. Бу ҳолатни бошқача сўз билан таърифлаш қийин. У бужмайди. Ундаги жозибаторликдан асар ҳам қолмаганди.

— Сен алдаяпсан! — деди тушкун овозда.

— Рост айтаяпман. Полиция қотилни қидирипти.

У йиғлаб юборди. Қўллари билан кўзларини беркитиб олди.

— Кетинг, — ингради у, — кетинг бу ердан.

— Тинчланинг. Бундай машъум хабарни айтганим учун мени кечиринг. Мен ҳам унинг қотилини қидириб юрибман. Сиз менга ёрдам беришингиз мумкин. Менга қаранг...

У ўрнидан сакраб турди-да, эшикни қарсиллатиб ёпиб, қўшни хонага чиқиб кетди. Анча вақтгача нима қилишимни билмай туриб қолдим. Кейин ташқари чиқдим, эшикни ёпиб, лифтни чақирдим. Пастки қаватга тушиб, лифтдан чиқдим-да, тепага қулоқ солдим. Унинг эшикни очганини, яна ёпганини эшитдим. Мен товуш чиқармай зинадан тепага кўтарилдим-да, унинг эшиги олдида қотиб турдим. Бир неча дақиқа ўтди. Телефоннинг жиринглагани эшитилди. На Хай Тон жуда паст овозда тез-тез гапирарди. Нима деяётгани эшитилмасди. Гўшакни қўйгач, мен зинадан пастки қаватга тушдим, лифтга чиқдим-да, биринчи қаватга етиб олдим. Одамлар билан гавжум, шовқин тўла кўчага чиқдим. Йўлнинг нариги томонида қатор кетган дўконлар. Улардан бирига кириб, турли фотоаппаратларни кўздан кечира бошладим. Уларни арзонлаштирилган нарҳда сотишарди. Мен вақти-вақти билан қаршидаги ўйнинг эшигига разм солардим. Чунки қаршимдаги улкан кўзгудан у шундоққина кўриниб турарди. Минг хаёлга бориб турганимда у пайдо бўлди. Деярли танимай қолибман. На Хай Тон бутунлай бошқача кийиниб олибди. Худди далада ишлайдиган деҳқон қизи дейсиз. У ёқ-бу ёққа аланглади-да, соҳилга қараб кетди. Мен унинг изидан тушдим. Қиз жуда энгил юриб борарди. Унинг орқасидан аранг улгурардим. Таксилар бекатида бир шофёр билан гаплашди-да, машинага ўтирди. Ҳайдовчи эпчиллик билан машиналар оқимига қўшилиб кетди.

Менинг омадим бор экан. Кейинги машинанинг шофёри инглизча сал-пал биларди. Мен унга ҳозиргина жўнаб кетган такси орқасидан боришни буюриб, йигирма долларликни кўрсатдим. У хурсанд тиржайди ва мен ўтиришим билан газни босди.

Паром кечувида На Хай Тон машинадан тушди. Мен унинг сал нарироқ боришини пойлаб, ҳайдовчига ҳақини бериб, қизнинг изидан тушдим. На Хай Тон учинчи класс палубага чиқди, мен биринчига. Паром бизни Каулун лангарига элтиб қўйди. Бу ер Кай-Тэк аэропортига яқин эди.

Паромдан тушган На Хай Тон рикша ёллади. Мен хавфсиз бўлар деган умидда унинг изидан пиёда боравердим. Лекин рикшанинг тезлигини ҳисобга олмаган эканман. Қиз илгарилаб, кўринмай кетди. Мен уни бутунлай йўқотиб қўймаслик учун чопа бошладим. Хитойлар бу жинни шекилли деб менга ҳайрат билан қараб қолишарди.

Тор кўчаларнинг бирида қиз рикшага жавоб берди. Бу ерда мева-сабзавот сотувчи боққоллар, рикшалар, ҳаммоллар гуж-гуж эди. Хитой қиз боши берк йўлакдан бирига кириб кўздан ғойиб бўлди. Гонконгнинг бу қисми чинакамига хитойларники ҳисобланарди. Британия маъмурлари бу ерга кириш ҳуқуқидан фойдаланмас эдилар. Бунинг натижасида бу жойлар жиноятчилар ва гиёҳвандлар уясига айланганди. Ҳозирги пайтда аҳвол шу қадар ёмонлашгандики, муттасил равишда полиция соқчилик қилар, хитой томони ҳам бунга норозилик билдирмасди. Лекин бирорта европалик бу ерларга ўз ихтиёри билан қадам ранжида қилмасди.

Мен ҳамон қизнинг изидан борардим. Турли ахлатлар уюмларидан сасиб ётган бу тор кўчаларда яширинишнинг ҳам иложи йўқ эди. Ҳозир қиз агар орқасига қараса, мени кўриши турган гап эди. Лекин бундай бўлмади. Орамиздаги мосафа йигирма-ўттиз қадамлар келарди. У бир эшик олдида тўхтади, очиб ичкари кирди. Мен бир оз кутдим. Атрофда бир неча хитой чўккалаганча деворга суяниб ўтиришарди. Юзлари сарғиш, кўзларининг қорачиғи қотиб қолганди. Улар мени сездиларми, йўқми, билмайман, лекин қотиб қолган нигоҳларидан эгим жимирлаб кетди.

Мен эшикни очдим. Зинага кўзим тушди. Ичкари кириб, тинглай бошладим. Тўппончамни қўлга олиб зинадан юқори кўтарилдим. Рўпарада бир эшик кўринди. Унг томонда яна биттаси.

Тўхтаб қулоқ солдим. Қандайдир эркак гапирарди:

— Бу ёққа қара, сариқтумшуқ қанжиқ, агар алдаётган бўлсанг, сени ўлдираман, — деди овоз эгаси америкача талаффузда.

— У шундай деди, — бақирди На Хай Тон, — у Пасаденага келиши билан ўлдириши, деб айтди.

Орқамдан мулойим товуш эшитилди:

— Қимирламанг, жаноб Рейн. Агар қийин бўлмаса қўлингизни кўтариб туринг...

Таниш овоз, хитой талаффузида.

Мен жойимда қотиб қолдим. Мулойим овозда гапирилишига қарамай, дўқ оҳанги сезилиб турарди.

— Марҳамат, эшикни очиб, ичкари кириб. Менинг қўлимда қурол бор.

Мен илгари одимладим, эшик дастасини буриб, итардим. Эшик ланг очилди.

Хона бўш эди. Ерга ҳеч нарса тўшалмаган. Рўпарамда кенг курси турарди. У каравот сифатида, ёғоч кунда эса ёстиқ бўлиб хизмат қилса керак. Тўнкарилган қути устида металл чойнак, чой дамланадиган кичик чойнак, бир неча кир финжон турарди. Девордаги илғичда қорайиб кетган сочиқ, унинг тагида ювиниш ашёси ва сув учун катта кўза бор эди.

Ерда чўккалаб икки киши ўтирарди. Улар ўгирилиб менга қарашди. Мен На Хай Тонни танидим. Бошқа бирови тор елкали, озгин эркак эди. Аввалига мен уни хитой деб ўйладим. Диққат билан қарагач, европалик эканини сездим.

На Хай Тон кўрққанидан қичқириб юборди. Эркак қўли билан унинг оғзини беркитиб, қаттиқ итариб юборди. Қиз оёқларим остига узала тушди.

— Лаънати қанжиқ! — ўшқирди эркак ўрнидан тураркан. — Сен уни бу ёққа бошлаб келдингми? Йўқол кўзимдан!

— Марҳамат, кириб, — деди орқамда турган эркак енгилгина елкамга туриб.

Қиз хўнграганича ердан турди-да, эшикка отилди.

Мен ичкари кирдим. Эркак менга хунук ёвқараш қилди. Кўзлари совуқ ва ҳиссиз эди.

Пайтдан фойдаланиб орқага ўтирилдим. Вонг Хон Хо — инглиз тилини билувчи гид — мулойим кулиб турарди. Ўнг қўлида 45-калибрли тўппонча. Эшикни ёпиб, орқаси билан унга суянди.

Мен рўпарамда турган кишига зимдан қарадим. Кўриниши касал ва ҳорғин эди. Соқоли олинмаган, ифлос, ундан сассиқ ҳид анқирди.

— Қара-чи, тўппончаси йўқмикин, — буюрди у.

Вонг тўппончасини елкамга тираб, чап қўли билан мени тимирскилади. Тўппончамни топиб, олиб қўйди. Кейин чеккага чиқиб турди. Рўпарамда турган киши Фрэнк Беллинг бўлса керак, деб ўйладим.

— Сен Беллингмисан? Кўпдан бери сени қидириб юрибман.

— О' кэй, мана топдинг ҳам дейлик, — деди нотаниш киши. — Лекин, жин ургур, бундан қандай наф сенга?

Мен Вонгга қарадим, у ҳамон мулойим тиржайиб турарди.

— Мени бошлаб тузоққа илинтирдинг, — дедим унга захархандалик билан. — Сен мени аэропортда ҳам атайлаб кутиб олган экансан-да. Менинг бу ёққа келишимни сенга ким хабар қилди?

Вонг хихилади.

— Олашақшақ думида олиб келди бу хабарни. Бунчалик синчков бўлиш керакмас, жаноб Рейн. Буёққа келишингизнинг ҳам ҳожати йўқ эди.

— Лекин мен келдим. Нима қилай, мен ахир шунақа синчков бўлсам, синчковлик менинг касбим.

— Сенга нима керак ўзи? — сўради Беллинг.

— Жо-Эн Жефферсонни нега ўлдиришганини билмоқчиман. Менимча, ишни шу ердан бошлаш керак, излар эса керакли жойга бошлаб боради.

Унинг рангпар юзи менга бўри башарасини эслатди.

— Уни ўлдиришгани ростми?

— Ҳа, ўлдиришди.

У бошидаги ёпинғичини ечиб, бир чеккага улоқтирди. Унинг сарғиш қум рангидаги сочлари кўпдан бери қайчи кўрмаганга ўхшайди. Ифлос бармоқлари билан сочини тараб, лабларини қисди.

— Унга нима бўлди ўзи? — сўради у. — Қани, гапир-чи.

Мен сирли нотаниш Жон Хардвик ҳақида, мени қай тарзда алдашгани ва ишхонамга қайтиб келиб Жо-Эн жасадига дуч келганимни айтиб бердим. Унга қария Жефферсон ҳақида, унинг қотилни топиш учун мени ёллагани тўғрисида гапирдим.

— Ўғлим хотинини ким ўлдириганини билмагунча тиниб-тинчимасди, — деди чол. — Шунинг учун ҳам мен унинг сўнгги истагини бажаришим керак.

— Полиция нима қиляпти? Нима, улар қотилни топишолмаяптими? — сўради Беллинг.

— Топишолмаяпти. Мен ҳам тополмаяпман. Шунинг учун ҳам мен сени қидира бошладим...

— Нега энди мени сенга ёрдам беради деб ўйлайсан? — У кўзларини олайтирди. Озгин юзини тер қолади. У кўзимга ўлгудай юрагини олдирган ва ёвуз бўлиб кўринди.

— Сен Жефферсон ҳақида бирор нарса гапириб берсанг яхши бўларди. У ҳам сенга ўхшаб гиёҳвандлик билан шуғулланармиди?

— У ҳақда ҳеч нарса билмайман! Сенинг ҳам бурнингни тикмаслигини маслаҳат бераман! Жўна бу ердан! Жефферсон ўлган. Унинг руҳини безовта қилма. Мана бунга жўна деяпман! — У икки оёғи орасини шапатилади.

Мен унинг маслаҳатига амал қилишим керак эди-ю, лекин шундай қилмадим ва жазоландим. Беллинг Вонгга қаради. Унинг нигоҳи мени тешиб ўтгандай бўлди. Мен орқамга ўтирилдим. Вонг тўппончаси билан қорнимга туширди. Қаттиқ оғриқ сездим. Гарданимга тушган кучли зарбдан гандираклаб йиқилдим.

3

Мен ўз овозимни эшитгандай бўлдим: “Фрэнк Беллинг инглизми?” Бош инспектор Маккартининг овози жавоб берди: “Ҳа, инглиз”. Мана шу ўзини Фрэнк Беллинг деб атаган махлуқ кучли америка талаффузида гапирарди. Инглизда шунақанги ғалати талаффуз пайдо бўлиши мумкинми? Йўқ, деб ўйлайман.

Бошим қаттиқ оғриб, ўйларимга чек қўйди. Бехосдан инграб юбордим.

— Яхши, яхши, — дедим мен баланд овозда. — Хуноб бўлишнинг нима кераги бор. Бир-икки марта бошга туширишган бўлса нима қилипти. Касбинг шунақа бўлса, нима қиласан, чидайсан-да! Ҳали соғ-омон қолганингга шукур қил.

Теварақда ҳеч нарса кўринмасди. Лаҳимдаги сингари зимистон. Эсимда қолган ҳид бўйича ҳамон ўша Вонг зарбасидан гангиб қолганим хонада эканимни ҳис қилдим. Зўрға ўрнимдан турдим. Қаттиқ оғриқдан бошим тарс ёрилай дерди. Бир неча дақиқа ўтирдим, кейин куч тўплаб оёққа турдим. Эшик орқа томонда, чапроқда бўлса керак. Тимирскилаб эшикни топдим. Дастанни бурадим, эшик очилди. Йўлакда ёнаётган хира чироқдан кўзларим қамашди. Мен тўхтаб қулоқ тутдим. Пастда, кўчадаги ғала-ғовурдан ҳеч нарса тушунмадим. Қўл соатимга қарадим. Вақт ярим тундан оғибди. Хушсиз ётганимга ярим соатча бўлибди. Беллинг билан Вонг қочиб қолишлари учун етарли вақт ўтган.

Менинг бирдан-бир истагим мана шу лаънати жойдан тезроқ чиқиб кетиш эди. Зинадан тушаётиб кимдир юқорига чиқаётганини сездим. Ёнимни пайпасладим. Тўппонча филофи осиглиқ турарди. Лекин, афсуски, у бўш эди. Бирдан юзимга ёруғ урилди.

— Сен бу ерда нима қиляпсан? — эшитилди таниш шотланд овози.

— Сайр қиляпман, — дедим мен. — Ўзинг-чи?

Зинадан сержант Хэмиш ва хитой полициячиси кўтарилиб келишарди.

— Сени шу ёққа қараб кетди, дейишди. Шунинг учун бу ёққа келяпмиз.

— Бир оз кечикдингизлар. Мен ҳозиргина ошнанг Фрэнк Беллинг билан гаплашган эдим.

— Сенми? — унинг ҳайратининг чеки йўқ эди. — Қани у?

— Қочиб кетди, — мен бошимдаги ғуррани кўрсатдим. — Мана бунинг унинг шериги қилди.

У менинг гарданнимни ёритаркан, хуштак чалиб юборди.

— Вой-бўй. Сени чақиринганмиди бу ёққа! Ахир бу ер Гонконгда энг хавфли жой-ку!

— Чирофингни нари олсанг-чи, — дедим инграб. — Бошим тарс ёрилай деяпти.

У хонага кирди, деворларни ёритиб текширди. Қайтиб йўлакка чиқди.

— Бош инспектор сен билан гаплашмоқчи экан. Кетдик.

— Яхшиси, у На Хай Тон деган хитой қиз билан суҳбатлашсин, — дедим мен ва қизнинг манзилени айтдим. — Қочиб кетмасидан ўшани топинглар.

— Бунга унинг нима алоқаси бор?

— Беллингга мени ўша бошлаб келди. Шошилсанг-чи, бўлмаса уни қўлдан чиқарасан.

Хэмиш ёнидаги полициячига хитойчалаб нимадир деди. У пастга қараб чошиб кетди.

— Кетдик, — деди Хэмиш менга ва биз қоронғи, хавф-хатар тўла йўлакка чиқдик.

Орадан ярим соат ўтгач, мен оролга қайтдим. Бош инспектор Маккарти хонасига кирдим. Унга қўнғироқ қилиб ётган жойидан турғизиб келишган экан. Шунинг учун ҳам кўриниши унча қувноқ эмасди. Бир финжондан аччиқ чой ичдик. Бошимнинг оғриғи сал босилгандай бўлди.

Сержант Хэмиш деворга суянганча мисвокни чайнади. Маккарти бўш сархонали мундштугини сўрганича менинг ҳикоямни тингларди.

Мен унга Сильвер-Майн Бэйдаги сайру саёҳатим ҳақида гапириб ўтирмадим. Унинг жаҳли чиқмасин, дедим-да. Лекин На Хай Тон билан суҳбатлаш-

гим келиб уни қидириб топганимни, бунда менга Вэнчайдаги барда танишганим хоним ёрдам берганини, Жо-Эннинг ўлими ҳақидаги хабарни айтганимда у нақадар шошиб қолганини гапириб бердим.

— У бу хабарни ким биландир баҳам кўрса керак, деб гумонсираб кўчада кутиб турдим. Кейин изидан бориб ўша ерга кириб қолдим... Кейин кутилмаганда Вонг пайдо бўлганини, Беллинг билан суҳбатимни ва ниҳоят Вонг мени бошлаб урганини ҳам айтдим.

Узоқ сукутдан кейин Маккарти:

— Ҳаммасига ўзингиз айбдорсиз, — деди. — Менинг олдимга келишингиз керак эди.

Мен индамадим.

У бир неча дақиқа эшитганларини таҳлил қилиб турди. Телефон жириглаб, ўйларини бўлиб юборди. У гўшакни олиб эшитди-да, жавоб қилди:

— Бўпти. Излашда давом этинглар. Менга жуда керак.

— У уйига қайтиб бормапти, — деди менга Маккарти. — Менинг одамим унинг уйини кузатапти, қидиряпмиз.

На Хай Тон то полиция қидириб, қўлга туширгунча кутиб ўтиради, деб ўйлаш ўта гўллик бўларди. Ҳар ҳолда у ҳам Лейла сингари портада топилиб қолиши ҳам эҳтимолдан холи эмасди.

— Сизда Фрэнк Беллингнинг бирор сурати йўқми? — деб сўрадим мен. — Мен билан гаплашган йигитнинг Беллинг эканига шубҳам бор. У кўпроқ америкаликка ўхшаяпти.

Маккарти ёзув столининг тортмасини чиқариб, ундан катта бир жилдни олди. Ундан бир суратни ажратди-да, менга узатди. Суратга қараб мени совуқ тер босди. Худди шу суратни менга Жанет Вест ҳам берган, уни Герман Жефферсон деб атаганди.

— Шунинг Беллинг эканига ишончингиз комилми? — сўрадим мен.

Маккарти ҳайратомуз менга қаради.

— Бу бизнинг полициядаги сурат. Биз уни газеталарда босганмиз, уни қидираётганимда тарқатганмиз. Албатта, бу Фрэнк Беллинг.

— Лекин мен бу одам билан гаплашганим йўқ. Ўзини Фрэнк Беллинг деган одам бутунлай бошқа эди.

Маккарти чойдан ҳўплади ва сархонали мундштугига тамаки жойлай бошлади. Кўз ифодасидан унинг жиғига тега бошлаганим сезилиб турарди.

— У ҳолда сиз ким билан гаплашдингиз?

— Сиз Герман Жефферсон билан сира учрашганмисиз?

— Учрашганман. Нимаиди?

— Сизда унинг сурати борми?

— Йўқ. У Америка фуқароси бўлса, бизга сурати нима учун керак?

— Уни таърифлаб беролмайсизми?

— Озғин, қирра бурун. Сочи сийрак, кум рангида, — бидирлаб кетди Маккарти.

— Мен билан гаплашган ва ўзини Фрэнк Беллинг деб таништирган одам худди шу қиёфада эди.

Орага узоқ жимлик чўди, кейин Маккарти сукунатни бузди:

— Жефферсон ўлган. У автомобил фалокатида ҳалок бўлган. Унинг жасади Америкага жўнатилган.

— Жефферсон тирик... Бундан икки соат олдин тирик эди, — дедим мен. — Сизнинг таърифингиз айнан ўшанинг қиёфасига мос келади.

— Машинада топилган жасад Жефферсон бўйига тўғри келарди, — дея мулоҳаза қиларди Маккарти. — Жасад шу қадар куйиб кетгандики, уни асло таниб бўлмасди. Хотини уни қўлидаги узуги ва чўнтагидаги сигарет қутисидан таниди. У Жефферсон эмас эди, дейишга бизда ҳеч қанақа асос йўқ.

— Агар у Жефферсон бўлмаса, мен бунга шубҳа қилмайман, жин урсин, унда ким бўлиши мумкин эди?

— Мендан сўраяпсизми? — деди Маккарти. — Нима десангиз денг-у, менда Жефферсон тирик дейишга ҳеч қандай асос йўқ.

— Озгин, новча, кўзлари яшил, сийрак, сарғиш қумранг сочли, лаблари юпқа киши, — мен бир оз ўйлаб давом этдим. — Унинг ўнг қўлининг жимжилоғи қийшиқ. Ўйлашимча, бир вақтлар бармоғи сингану қийшиқ ўсган.

— Бу Жефферсон, — гапга аралашди Хэмиш. У боядан бери суҳбатга қўшилмай турувди. — Унинг қийшиқ жимжилоғини мен яхши эслайман. Шубҳасиз, бу Жефферсон.

Маккарти бурқситиб тамаки чекди.

— Унда биз кимни дафн этдик? — ишончсиз тўнғиллади Маккарти. — Америкага кимнинг жасадини жўнатдик?

— Фрэнк Беллинг жасадини бўлса керак, — дедим мен. — Жефферсон ўзини Беллинг қилиб кўрсатиб, мени аҳмоқ қилишга уринганининг сабаби бўлса керак.

— Бу унга нима учун керак бўлиб қолди?

— Билмасам, — бошимдаги гуррани пайпаслаб кўрдим-да, афтимни буриштирдим. — Агар сизда бош инспектор, менга бошқа савол бўлмаса, бориб ухлайман. Бошим зирқираяпти.

— Кўриниб турибди, — деди у. — Вонгнинг кўриниши қанақа?

— Оддий хитой. Пакана, семиз, тилла тишли.

— Тўғри, — деди Маккарти эснай туриб. — Бизлар учун уларнинг ҳаммаси бир хил. Улар учун биз ҳам шунақа. — У Хэмишга ўгирилди. — Қанча одам керак бўлса олгин-да, хитой даҳасини тинтиб чиқ. Яхшилаб қара, эҳтимол Жефферсонни топарсан. Яхшилаб кўринглар.

Кейин менга ўгирилди:

— О' кэй, Рейн. Бориб ухла. Буёғини ўзимиз ҳал қиламиз.

Мен “жуда хурсанд бўлардим” дедим-да, Хэмиш билан бирга хонадан чиқдим.

— Жефферсонни хитой даҳасидан қидириш кўринмас одам кетидан қувиш деган гап, — минғирлади Хэмиш. Ҳеч ким ҳеч нарса билмайди. Ҳамма бири-бирини яширади, Жефферсон ёнгинангда бўлиши мумкин. Лекин сен уни билмайсан.

— Ноумид шайтон, — дея унга далда бердим, — сен ёшсан, устунлигинг ҳам ана шунда.

У оҳ-зор қилишда давом этди. Мен “Паккард”га ўтирдим-да, “Репала-Бэй” меҳмонхонасига жўнадим. Ўлгудай чарчаган эдим.

Лифтда бешинчи қаватга чиқиб олдим. Менинг хонам айни шу қаватда эди. Навбатчи хитой табассум қилиб, икки букилди-да, қўлимга калитни тутқазди. Унга миннатдорчилик билдириб, хонамга йўл олдим. Эшикни очиб меҳмонхонага кирдим. Бу отелдаги кўпчилик хоналар меҳмонхонага эга эди. Хонанинг ётоқхона қисми парда билан тўсиб қўйилган эди. Чироқни ёқиб пиджакни ечдим. Кондиционер ишлаб тургани учун хона салқингина эди.

Бирдан-бир истагим муздек сувда чўмилиб, мириқиб ухлаш эди. Афсуски, ниятим амалга ошмади. Пардани тортиб ётоқхонага кирсам, қаравот ёнидаги чироқ ёниб турибди. Менинг ўрнимда эса аёл киши чўзилиб ётибди. Мен Стелла Энрайтни танидим. Устида тунги базмлар учун кийиладиган зарли қора кўйлак. Туфлилари ерда ётибди.

Бу манзарадан гангиб қолдим. Аввалига уни ўлган деб ўйладим. Кейин қарасам кўкраги кўтарилиб тушяпти. У нафас олаётганди. Ҳайронман, Стелла бу ерда нима қилаяпти? Менинг хонамга қандай кириб олган экан? Навбатчининг тиржайганини эсладим, демак, Стелла уни пул билан кўндирган.

Стелла аста кўзини очди. Мени кўриб, бошини кўтарди. Қаравотдан оёқларини осилтириб ўтирди.

— Кечирасиз, — жилмайди Стелла. — Ухлайман деб ўйламагандим. Сизни кутавериб, толиқибман шекилли, кўзим илинибди.

— Кўп кутдингизми? — сўрадим мен нимадир айтиш керак бўлгани учун. Креслога ўтирдим. У туфлисини кийди, сочини силади, ўрнидан туриб меҳмонхонага чиқди.

— Соат ўндан бери кутаяпман. Сиздан ташвишландим. Менинг бу ерга келишимга қаршимасмисиз? — Кейин менинг бирор сўз айтишимга имкон бермас-

лик учун шоша-пиша қўшиб қўйди: — Нима бўлди? Паромга кечикишимга сал қолди. Мени нега кутиб турмадингиз?

— Мени ушлаб қолишди, — қўлида пичоғи бор нимжон хитой ҳам милтиқли пакана хитой кўз олдимга келди. — Энди мен сиздан баъзи нарсаларни сўрамоқчиман. Мени Сильвер Майн-Бэйга таклиф қилиш ўзингиздан чиққан гоями?

— Фоя? — у қаршидаги креслонинг қиррасига ўтирди. — Бу билан нима демоқчисиз?

— Нега бунақа чўчиб кетдингиз? Менга шаршарани томоша қилишни айтганда... Бу ўзингизнинг гоянгимиди, ёки сизга кимдир маслаҳат берганмиди?

Стелла қовоғини уйди, менга диққат билан тикилди.

— Буни нега сўраётганингизни билмайман. Сизни таклиф қилишни акам айтганди. У ёлғиз, сен билан бирга бўлса хурсанд бўлади, деди.

— У чиндан ҳам сизнинг акангизми?

Стелла хўрсинди, менинг кўзимга қаради ва нигоҳини дарҳол олиб қочди, индамади. Мен саволимни қайтардим.

— Ғалати нарсаларни сўрайсиз-а, — деди Стелла, кўзимга қарамасликка уриниб.

— Сизлар бутунлай бошқа-бошқа одамларсиз. Менинг ўйлашимча, сиз сингари қиз ўз акасининг ёнида яшашни асло хоҳламаса керак.

Стелла узоқ жим қолди, нимадир дейишга ботинолмай елкаларини қисди.

— Йўқ, у акам эмас. Бир-биримизни таниганимизга икки ойгина бўлди. Уни учратиб қолганимдан жуда афсусланаман.

Ухлаш ҳақидаги фикрим бутунлай хаёлимдан кўтарилди. Сигарет қутимини очдим, чекдик. Стелла кресло қиррасидан сирғалиб тушди-да, жойлашиб ўтириб олди, орқасига ястаниб, кўзини юмди, сигаретни чўзиб-чўзиб тортди.

— У билан қаерда учрашгансиз?

— Сингапурда. У ерда мен тунги клубда стриптизда¹ қатнашардим. Нью-Йоркдан эндигина келгандим... Ҳавойи бир қиз эдим. Клуб синди, пул ололмадим, аҳвол жуда оғирлашди. Шунда Гарри учраб қолди. У бир неча бор томошаларимда қатнашганди. Мен билан бўлгин, деб айтди. Унинг пули кўп, маълум даражада ёқимтой эди... Бир сўз билан айтганда, мен у билан бирга Мак-Ричи сув омбори ёнидаги хилватгоҳда бирга яшай бошладик. Ҳаётимиз ёмон эмасди. Яхши десам ҳам бўлади. Одамлар ғийбат қилгунча яхши эди. Гап-сўз, миш-мишлар эса яхшиликка олиб бормади. — Стелла кўзини очиб, сигаретининг кулга айланаётган учига қаради. — Мен уйимга кетишга аҳд қилдим. Лекин Гарри менга пул бермади. Кейин бирданига буёққа кўчиб ўтди. Менга сохта паспорт топиб берди. Биз худди ака-сингилдек бу ерга жойлашдик. — Стелла менинг кўзларимга термудди. — Бирам уйга кетгим келяптики... Бир оз пул қарз беролмайсизми? Икки ойдан кейин қайтариб бераман.

— Сиз учун сохта паспортни қандай топиб бердийкин?

Стелла бошини сарак-сарак қилди.

— Билмайман... Қизиқиб ҳам кўрмаганман. Қарз бериб турасизми?

— Ҳеч қачон қарзга пул бермайман.

— Бунинг аҳамияти йўқ, биз бирга кетишимиз мумкин, — у зўрма-зўраки жилмайди. Миямга у нимадандир кўрқаяпти деган фикр келди. Кўзларида ташвиш бор эди. — Биласизми... йўл харажатлари...

— Ичгим келяпти. Сиз-чи?

Стелла қадини ростлади, кўзлари катта очилди.

— Бу ёққа ҳеч кимни киритманг, — товуши жаранглаб чиқди унинг. — Мени бу ерда кўришларини хоҳламайман.

— Навбатчи билади. Ахир сизни ўша киритган, шундай эмасми?

— Йўқ. Мен сиз яшаётган хона рақамини билиб, жавондан калитни ўзим олдим. У ерда калит иккита экан. Менинг бу ерга келганимни у билмайди.

— Нимадандир кўрқаяпсиз-а?

¹ Стриптиз — яланғоч рақс тури.

— Кўрқаятганим йўқ. Фақат бу ердан тезроқ кетгим келяпти. Уйга боргим келяпти.

— Намунча шошмасангиз?

— Нимага мунча сўрайверасиз? Пул қарз бериб турасизми? Агар истасангиз ҳозир сиз билан ётаман, сиз менга пул берсангиз бас.

— Мен сизга пул бераман, Гарри Энрайт ҳақида билганингизни айтиб берсангиз бўлди.

Стелла безовталанди:

— У ҳақда кўп нарса билмайман, — деди ҳовлиқиб. — Бор-йўғи маишатпираст бир одам.

Ўта ҳорғинлик хотиржам бўлишга имкон бермади.

— Майли бўлмаса, агар билганингиз бор-йўғи шу бўлса, демак, пулим ёнимда қолаверади. — Мен ўрнимдан туриб, телефон гўшагини кўтардим. — Ҳозир ичишга бирор нарса буюраман, кейин тўйиб ухламоқчиман... Бир ўзим. Сиз эса, официант келмасидан кетганингиз маъқул.

— Йўқ... Тўхтанг.

Мен хизмат бюросига кўнғироқ қилиб муз билан бир шиша виски келтиришларини буюрдим. Гўшакни қўйган чоғим Стелла ўрнимдан турди.

— Энрайт тўғрисида гапириб берсам, ростдан ҳам пул берасизми?

— Бераман.

— Ўйлашимча, у гиёҳвандлик моддалари контрабандаси билан шуғулланади, — деди Стелла.

— Нега шундай деб ўйлайсиз?

— Кечаси унинг ҳузурига ҳар хил одамлар келади. Биз Сингапурда яшаганимизда у тез-тез док'ларга борар, денгизчилар билан учрашиб турарди. Бир сафар полиция уйимизга бостириб кириб, тинтув ўтказди. Ҳеч нарса топиша олмади. Бу ерда ҳам уйимизга кечаси одамлар тез-тез келиб туришади. Кўпинча хитойлар келишади. Гарри уларни саҳарлаб ўз катерида элтиб қўяди.

— Сизлар кўчиб келганда, Жефферсон кошонада яшармиди?

— Ҳа. Гарри буни сизга айтмаслигимни буюрди. Жефферсон ҳалок бўлгач, Сингапурдан унинг ўрнига Гаррини юборишди. Бу кошона жуда қулай ерга жойлашган. Гиёҳвандлик молларини кемага бемалол ортиб, тушириш мумкин.

Эшикни астагина чертишди.

— Бу официант. Ювиниш хонасига киринг-да, жим туринг.

Стелла кириб кетиши билан официант келди деб эшикни очдим.

Эшик ортида тиржайганча Гарри Энрайт турарди. Унинг қўлида 38-калибри тўппонча. Менга тўғрилаб турарди.

— Бехуда уринманг, ошна. Хонага киринг.

Мен орқага тисарилдим.

— Хомхаёл бўлманг. — Энрайт эшикни ёпиб, уни орқаси билан босиб турди. — Мен официантга фикрингиздан қайтганингизни айтдим... У қайтиб кетди.

— О' кэй, демак ўтирса бўладими? Бунчалар ҳаяжон бир кун учун кўплик қилади.

Мен ўтириб, қўлларимни тиззамга қўйдим. Диққат билан уни кузата бошладим. Афти ҳамон тиржайиб турарди. Ҳиссиз, бешафқат кўзлари огоҳлантирарди: ниҳоятда эҳтиёт бўлиш кераклигини унутма. Қўлидаги тўппонча нақ қаншаримни пойлаб турарди.

— Сиз жуда эпчил экансиз, — деди Энрайт. — Қанчалик эпчил эканлигингизни ўзингиз ҳам билмайсиз, жин урсин. Мен сўнги уч ҳафта давомида бехуда уринган нарсани сиз осонгина амалга оширдингиз-қўйдингиз.

— Нима қилдим?

— Жефферсонни топдингиз. Мен бу итваччани кўпдан бери қидираман. Қидиравериб жинни бўлай дедим. Буни қаранг-а, сизни ўлдиришимга озгина қолди! Демак, сиз ўлмасдан қутулиб кетибсиз, яна уни қидириб топибсиз.

Во ажаб!

¹ Док — кемаларни тузатиш корхонаси.

— Тушунмай қолдим. Менга тўппонча ўқталиб туриш шартми? Бугун ўзи кун жуда оғир бўлди, сизнинг тўппончангиздан эса кайфият сира кўтарилмайди.

Гарри тўппонча ўқталганча хонага ўтди. Ҳозиргина Стелла ўтирган креслога ўтирди.

— Ташвишланманг. Тўполон қилмасангиз, пешонангиздан дарча очиб ўтирмайман.

— Исковучларга нима дедингиз?

— Уларга бир нарса деган деб ким айтди сизга?

— Бизнинг кошонамиз билан қизиққанингиздан бошлаб кетингиздан ўз одамимизни кўйганмиз. Мен сизни сув велосипедида кўриб қолдим. Ўшандан эътиборан биз сиздан кўз узганимиз йўқ.

— Биз деганингиз ким? Қорадори ташиш билан шуғулланувчи ташкилотни назарда тутяпсизми?

— Худди ўшани, ошна. У билан ўйнашиб бўлмайди. Э-э, сиз буни тушунмайсиз. Биласизми, анави иккови сизни ўлдириб кўйганда нима бўларди. Ўйласам, эгим жунжикиб кетади. Бу менинг хатоим. Сизни деб овора бўлишнинг ҳеч ҳожати йўқ экан. Сиз Жефферсонни таъқиб қилаётганингизни ҳеч ҳаёлимга келтирмабман.

— Мен таъқиб қилганим йўқ... Уни ўлган деб ўйлагандим.

— Биз ҳам шундай ўйлардик. У бизни бошлаб аҳмоқ қилиб кетган экан-да. Биз Беллингни “овлаб” юргандик. Сиз пайдо бўлдингиз-у, бизни тўғри Жефферсонга олиб чиқдингиз.

— Демак, сизлар уни топибсизлар-да! Хитоб қилдим мен, ювиниш хонасидаги Стеллани ўйлар эканман.

— Ҳа, биз уни топдик, — деди Гарри тишларини ғижирлатиб, — Вонгни ҳам топдик.

— Вонг ким ўзи?

— Гуруҳимиз аъзоси. Лекин у Жефферсон билан боғланиб, қаттиқ адашди. Ҳозир уларга яхшилаб ишлов беришяпти, кейин улардан бирор нарса қолгудай бўлса, денгизга чўктирилади.

— Уларнинг гуноҳлари не?

— Биз қотилларни ҳаминиша бир ёқли қиламиз. Бўлмаса иш чатоқ. Сиз исковучларга нима дедингиз?

— Улар билганидан бошқа ҳеч нарса деганим йўқ, — дедим бамайлихотир. У узоқ вақт менга тик қараб турди-да, ўрнидан қалқди.

— Сиз ҳозир мен билан бир оз айланасиз, кейин машинада сайр қилиб келамиз. Пастда менинг тўртта одамим кутиб турибди. Сал-пал нотўғри ҳаракат қилсангиз, тамом, ўзингиздан кўринг. Бу сўнгги қадамингиз бўлади. Йигитларимнинг пичоқлари жуда ўткир. Уларга қирқ қадамча масофадан одам ўлдириш ҳеч гап эмас. Билиб кўйинг. Қани, кетдикми?

— Биз айланиб, машинада сайр қилганимиздан кейин нима бўлади?

— Кўрасиз. Ўрнингиздан туринг, ошна. Эсингизда бўлсин: мен сизни огоҳлангирдим-а.

Мен турдим, у тисарилиб эшиккача борди. Эшикни очиб ташқари чиқди.

— Навбатчидан умид қилманг. У менинг одамим. Аҳмоқлик қилиб ўтирманг, — деди Энрайт. Биз зинадан тушамиз. Пастда йигитларимдан бири кутиб турибди. Агар жонингиз керак бўлса, ҳеч нарса билмагандай бораверинг.

Биз даҳлизга чиқдик. Энрайт тўппонча ушлаб турган қўлини чўнтагига тикди. Навбатчи орқамиздан истеҳзоли тиржайди. Энрайт мени зинага қараб итарди.

— Биринчи бўлиб тушинг, — буюрди у.

Мен маъюс ҳолда пастки қаватга тушдим. Катта пешайвон бўм-бўш эди. Мижозлар учун мўлжалланган креслоларда икки эркак ўтирарди. Улардан бири сержант Хэмиш экан. Иккинчисини аввал кўрмаган эдим. Уларга яхши қараб улгурмаган ҳам эдимки, орқамдан ўқ овози гумбурлади. Мен йиқилдим, юрагим гупиллаб ура бошлади. Устимдан иккинчи ўқ пақиллаб ўтди.

Бир оздан кейин кимдир биқинимга туртди.

— Энди турса бўлади, — деди Хэмиш.

Мен ағдарилдим, унга қарадим-да, аста ўрнимдан турдим. Энрайт чалқанча ётарди. Юзидаги жароҳатидан қон сизарди. Пиджаги қонга беланган. Шубҳа йўқ: у ўлган эди.

— Уни сен ўлдирдингми?

— Шундай қилмасам у сени ўлдирарди, кейин мени отиб ташларди, — деди Хэмиш.

— Бу ерда бошқалари ҳам бор, — дедим мен, — биттаси бешинчи қаватдаги навбатчи.

Полициячи лифтга қараб юраркан, Хэмиш таъкидлади:

— Қолганларини қўлган олганмиз. Қандайдир бир аёл бизга қўнғироқ қилди.

Мен ҳайрон бўлиб унга қарадим.

— Аёл дейсизми?

— Ҳа-да, агар ўша аёл огоҳлантирмаганда биз бу ерга қандай келардик? — деди қони қайнаб Хэмиш. — Қандайдир бир аёл сим қокди. Ким ўша аёл?

— Билмайман. Эҳтимол, хушторларимдан биттасидир.

Пешайвонда хитой полициячилари гимирлаб қолишди. Хэмиш уларга ниманидир буюрди-да, менга ўтирилди.

— Кетдик, — деди у. — Бош инспектор билан гаплашиб олиш керак.

Полициячилар Энрайтнинг жасадини олиб кетишди. Хэмиш билан мен бизни кутиб турган машинага чиқдик.

4

Полиция маҳкамасида уч соатдан кўпроқ қолиб кетдим. Яхшиям сўри бор экан, бир оз мизғиб олдим. Эрталаб соат тўртга яқин Хэмиш мени силтаб уйғотди:

— Тур ўрнингдан.

Мен инграб, ўрнимдан турдим. Бошим ҳамон зирқираб оғрирди.

— Яна нима бўлди?

— Сени бош инспектор чақиряпти. Нима, бу ерга ухлашга келганмисан?...

Маккарти тамаки бурқситарди, олдида бир финжон чой. Полициячи менга ҳам чой олиб кирди. Мен ўтирдим. Хэмиш эснаганича деворга суянди.

— Денгиз полицияси Энрайт катерида қочишга уринган бир одамни қўлга туширди, — деди Маккарти.— Ўша билан анча овора бўлдик. Барибир қўлга тушди.

— Америкаликми?

— Хитой, Кантонлик. Сиз Жефферсон иши билан шуғулланяпсиз, шунинг учун бизга қўшилсангиз яхши бўларди.

— Ташаккур. Жефферсонни ҳали топишадими?

— Ярим соат бўлди кўрфаздан топишганига. — Маккарти пешонасини тириштирди. — Ўзиям ўтган сафар ўлмаганига минг пушаймон еган бўлса керак. Таниб бўлмайдиган ҳолга келтиришибди. Энди биз учун ҳаммаси ойдинлашди. Демак, Жефферсон бу ёққа келганидан кейин Жо-Эннинг нопок йўллар билан топган пули ҳисобига кун кўрган. Ҳайронман, унга нега уйланган экан? Эҳтимол, ошиқча гап-сўзлар бўлмаслиги учун шундай қилгандир. Ҳарҳолда Фрэнк Беллинг билан учрашганидан сўнг Жо-Энга уйланган. Маълумки, Фрэнк Беллинг гиёҳвандлик моддалари контрабандасининг асосий ташкилотчиларидан бири бўлган эди. Беллинг Репала-Бэйдаги кошонани ижарага олганди. Билмадим, Лин Фэн хаёлига ўз кошонасидан фойдаланиш қаёқдан келган экан. Мавриди келса буни билиб оларман. Кошона гиёҳвандлик моддаларининг катта туркумини тушириш учун жуда ўнғай. Кемалар тўхташига мослаб жиҳозланган, қайиғи ҳам бор. Беллинг контрабандани авж олдириб юборди. Бизга уни ҳибсга олиш тўғрисида фармойиш келди. Лекин уни кимдир огоҳлантирган экан, Кантонга қочиб ўтишга қарор қилди. Кошонада унинг ўринбосари қолиши керак эди. Беллинг Жефферсонни у ерга боришга кўндирди. Ҳарҳолда Жеф-

ферсон бунга жон-жон деб рози бўлди. Бундай мухташам кошона унинг жондиди эди. У Жо-Энни ташлаб кошонага кўчиб ўтди. Беллинг Кантонга жўнади. У ерда героиннинг каттагина туркумини жўнатишни ташкил қилди. Кечаси Беллинг кошонада пайдо бўлди ва Жефферсонга ортилажак юк ҳақида гапириб берди. Икки минг унция¹ героин — жуда катта бойлик эди. Жефферсон уни ўмариш пайига тушди, бироқ уни пуллаш йўлини билмай гаранг эди. Бунинг устига контрабандачилардан кўрқарди. Буни қарангки, тақдирнинг ўзи унга кулиб боқди. Героин олиб келиниб кошонага яширилди. Беллинг Жефферсон билан Кантоннинг шаҳар четидаги даҳаларидан Деки-Пассга қараб машинада йўлга чиқишди. Йўлда фалокат юз берди ва Беллинг ҳалок бўлди. Жефферсон бундай имкониятни бой бермади. У Беллинг бармоғига ўз узугини тақиб, унинг чўнтагига ўзининг сигарет қутисини солиб қўяди-да, машинани ёқиб юборди. Фалокат кимсасиз жойда, эрталаб соат тўртда юз бергани учун уни ҳеч ким кўрмайди. Жефферсон кошонага ўғирланган велосипедда қайтиб келади. Героинни “Самовий салтанат” меҳмонхонасига олиб ўтади. Мен, албатта, буларни ўз тахминимча айтаман. Лекин ишончим комилки, Жефферсон ўз хотинини Беллинг жасади ҳақида сохта гувоҳлик беришга мажбур қилган. Кейин ўзи Каулуннинг хитойлар яшайдиган даҳасида яширинган.

— Бу унга нима учун керак бўлиб қолдйкин?

— У шошмашошарлик билан иш кўрган. Имкон бўлиши билан иш бошлаб юборган-у, ўзи вазиятнинг қурбони бўлган. Контрабандачилар ҳам қараб туришмаган. Автомобиль ҳалокатидан кейин улар кошонага ўз одамини юборишган. Натижада героиннинг изсиз йўқолгани маълум бўлиб қолган. Табиий, улар героинни Беллинг ўғирлаган деб ҳисоблашиб уни қидира бошлашади. Жефферсонга бу жуда қўл келди. Контрабандачилар Беллингни қидиришаётган пайтда у ташвиш тортмасди. Лекин Гонконгдан чиқиб кетиши керак эди. Бироқ бунинг иложи йўқ эди. Уни ўлган деб ҳисоблашарди. Шунинг учун ҳам сохта паспорт олишнинг йўлини қилолмади. Шундай қилиб панд еди.

— Героин нима бўлди?

Маккарти қошларини чимирди.

— Буни ҳеч қачон билолмайсиз, деб ўйлайман. Жефферсоннинг жасади дабдала қилиб ташланибди. Контрабандачилар героин қаердалигини сўраб роса қийнашган кўринади. Баданида соғ жойи йўқ.

— Ҳайронман, нима учун Жо-Эн Беллинг жасадини Жефферсоннинг отасига олиб бордйкин?

— Унга Гонконгдан чиқиб кетиш зарур эди. Пули йўқ эди. Ўғлининг жасади учун эса чол яхшигина тўлаши мумкин эди.

— Гапингизда жон бор. Вонг-чи?

— Вонг контрабандчилар тўдасидан. Лекин Жефферсон билан боғланиб қаттиқ янглишди.

— Мени аэропортда ўша кутиб олганди. Менинг келишимни қаердан билган экан? Кимдир хабар қилган бўлса керак. Лекин ким? Мен унинг хизматидан фойдаланганимда бутунлай тескари томонга олиб борди. Афтидан, менинг Жефферсон билан учрашувимга халақит бериш ҳақида кўрсатма олган кўринади. У бунга қарийб муваффақ бўлди ҳам. Агар Лейла бўлмаганида Энрайт ҳақида ҳеч нарса билмас эдик.

— Жефферсон жасаднинг Америкага жўнатилишини хоҳлаганмиди?

— Ҳа. Мен Америка ваколатхонасидаги Вилкоккс билан гаплашдим, барча ҳужжатларни кўздан кечирдим. Вонгнинг жасади топилмади?

— Қидиряпмиз. Биз қўлга туширган хитойнинг гапига қараганда иккала жасад ҳам сувга бир жойда ташланган.

— Уни жуда тез “тилга” киргизибсизлар-да!

— Ҳа, бу бизнинг қўлимиздан келади... — Бу мавзу уни зериктирди шекилли, айёрлик билан сўради. — Дарвоқе, Сильвер-Майн-Бэйда отиб ўлдирилган хитой ҳақида ҳеч нарса билмайсизми? Уни Ли-Энфильд милтиғидан отиб ўлдиришган. Ўқ бошига теккан экан.

¹ Унция — 29, 86 граммга баробар ўлчов бирлиги.

- Шунақами? Ҳарбий хизматни тугатганимдан бери Ли-Энфильдга ишим тушмаган.
- Уни сиз отгансиз, деган фикрдан йироқман. Лекин ўша куни сиз шу томонларга боргандингиз-ку?
- Инкор этмайман. Бордим. Шаршарани томоша қилдим.
- Жасадни худди ўша жойдан топишган.
- Шунақасиям бўларканми?
- Сиз ўқ товуши эшитмадингизми?
- Ҳеч қанақа.
- Маккарти менга диққат билан қаради-да, елка қисди.
- Шубҳа қилмайман. Агар сиз бирор нарса эшитганингизда бизга хабар берган бўлардингиз.
- Сиз ҳақсиз.
- Орага узоқ жимлик чўқди.
- Энрайтнинг сингиси бор, — деди ниҳоят Маккарти. — Хушрўй аёл. Сиз унинг ҳозир қаердалигини биласизми?
- Кошонада, юмшоқ кўрпада ётган бўлса керак деб ўйлайман. Мен ҳам ўша кўрпада жон-жон деб ётган бўлардим.
- У кошонада йўқ. Биз текшириб кўрдик. Сиз уни сўнгги бор қачон кўрувдингиз?
- Сильвер-Майн-Бэйга кетаётиб паромда кўргандим. Ўзининг собиқ кекса оқсочига озиқ-овқат олиб бораётган экан. Биз бирга кетувдик.
- Ўшандан бери уни кўрганингиз йўқми?
- Аниқ бир нарса дея олмайман.
- Ўйлашимча, Энрайт сизнинг хонангизда экани ҳақида хабар берган ўша аёл бўлади.
- У шундай қилиши мумкин. Жуда софдил аёл.
- Маккарти кутилмаганда жилмайди.
- Гапни чалгитмасангиз-чи, Рейн. Бизга ҳаммаси аён. Унинг исми Стелла Мэй Тиан. Ўзи раққоса, Сингапурдаги клубда ишлаган. Энрайт билан ўша ерда танишган. Бу ерга сохта паспорт билан келган.
- Хўш? — сўрадим ундан кўзимни узмай.
- У бизга кўнғироқ қилганида аниқладик; меҳмонхонадан сим қоқди. Бизга унинг сиз турган хонанинг ювиниш бўлмасидан сим қоққанини хабар қилишди. Соат ўнларда сизнинг хонангизга кўтарилганини кўришган. Ўйлашимча, ҳозир ҳам ўша ерда.
- Эҳтимол... Ҳар ҳолда шунга умид қиламан, — дедим мен. — У менинг ҳаётимни сақлаб қолди. Нима, уни сизларга топшираман, деб ўйладингларми?
- Полицияни алдаш ақлдан эмас, — деди Маккарти тиш ковларкан. — Лекин у сизнинг ҳаётингизни сақлаб қолди, бизга эса контрабандачилар тўдасини тугатиш имконини берди. Шунинг учун уни безовта қилмасак ҳам бўлади. Унга айтинг, эртага кечқурун бу ердан кетсин ва бошқа кўринмасин. Биз унинг йўлини тўсмаймиз. Унинг бу ердан кетиши учун йигирма тўрт соат вақт бор. Агар бу ерда ушланиб қоладиган бўлса, уни таъқиб қилишимизга тўғри келади.
- Ташаккур. Буни унга айтаман. Ўзим ҳам кетмоқчиман. Бу ерда қиладиган ишим қолмади. Аммо Жефферсоннинг хотинини ким ўлдирганини ҳали аниқлаганимча йўқ. Ким бўлишидан қатъи назар, қотил ҳозир Пасаденада. Бу ерда олган маълумотим қотилни топишга ёрдам беради. О' кэй, кетишга руҳсатми?
- Марҳамат, — жавоб берди Маккарти.
- Тезроқ меҳмонхонага бориб, ухлагим келяпти!
- Ўша оймтилла хонангизда экан, ухлашингизга сира ишонгим келмайди, — истеҳзоли тиржайди Маккарти.
- Э-э, хаёлингизда шуми ҳали, — дедим ўрнимдан тураётиб. — Меҳмонхонагача машина олиб боришини келиша олмаймизми?
- Маккарти Хэмишга ўтирилди.
- Уни олиб бориб қўй. Кўрмайсанми, шошиб турибди, — деди-да, яна қоғозга кўмилиб ишга киришди.

Меҳмонхонага қайтганимда офтоб кўтарила бошлаганди. Бешинчи қаватга кўтарилиб, навбатчи хитой (уни аввал кўрмаган эдим)дан хонаминг калитини олдим-да, эшикни очдим.

Чироқ ўчирилмаганди. Стелла креслода мудраб ётарди. Киришим билан уйғонди. Ташвишланиб менга қаради.

— Ташвишланманг, — дедим эшикни ёпиб. — Энди қўрқмасангиз ҳам бўлади.

— Нима бўлди? Ўқ овозларини эшитдим. Сизни ўлдиришдими, деб ўйладим.

Креслога чўкдим.

— Жуда олижаноб иш қилдингиз-да. Раҳмат, сизга.

— Нимадир қилиш керак эди-да. Телефон қилаётганимни эшитиб қолади, деб бирам қўрқдимки...

— Шундай қилиб, орзуйингиз рўёбга чиқаяпти. Шу кеча-кундузда уйингизга кетишингиз мумкин. Харажатни ўзим тўлайман. Полиция сизни таъқиб этмайди. Яхшиси, ҳақиқий паспортингиздан фойдаланинг. Сиз уни ҳали йўқотганингиз йўқми?

Стелла енгил тин олди.

— Йўқотганим йўқ. Гарри қани?

— Омади келмади. Полиция моҳирона отди. Шундай бўлгани балки яхшидир. Қамоқхонада жуда қийналарди.

Стелла сесканди.

— Уни ўлдиришдими?

— Ҳа, ўлдиришди. Уйқум келяпти. Бориб ювинай. Кўрпага ётаверинг, мен креслога жойлашаман.

Ювиниб меҳмонхонага чиқдим. Стелла мени кутиб турарди. Устини ечди-да, кўрпага чўзилди. Мен унга, у менга қаради. Кўзларимиз тўқнашди. Стелла қўлини узатди... Бир оздан кейин мен унинг иссиқ оғушида мириқиб уйқуга кетдим.

ТЎРТИНЧИ БОБ

I

Буларнинг ҳаммаси менга таниш эди: тер ва дезинфекциянинг зах ҳиди, ташвишли ҳаяжон, яшил бўёқ билан бўялган даҳлиз, оғир этиклар дупури, менга эътибор ҳам қилмай, наридан-бери ўтиб турган тунд юзли полициячилар.

Лейтенант Ретник эшиги ёнида тўхтадим, аста тақиллатдим. Эшик ортида нимадир деб тўнғиллашди. Дастанни бурадим, эшикни очиб ичкари кирдим.

Ретник стол ёнида ўтирар, сержант Пальский деворга суянганча тикка турар, гугурт чўпи билан тишини кавлаётган эди. Иккаласи ҳам менга бақрайиб қараб қолишди. Ретник қўлини пақиллатиб столга урди.

— Ана холос, қаёқдан келиб қолдинг? — деди Ретник бор овоз билан. — Мана буни кутилмаган совға деса бўлади. Агар келишингни билганимда шаҳар оркестрини таклиф қилардим. Ўтир-чи... Хитой фоҳишаларидан татиб кўрдингми?

— Йўқ, — дедим ўтираётиб. — Бунинг учун вақт ҳам бўлмади. Ишлар қандай, қотиллик аниқландими?

Ретник портсигарини чиқарди, ундан бир сигарани олди-да, учини тиши билан узиб ташлаб, лабига қистирди.

— Ҳали аниқлаганимизча йўқ... Ўзинг-чи, бирор нарсанинг ҳидини билиб келдингми?

— Баъзи нарсалар аниқланди. Сизларда ҳеч нарса йўқми? Ретник чекди, қовоғини уйди.

— Хардвикни топишга урияпмиз. Ўзингда нима бор?

— Жо-Эн олиб келган тобутда мурда бор эди. Лекин у Жефферсоннинг жасади эмас экан.

Ретник ҳайкалдек қотди. У сигара тутунидан йўталди, сўқинди, сигарани столга қўйди-да, кир дастрўмолига бурнини қоқди.

— Менга қара, ифлос, агар шу сўзларинг тасдиқланмаса, балого қоласан, билдингми...

— Герман Жефферсон икки кун бурун ўлдирилди. Унинг жасадини Гонконг яқинида денгизга ташлашибди. Британия полицияси майитни топибди. Жасадни ҳафтанинг охирида самолёт билан юборишади.

— Ўзинг асра, ё Тангрим! Тобутдаги ким эди бўлмаса?

— Фрэнк Беллинг деган кимса. Гиёҳвандлик моддалари контрабандаси билан алоқадор инглиз.

— Қария Жефферсон билан ҳали гаплашганинг йўқми?

— Йўқ ҳали. Биринчи бўлиб бу ёққа келдим, кейин у ёққа бораман.

Ретник Пальскийга қаради. Пальский унга ланж нигоҳ ташлади. Шу боис Ретник нигоҳини яна менга қадади.

— Майли, гапир бўлмаса, — деди у. — Эй, тўхта, ёзиб олиш керак. — У телефон гўшагини кўтариб стенографист юборишларини тайинлади. У келгунча асабийлашиб, сигарани чайнаб ўтирди.

Ниҳоят ёш полициячи кирди. Ён дафттарини очиб, Ретникка, кейин менга қаради.

— Қани, бошла, лаънати, — деди бўғилиб Ретник. — Бир четдан, ҳеч нарса ни яширмай. Ҳар бир сўзингни текшириб кўраман. Ёлгон гапирсанг, ўзингдан кўр.

— Овозингни ўчир, Ретник, — дедим жаҳлим чиқиб. — Жефферсон сенинг ёрдамингни кутяпти. Менинг битта гапим сенга катта фойда бериши мумкин.

Кутилмаганда Пальский қапишиб турган девордан ажралди. Ёш полициячи кўрқиб қаради. Лекин Пальский менга мушт туширишга улгурмади. Ретник унинг йўлини тўсиб, нари итариб юборди.

— Ўпкангни бос, — бақирди у Пальскийга. Кейин менга юзланди: — Тинчлан, гўрсўхта. О' кэй, гапимни қайтиб олдим. Мунча нозик бўлмасанг. Келакол, қани. Бир четдан бошла-чи...

Мен унга узоқ тиклидим. У кўзини мендан олиб қочди. Бир оз ўзимга келдим. Чекдим ва гапира кетдим. Гонконгда мен билан юз берган барча воқеаларни бир четдан айтдим. Фақат Стелла ҳақида, иккаламиз Нью-Йоркка бирга келганимиз тўғрисида гапириб ўтирмадим. Уша ерда биз ажралишдик. Менинг ундан ажралгим келмас, у бўлса мен билан хайрлашгиси йўқдай кўринарди. Аммо унинг ўз ташвишлари бор эди ва бизнинг дўстлигимиз ана шу ташвишлар доирасига сиғмасди. У менга яхшилик қилди, мен ҳам яхшилик билан жавоб қайтардим. Стеллага икки юз доллар бердим, бу унинг янги ҳаёт бошлаши учун жуда зарур эди. Бу пуллар ўзимники эди. Унга Жефферсон пулидан берганим йўқ. Стелла менга маъюс ҳолда жилмайиб боқди ва биз хайрлашдик. Балки, энди сира кўришмасмиз.

Мен гапириб берарканман, Ретник иккита сигарани чекиб бўлди. Мен сўзимни тутатгач, у ёш полициячига менинг кўрсатмаларимни кўчиришни буюрди. Йигит чиқиб кетгач, Пальскийга айланиб келишни айтди.

Кейин мендан:

— Бу сариқ хонимни нега отишганини барибир билмаймиз-а, — деб сўради.

— Билмаймиз.

— Бу итвачча Жефферсонга унинг ўғли гиёҳванд эканини айтганингда, сенинг ўрнингда бўлишни истамасдим.

— На чора.

— Биз тобутни очиб кўришимиз керак, — Ретник учинчи сигарани чека бошлади. — Қарияга бу нарса ёқмаса керак.

— Нега энди? Тобутдаги унинг ўғли эмас-ку.

— Тўғри, — Ретник ўйга толди. — Яхшиси, бу ишни тез ва шовқин-суронсиз қилиш лозим. Чолдан рухсат олинса яхши бўларди. Ахир оилавий даҳмани очишга тўғри келади.

— Рухсат оламан.

— Газеталар бунақа нарса пайида бўлишади, — Ретникнинг юзи хира тортди. — Шов-шув кўтаришади.

— Рост.

У ўйга толди, портсигарни чиқарди, менга узатди.

— Менга сигара мумкинмас. Упкамда саратон касали бошланиш хавфи бор.

— Ҳа-я... Эсдан чиқибди, — Ретник портсигарни енгига артди. — Кўнгилсизлик бўлишини истамайман, Рейн. Бор умидим сендан. Балки, тобутни кўмдирмасдан олдин текшириш керакмиди.

— Ўтган ишга салавот.

— Шундай.

Орага узоқ жимлик чўқди. Мен ўрнимдан турдим.

— Жаноб Жефферсон билан гаплашиб кўраман.

— Демак, кўнғироғингни кутаман. Рухсат олсанг, бас, тобутни очдираман.

— Бўпти.

— Эсингда бўлсин, Рейн, полиция маҳкамасида ишончли дўстинг бор. У билан ҳамиша тил топиша оласан. Унутма.

— Агар сен эсдан чиқармасанг, мен ҳамиша ёдда тутаман. Биз ишлашиб кетамиз, шундай эмасми?

Мен ташқари чиқдим, ташвишли шубҳалар хуружида машинага қараб юрдим. Рулга ўтириб, сигарета чекдим, ўйланиб қолдим. Аввалига идорага боришга қарор қилдим. У ерда ҳеч нарса бўлмаганмикин, олдин билиш зарур. Идорадан Жанет Вестга сим қоқиб, чол мени қабул қиладими, йўқми, аниқлаш мумкин.

Идорага келдим, машинани пастда қолдирдим-да, бешинчи қаватга кўтарилдим. Эшикни очарканман, нариги хонадан Жей Вейднинг овози эшитилди. У котибасига ниманидир айтиб ёздирарди. Ерда анча хат сочилиб ётарди. Уларни йиғиштириб, чанг босган столга ташладим. Хонанинг ҳавоси димиққан эди. Деразани кенг очишга тўғри келди. Қулоққа яна Вейднинг овози чалина бошлади. Столимга ўтириб, хатларни кўздан кечира бошладим. Фақат учта хат ишга алоқадор экан. Қолганларини саватга ташласа ҳам бўлади.

Кейин Ж. Вильбур Жефферсон қароргоҳига сим қоқдим. Саркаш дарбон “кўнғироқ қилаётган ким?” — деб сўради. Мен ўзимни танитдим. Бир оз жимликдан сўнг гўшакдан Жанет Вестнинг овози жаранглади.

— Жаноб Жефферсоннинг котибаси гапиряпти. Жаноб Рейн, сизмисиз?

— Ҳа, менман. Жаноб Жефферсонни кўрсам бўладими?

— Албатта, бўлади. Сиз бугун соат учда келишингиз мумкин.

— Бўпти, келаман.

— Бирор нарса аниқлай олдингизми? — унинг овозида на ташвиш, на саросималик бор эди.

— Бораман, — дедим-да, гўшакни илдим.

Соат бирга йигирма дақиқа қолганди. Ичим гўлдуради. Пасаденага келгач, Гонконгни кўмсаб қолдим. Бу ерда хитой овқатлари етишмасди. Спарроу сэндвичлари унча ўзига тортмас, лекин меъдам овқат сўрарди.

Жефферсонга нималарни гапириб беришни ўйлаб олдим-да, идорамни ёпиб, қаршидаги емакхонага тушдим. Спарроу йигирма дақиқа давомида мени ёш хитой қизлари ҳақидаги ҳикояси билан овунтирди. Хитой овқатларидан кейин пиво билан гамбурглар меъдамга ошиқча юкдек бўлиб туюлди.

Қоринни тўйгазгач, уйга қайтдим. Соқолни олдим, ювиндим, кийимимни алмаштириб, йўлга чиқдим.

Ҳамон ўша саркаш ва индамас дарбон эшикни очди. У мени тўғри Жанет Вест хонасига бошлаб борди. У жуда ранг-рўйсиз, уйқудан қолганга ўхшаб, кўзлари тагида қора доиралар кўринарди. Фақат лаблари жилмайган Жанет мени ўрнидан туриб қарши олди.

— Кираверинг, Жаноб Рейн. Марҳамат, ўтиринг.

Мен таклифни такрорлатиб ўтирмадим. Дарбон жимгина ғойиб бўлди. Саҳнада Гамлетнинг отасининг руҳи шундай ғойиб бўлади.

Жанет ўтирди, нимжон кўлларини қоғозлар устига қўйди-да, ташвиш билан кўзимга қаради.

— Яхши бориб келдингизми? Жаноб Жефферсон сизни ўн дақиқадан кейин қабул қилади.

— Ҳа, сафарим яхши ўтгандай бўлди, — мен ҳамёнимдан Фрэнк Беллинг суратини чиқариб, унинг олдига ташладим. — Буни менга сиз бергандингиз, эсингиздами? Бу Герман Жефферсоннинг сурати дегандингиз.

Жанет суратга қаради. Юзи қилт этмади. Менга боқди.

— Ҳа, эсимда.

— Мен бу суратни жаноб Жефферсонга кўрсатмоқчиман, мени чалғитганингизни айтмоқчиман.

Жанет кўзини мenden олиб қочиб, ўз қўлларига қаради.

— У тирик эмасми? — деб сўради.

— Германми? Ҳа, энди тирикмас.

Бир сесканиб тушди, қотиб қолди. Нигоҳини аста кўтарди. Ранги оқариб кетган, қараши маъюс эди.

— Нима бўлди?

— Сиз унинг гиёҳвандлик моддалари олиб-сотиш билан шуғулланишини билармидингиз?

— Билардим.

— Уни фош қилишди. Қаллоблик қилмоқчи бўлди, лекин эплай олмади. Сиз қаердан биласиз?

Жанет анча вақт жим қолди.

— У менга айтганиди, — деди Жанет ҳорғин товушда. — Биласизми, мен тентак уни яхши кўриб қолгандим. У бундан фойдаланиб қолди. Мен аҳмоқона иш қилдим. Аёллар баъзан эркакларни деб жиннилик қилишади. Ўша эркак бунга арзимаса ҳам.

— Мени нега алдадингиз?

— Жаноб Жефферсонни авайламоқчи бўлдим. У жуда олижаноб инсон. Бошқа бунақа одамни учратмаганман. Контрабандачи ўғли ҳақида унга ҳақиқатни айтишга ботинолмадим.

— Бу сурат қўлингизга қаердан тушиб қолди.

— Уни менга Герман юборган эди. Отасига йилда бир мартагина хат ёзарди, мен эса ундан тез-тез мактуб олиб турардим. — У тугилиб қолди, кейин куч тўплади-да, давом этди. — Ўзингиз билсангиз керак, биз бирга яшар эдик. Ундан болам бор эди. Ўта ярамас одам эканини билсам ҳам уни севардим. У менга ўзи учрашиб турган кишилар суратини тез-тез юбориб турарди. Улар орасида хитой қизларнинг суратлари ҳам бўларди. Менинг қийналишимни, куйишимни яхши биларди. Биларди-ю, шундан завқланарди. Бирдан менга Беллингнинг суратини юборди. Иккаламиз бир иш бошламоқчимиз деб ёзди. Иш бошлаш учун минг доллар қарз беришимни сўради. Мен юбормадим. Кейин бошига ташвиш тушганини ёзди. Хатида контрабандачилар билан ўралашиб қолганини, улар ўлдирмоқчи бўлишаётганини ёзди. У яшириниб яшашга мажбур экан. Герман менга Беллинг ўлганини хабар қилди. Лекин гиёҳвандчилар Германни ўлди деб ҳисоблашаркан. Хотиним Беллингнинг жасадини олиб боради, деб мени огоҳлантирди. Бу контрабандачиларни Германнинг ўлганига ишонтаришнинг бирдан-бир имконияти экан. Улар шундагина Германни таъқиб қилишмас эмиш, — Жанет ожизона қўлларини силкиди. — Унинг бу қадар паст кетгани менга катта зарба бўлди. Жаноб Жефферсон бундан хабар топишини сира истамасдим. Бундай қилиш яхшимас. Лекин нима ҳам қила олардим?

Мен индамадим, Жанет сўзида давом этди:

— У менга бир хитойнинг манзилини маълум қилди. Уни Вонг Хон Хо деб аташаркан. Бирор нарса юз берса ўша одам номига хат ёзишимни тайинлади. Унинг хотинини ўлдиришгач, жаноб Жефферсон сизни Гонконгга юбораётганини айтди. Мен Вонгга хат ёзиб уни огоҳлантирдим. Сизга Беллингнинг суратини бериб юборганимни ҳам айтганман. Жаноб Жефферсонга бор гапни айтолмаслигимдан ўзим даҳшатга тушардим.

— У ҳозир буни билиб олади. Мен ҳақиқатни яшира олмайман.

— Нега яширолмайсиз? — у менга томон сурилди. Улими олдидан ўз ўғлининг яхши одам эканига бўлган ишончни барбод қилишнинг нима кераги бор?

— Бу унчалик оддий иш эмас. Тобутни текшириш керак. Полиция шундай қилмоқчи. Буни яшириб бўлмайди, — синов назари билан Жанетга қарадим. — Сизнинг ёнингизни оламан — қўлимдан бошқа иш келмайди.

Эшик тақиллади. Дарбон кирди.

— Жаноб Жефферсон сизни қабул қилишга тайёр, — деди у. — Юринг.

Мен унга эргашидим. Жанет ғамгин деразага қараб қолди. Ж. Вильбур Жефферсон ҳамон ўша биринчи учрашувимиздагидек гилдиракли креслода ярим ётган ҳолда ҳаракатсиз ўтирарди. У ёнидаги стулга ишора қилди.

— Мана, бориб ҳам келдингиз, — деди у, — демак, менга бирор нарса айта оласиз.

Мен ўтирдим.

— Айта оламан... Лекин, афсуски, сиз эшитишингиз маъқул бўлмаган нарса. Бу машғум фожианинг сабабини билиш учун сиз мени Гонконгга юборган эдингиз. Мен сизнинг топширигингизни бажардим.

У синов назари билан менга қаради, елкаларини қисди.

— Қани, гапиринг бўлмаса. Нималарни билиб келдингиз?

Мен Гонконгга юз берган воқеаларни, Германиянинг аянчли қисматини умумий тарзда гапириб бердим. Унинг ҳалокатига батафсил тўхталиб ўтирмадим. Полиция денгиздан жасад топиб олибди, деб қўя қолдим.

Жефферсон яхшилаб парвариш қилинган гулзоридан кўзини узмай, гапларимни тингларди. Мен гапимни тугатмагунча индамай турди. Кейин:

— Энди нима қилиш керак экан? — деб сўради.

— Полиция тобутни очиш керак деяпти. Сизнинг рухсатингиз керак экан.

— Майли. Калитни сизга Вест хоним беради.

— Мен ўғлингиз жасадини бу ёққа юборишлари ҳақида келишганман. У ҳафтанинг охирида етиб келади.

— Ташаккур, — деди қария лоқайдлик билан.

Орага узоқ жимлик чўқди. Мен оёғим остига қараганча кутардим, чол олислардан кўз узмасди.

— Менинг Германиям шу қадар паст кетади деб сира ўйламагандим, — деди у ниҳоят. — Гиёҳванд — қора дори сотувчи... Жирканч махлуқ.

Мен ғинг демадим.

— Нима ҳам дердим? Эҳтимол, ўлим гуноҳларини ювиб кетар. Энди унинг хотини ҳақида. Уни ким ўлдирганини аниқлай олмадингизми?

— Ҳозирча йўқ. Мен бу иш билан шуғулланишимни хоҳлайсизми?

— Бўлмасам-чи? — Албатта, ўғли ҳақидаги хаёллар уни қийнаётгани. — Агар сизга бирор нарса, айтгайлик пул керак бўлса, Вест хоним топиб беради. Шу ишни охирига етказинг. Қотилни топинг.

— Менга даҳманинг калити керак эди. Яна бир савол, жаноб Жефферсон. Сизнинг ўғлингиз ҳалок бўлди — меросхўрингиз ким бўлади?

У сесканиб тушди. Менга ғазаб билан қаради.

— Сизнинг нима ишингиз бор?

— Бу сирми? Ундай бўлса, кечирасиз.

Жефферсон хўмрайди, креслонинг тирсагига суяниб турган қўллари қалтирарди.

— Ҳеч қанақа сир-пири йўқ, лекин сиз нега бу ҳақда сўраяпсиз?

— Агар Германиянинг хотини тирик бўлганида, сиз ўз васиятномангизда унинг номини тилга олармидингиз?

— Албатта. Ўғлимнинг хотини унинг ҳиссасини тўлиқ оларди.

— Бу катта маблағми?

— Мулкимнинг тенг ярми.

— Ҳа, каттагина ҳисса. Қолганини ким олади?

— Вест хоним.

— Демак, энди унинг ҳақи икки баробар кўпаяркан-да?

У ўйчан кўзларини менга тикди.

— Жуда тўғри. Лекин сиз менинг шахсий ишларим билан нега бунча қизиқиб қолдингиз, жаноб Рейн?

— Ишим ўзи шунақа, — дедим-да, уни тарк этдим.

Вест хоним ишга кўмилиб ўтирган экан. Мени кўриб, ишдан бошини кўтарди.

— Келинг, жаноб Рейн, — унинг овози бегона ва совуқ эшитилди.

Мен кирдим.

— Менга даҳманинг калити керак. Полиция тобутни очиб кўрмоқчи. Мен лейтенант Ретникка калитни олиб келаман деб ваъда бергандим. Жаноб Жефферсон рози бўлди.

Жанет стол тортмасидан калитни қидириб топди-да, менга узатди.

— Мен унга ҳаммасини гапириб бердим. У бунга жуда оқилона ёндашди.

Жанет елкаларини қисди.

— Энди-чи?

— Энди у Жо-Эннинг қотилини топишимни талаб қиляпти. Шу иш билан шуғулланишга тўғри келади.

— Нима қилмоқчисиз?

— Ҳар қандай қотилликнинг маълум сабаби бўлади. Ушбу қотилликнинг ҳам сабаби борлигига шубҳа қилмайман. Бу борада менинг баъзи мулоҳазаларим ҳам йўқ эмас. Бўпти, бошқа вақтингизни олмайман. Ишларни тугатгач, калитни қайтариб бераман.

Жанет яна қоғозларга шўнғиди. Дарбон эшикни очди. У менга ҳеч нима демеди. Менинг ҳам унга айтадиган гапим йўқ эди. Машинага қараб борарканман, деразадаги парданинг енгилгина тебранганини сездим.

Вест хоним мени кузатарди.

2

Лейтенант Ретник ва сержант Пальский машинадан қабристон эшиги олдида тушишди. Мен уларни шу ерда кутардим.

— Мозорларга киришни жинимдан ёмон кўраман, — деди Ретник, оғзидан сигарани олмай туриб.

— Эртами ёки кечми, ҳаммамиз шу ерга келамиз, — дедим мен. — Мана шу ер сенинг келажагинг ва доимий умргузаринг.

Биз дарвозадан ичкари кирдик ва ҳар икки томонида салобатли ёдгорликлар савлат тўкиб турган кенг йўл билан юриб кетдик.

— Ҳув анави ерда, — деди Пальский ўнг томондаги хиёбонни кўрсатиб. — Четдан тўртинчи.

Биз ўша хиёбонга бурилиб, ўта салобатли мрамар сағанага яқинлашдик.

— Мана, — деди Пальский, мен узатган калитни оларкан.

— Қария Жефферсон ўзини қандай тутди, — сўради Ретник, сағанага қараб бораётган Пальскийга зимдан қараб. — Гаров ўйнайман, ярамас, у сенга бир неча ёқимли сўз айтгандир.

— Вой-бўй, — бақирди Пальский бизга серташвиш юзини ўгириб. — Бу ерда бизгача кимдир бўлганга ўхшайди.

Ретник олдинга чопиб кетди. Мен унинг орқасидан югурдим. Пальский даҳманинг эшигини очиб юборди. Кулф синдирилган эди. Эшикда мисранг излари қолганди. Мрамар синдирилган, ерда парчалари ётарди.

— Ҳеч нарсага тегма, — огоҳлантирди Ретник Пальскийни. — Кўриш керак.

У қўл чироғи ёруғида сағананинг ичини ёритди. У ерда супачаларда тўртта тобут турарди. Биттаси — энг пастдагисининг қопқоғи ёпилмаганди. Қопқоқ деворга суёғлиқ турарди. Биз сағананинг ичига кириб, тобутга мўраладик. Унинг тагида кўрғошин гўла ётарди. Бошқа ҳеч нарса йўқ эди.

— Вой, Худойим-эй, — минғирлади Ретник. — Кимдир жасадни ўғирлаб кетганга ўхшайди!

— Балки у ерда жасад умуман бўлмагандир? — дедим мен.

У менга ўгирилди, юзи ғазабдан бужмайиб кетганди.

— Нима деяпсан? Сен мендан нимани яширяпсан?

— Билган нарсамнинг ҳаммасини сенга айтиб бердим. Лекин, сал-пал мияни ҳам ишлатиш керак-да.

Ретник газаб билан Пальскийга қаради.

— Мана бу қутини маҳкамага олиб бор, у ердагилар ҳам бир кўришсин. Балки бармоқ изларини топишар. Ҳозирча мен мана бу доно палид билан сайр қиламан, — деди у ва қўлтиғимдан олди. Биз сағанадан чиқдик. Пальский хиёбон бўйлаб машинага югуриб кетди, у рация орқали полиция маҳкамаси билан боғланиш ниятида эди. У биздан анча узоқлашиб, гапимизни эшитмайдиган масофага етгач, Ретник қандайдир мазор устига чўкиб, оғзига сигара қистирди.

— Қани, ярамас, гапир-чи, нимани ўйлаяпсан?

— Ҳеч нарса ни ўйлаётганим йўқ. Лекин ҳозир сен кимнингдир хотини, эри ёки онаси қабри устида ўтирганингдан ташвиш тортмаяпсанми?

— Кимнинг устида ўтирганим билан неча пуллик ишинг бор? — тўнғиллади Ретник. — Бугун эрталаб менга ҳоким, амалдор қайнағам кўнғироқ қилди. Бу ишни қачон бирёқлик қиласан, деб шоширяпти, — у афтини буриштириб сигарасини чайнади. — Бу нарса сенга ёқадими? Ҳатто ўз қариндошим ҳам менга зуғум қилади.

— Алам қилади.

— Сен нима деб ўйлайсан, тобутда нега жасад йўқ?

— Умуман, шундай бир тасаввурим бор. Беллингнинг жасади деярли ёниб кулга айланганди. Уни ўғирлашнинг нима кераги бор? Барибир уни ҳеч ким таний олмасди. Сағанани бузиб, жасад қолдиқларини ўғирлаш кимга керак бўлиб қолди? Умуман, бу жасад ҳаётни хавф остида қолдиришга арзирмиди? Ўйлашимча, тобутда жасад бўлиши керак эди, лекин кимнинг жасади? Мен биламан, унда Германнинг жасади йўқ эди. Энди ишончим комилки, тобутда умуман жасад бўлмаган. Тобутга қўрғошин солишган. Жасад бўлмаган.

Ретник ўйланиб қолди.

— Унда, менга айт-чи, бу ерга бурнини тиқиштириш қайси масхарабозга керак бўлиб қолди?

— Рост айтяпсиз, — дедим мен. — Лекин сизни бунчалик миясиз деб ўйламаган эканман. Бу шундоққина кўриниб турган нарса-ку!

Ретник алам билан менга қаради.

— Нимага қувонаяпсан? — бақирди у.

— Тобутда героин бўлган! Икки минг унция. Бу, ахир, ажойиб махфиятхона-ку! Гонконгдан бу ёққа яширин мол юборишнинг ажойиб усули-ку, бу!

Ретник ўрнидан туриб кетди.

— Ҳа, бу гапингда жон бор! Биз жиноятнинг изига тушганга ўхшаймиз!

— Жефферсон гиёҳвонни ўғирлайди, лекин қалтис ишга қўл урганини тушуниб қолади. У Гонконгдан чиқиб кетолмайди. Чунки контрабандачилар уни пойлаб юришибди. Шунча миқдордаги героин эвазига бир қоп тилла олиш мумкин. Жефферсон ташкилотни алдамоқчи бўлади. У бир ўқ билан икки қаргани уришга муваффақ бўлади. У Жо-Энни эрининг жасадини юртига олиб келиш учун отасидан пул сўрашга мажбур қилади. Эслагин, унинг ўзида пул йўқ эди. Героинни тобутда юбориш учун кекса отасининг маблағидан фойдаланиш, айна чоғда контрабандачиларни ўзининг ўлимига ишонтириш — катта гап, Германнинг зукколигига тан бермай иложинг йўқ. Тобутга Беллинг жасадини қўйишади, Америка ваколатхонаси уни жўнатишга рухсатнома беради. Маълум бир пайтда тобутдан жасадни олиб, денгизга ташлаб юборилади. Унинг ўрнига гиёҳвон билан қўрғошин солинади. Жефферсон Гонконгдан чиқиб кетолмаган. Лекин у хотини ва героин хавфсиз жойдалигига ишонч ҳосил қилади.

— Бу сабилни ким ўғирлаши мумкин? — сўради Ретник.

— Мен қаёқдан биламан? Маккартининг айтишига қараганда, Жефферсоннинг жасади таниб бўлмас даражада дабдала қилинган. Эҳтимол, ташкилот ундан героиннинг қаердалигини билиб олган ва бу ерга ўз одамини юборган. Сағанани ўша одам бузган ва гиёҳвонни ўғирлаб кетган бўлиши мумкин. Яна билмадим.

Ретникнинг юзи ёришгандай бўлди.

— Оқилона гап. Унда бу менинг ишим эмас-ку, нима қиламан бошимни оғритиб. Гиёҳвандлик моддалари бўлиши бош қотирсин бу ҳақда. — У яйраб жилмайди. — Кучни беҳуда сарфлашнинг ҳеч маъниси йўқ. Баъзан ўзингни тентак қилиб кўрсатсанг ҳам миянг зўр ишлайди сенинг.

— Лекин ҳалиги хитой аёл нега менинг идорамга келгани ва уни нега ўлдиришганини ҳануз аниқлаганимиз йўқ.

Ретникнинг юзидаги табассум сўнди, қовоғи осилди.

— Ҳа, бу ёғи бор.

— Менимча, қотилликнинг героинга асло алоқаси бўлмаган. Жо-Эн қария Жефферсон пулининг тенг ярмига эга бўлиши керак эди. Бугун у буни ўзи ҳам тасдиқлади. Шунингдек, мен шуни ҳам аниқладимки, чол ўлгач, унинг котибаси Жанет Вест Жефферсоннинг ягона меросхўри бўлиб қоларкан.

Ретник менга хўмрайди.

— Жанет ўлдирган деб ўйлайсанми?

— Йўқ, ундай деб ўйлаётганим йўқ, лекин унда бунинг учун ўн миллион долларлик асос бор эди. Мен сенга айтган эдим-ку: унинг шуҳратпараст шериги бўлиши мумкин эди. Аммо бундай тасаввур у қизнинг менинг идорамга қандай келиб қолганини ойдинлаштирмайди.

Ретник бошини қашиди.

— Балки, хитой хонимнинг бу ерда шериги бор-йўқлигини аниқлаш керакдир, — деди қатъиятсизлик билан Ретник.

Уни Пальский чақириб қолди.

— Тўхтаб тур, ярамас, чақирингиз, — у шундай деди-да, хиёбон бўйлаб тез юриб кетди. Пальский унга телефон гўшагини тутқазди.

Соат беш ярим бўлганди, лекин мен идорага бордим. Нега бундай қилдим, ўзим ҳам билмайман. Идорада ишим йўқ эди, аммо уйга ҳам қайтгим келмасди. Мен эшикни очиб ичкари кирдим, дераза олдига бориб, унинг табақаларини очиб юбордим. Ўтириб чекдим, девордаги тақвимни кўздан кечира бошладим.

Жанет Вест эсимга тушди. Кейин сирли Жон Хардвикни эсладим. Балки, ўзини Хардвик деб атаган одам Жанетнинг шеригидир. Балки, Герман Жефферсоннинг хотинини ўша ўлдиргандир? Агар шундай бўлса, нега энди у бу ёвуз иши учун менинг идорамни танлади ва мени ўз жиноятига аралаштиришга уриндийкин?

Мен негандир Жанетни қотиллик иштирокчиси сифатида сира тасаввур қилолмасдим. Жанет унақа одам эмас. Лекин ўн миллион доллар хўрак бор эди-ку, ахир. Эҳтимол унинг шериги ўз ниятларини айтиб ўтирмагандир. Эҳтимол...

Жей Вейднинг овози эшитилди. Хаёлларим бўлиниб кетди.

— Мен кетяпман, — деди у. — Эртагача, — очиқ деразадан унинг гапи аниқ эшитилди. Унинг хонасидан чиқиб кетганини ҳам эшитдим. Менинг хонамга мўраласа керак деб кутиб турдим. Лекин у бундай қилмади. Оғир-оғир босиб хонам ёнидан ўтиб кетди. Бир оздан кейин лифтнинг юргани эшитилди.

Хаёлларим яна мени чулғаб олди.

Мен терсайиб ўтирар, мени қийнаётган жумбоқларга жавоб топишга уринардим. Бирдан қулоғимга узоқдан самолёт двигателининг овози эшитилгандай бўлди. У кучайиб борди-да, кейин эшитилмай қолди. Ўтирган жойимда бутун вужудимни қулоққа айлантириб тинглай бошладим. Ердан парвозга кўтарилаётган реактив лайнернинг шовқини эшитилди. Эсимга тушди. Жон Хардвик Коннот хиёбонида бўш ҳовли ёнида айғоқчилик қил деб телефон қилганида айни шундай овоз эшитилганди. Мен чаққонлик билан ўрнимдан турдим-да, қулоқ солдим. Деразамдан аэропорт шовқини бостириб кирди. Шубҳа йўқ. Бу шовқин Вейднинг хонасидан эшитиларди. Мен даҳизга чиқдим, юрагим гупиллаб ура бошлади. Секин, овоз чиқармай Вейд идорасининг эшигига яқинлашдим, дастанни бураган эдим, у очилиб кетди.

Вейднинг котибаси, каламуш башарали, кўзойнак таққан қиз магнитофон устига энгашиб турарди. Айни шу магнитофонни мен Вейднинг столида кўрган эдим. Тасма галтакка ўралар, хона учиб кетаётган ва аэропортга кўнаётган самолётлар шовқинига тўлиб кетганди.

— Мен идорани аэропортга айлантирибсизлар деб ўйлабман, — дедим мен.

Котиба шошиб магнитофонни ўчирди-да, менга ўгирилди. Кўрққанидан ранги қув оқарганди.

— Мен сизни кўрқитмоқчи эмасдим, — дедим мен кулиб, — қандайдир шовқинни эшитиб, қизиқиб қолдим.

— Ҳалиги... У бир оз тинчлангандай бўлди. — Мен... Мен бу ерда нима ёзилганини билмоқчи эдим. Жаноб Вейд ҳозиргина уйига кетди.

— Қайта кўйинг-чи, ажойиб ёзув экан.

Котиба каловланиб қолди.

— Йўқ. Мен... Мен қўймаганимиз маъқул деб ўйлайман. Жаноб Вейд уришади.

— У уришмайди, — мен столга яқинлашдим. Котиба ўзини четга олди. — Ажойиб машина бу. Ўраш тугмачасини босдим, лента қайта ўралди. Овоз бериш тугмасини туртдим. Аэропортга хос таниш овоз эшитилди. Икки дақиқача эшитдим-да, магнитофонни ўчирдим. Котиба қизга қараб жилмайиб кўйдим.

Мен жуда ҳам ҳаяжонланиб кетдим: ниҳоят, сирли Жон Хардвик топилган эди. Бу жумбоқ тақдирнинг беадад муждаси ва кўрқувдан қалт-қалт титраётган мана бу қизнинг қизиқувчанлиги туфайли очилди.

— Жаноб Вейд эртагача қайтмайдими?

— Йўқ.

— Жуда соз. Демак, мен уни фақат эртага кўраман. Хайр.

Мен Вейд идорасидан чиқиб, ўз хонамга қайтдим. Стол ёнига ўтириб, ҳаяжондан қалтираётган қўлларим билан гугурт чақиб, сигаретни тутатдим.

Шу тахлитда ярим соатча ўтирдим. Кейин, соат миллари олтидан ошганидан сўнг котиба қиз идорани беркитганини эшитдим. Даҳлизда пошналар тақиллаши эшитилди. Лифт очилиб-ёпилди. Мен кутиб турдим. Даҳлизда турли идора ходимларининг овозлари эшитилди. Яна бир оз кутдим. Шундагина бино бутунлай бўшаб қолганини ҳис қилдим. Ўрнимдан туриб даҳлизга чиқдим. Кўшни хоналарда чироқ кўринмасди. Ҳаракат қилиш пайти келди.

Хонамга қайтиб, столим тортмасидан калитлар боғламини олдим. Вейд идорасини очишга бир дақиқа ҳам кетмади. Ичкари кириб, эшикни ёпдим. Ҳамма ёқни кўздан кечирдим. Девор ёнида каттагина яшил темир жавон турарди. Қулфини қарадим. Мендаги калитларнинг ҳеч қайси бири унга тушмасди. Ўз ишхонамга қайтдим, асбоб-ускуналарни олиб, яна Вейднинг хонасига кирдим.

Жавонни очишга ўн беш дақиқача уриндим, қулф сира бўй бермасди. Уни бузсаммикан деб ўйладим. Кейин бу фикримдан қайтдим. Бошқа хонани кўздан кечирдим. У ерда стол, ёзув машинкаси, кресло ва айланувчан қути бор эди. Қутига қарадим, қоғозга тўла. Мен излаётган буюм ўша темир жавонда бўлиши керак. Магнитофондан аэропорт шовқини ёзилган кассетани олдим. Қутилардан биридан топилган бошқа тасмани магнитофонга кўйдим. Кетишдан олдин чироқни ўчирдим, эшикни очиқ қолдирдим.

Кейин кассетани яхшилаб яширдим, телефон китобидан Вейднинг манзилини топдим. Унинг хонадони Лауренс-авенюда, идорадан ўн дақиқалик йўлда жойлашган. Кўнғироқ қилдим, уйдан ҳеч ким жавоб бермади.

Ретникка кўнғироқ қилсам-чи? Лекин ўлжани унга бергим келмасди. Бунинг устига хато бўлса-чи? Тўғри, бунақаси бўлиши қийин. Аввал Вейд билан гаплашишга, кейин Ретникка сим қоқишга қарор қилдим.

Вейдга қайта-қайта телефон қилавердим. Соат тўққизлардан кейин менга жавоб беришди.

— Бу Нельсон Рейн.

— Алло, бу сизмисиз? — ҳайратланиб сўради у. — Қандай хизмат бор. Яхши бориб келдингизми?

— Нимасини айтасиз, жуда зўр бўлди. Мен ҳозир идорамдан. Бир нарса ни эсдан чиқарган эканман, шунга қайтиб келувдим. Бундоқ қарасам сизнинг эшигингиз очиқ, чироқ ўчган. Котиба кетибди. Эшикни беркитишни унутганга ўхшайди. Агар ҳўп десангиз, қоровулга айтаман, эшикни беркитсин.

— И-е, ғалати-ку, — деди у анча жимликдан кейин, — яхшиси ўзим бораман.

— Ўғрилар кирмаган бўлса керак.

— Менда магнитофон ва машинкадан бўлак ўғирланадиган ҳеч нарса йўқ. Яхшиси, ўзим тезда бора қоламан.

— Ўзингиз биласиз. Агар истасангиз, қоровулга айтишим мумкин.

— Йўқ, кераги йўқ. Ўзим бораман. Ҳайронман, қандай қилиб ёпишни унутган бўлиши мумкин. Аввал ҳеч бунақаси бўлмаганди.

— Эҳтимол, ошиқ бўлиб қолгандир? — дея кулдим мен. — Майли, мен кета-япман. Мендан бирор ёрдам керакмасми?

— Йўғ-е, ташаккур сизга. Қўнғироқ қилганингиз учун раҳмат.

— Ташвиш тортманг, ҳозирча.

Мен гўшакни илиб, чироқни ўчирдим, ўз идорамни беркитиб, Вейд хонаси-га ўтдим. Котиба хонасидаги столга ўтирдим. Тўппончамни олдим, сақлагич тепкисини суриб қўйдим.

Ўн дақиқа ҳам ўтар-ўтмас, лифтнинг тепага кўтарилаётгани эшитилди. Ўтирган жойимдан сакраб турдим-да, эшик орқасига беркиндим, қўлимда тўппонча шай турарди. Шошилаётган қадам товушлари. Чироқ ёнди, эшик ёпилди. Мен ички хонада, ёпиқ эшик тирқишидан қараб турибман. У тўхтади, уёқ-буёққа аланглади. Мен яширинган хонага қараб юра бошлади. Очилган эшик мени пана қилди, у хона ичига мўралади-да, ўз иш жойига қайтди. Калит шиқирлади, қулф “ширқ” этди. У темир жавонни очди, чамамда.

Мен эшик ортидан чиқиб келдим. У жавон ёнида тиз чўкиб турарди. Жавоннинг икки қават қопқоқлари очиқ. Унинг ичи турли-туман нарсалар билан тўла эди.

— Героинни ўғирлашмаптими? — сўрадим хотиржамлик билан.

У сесканиб кетди, шошилмасдан ўғирилди, менга кўзи тушди. Мен тўппончам билан ўқталиб, тур ўрнингдан деган ишорани қилдим. Ранги оқариб кетди. Инқиллаб ўрнидан турди.

— Сиз бу ерда нима қиялпсиз? — сўради Вейд хирилдоқ овозда.

— Жавонни очмоқчи бўлдим, лекин қулфи жуда маҳкам экан, — дедим мен ундан кўз узмасдан. — Шунинг учун ҳам сизни чақирдим, мен учун очиб бермайсизми деб. Энди бир чеккага туринг-да, қимирламанг.

— Нега энди? — чинқирди у столга томон сурилиб, сўнг креслога ўтирди. Қўллари билан юзини беркитиб олди. Мен жавон ичига мўраладим. Унинг ичида элликтча яхшилаб ўралган боғлам ётарди.

— Булар Жефферсон ўғирлаган гиёҳвонларми? — сўрадим мен стол четига ўтирарканман.

У тер босган юзини артди.

— Ҳа. Улар менда эканлигини сиз қаердан билдингиз?

— Сиз магнитофонда аэропорт ёзувини эсдан чиқардингиз. Котибангиз уни қўйган эди, мен эшитиб қолдим. Шунда ҳамма нарса жой-жойига тушди-қўйди.

— Хотирам ҳамиша менга панд берарди. Тақдирга хато қилиш ёзилган бўлса, албатта, янгилишасан. Гонконгга боришингизни эшитгандаёқ ишим пачавалигини сезган эдим. — У ҳорғин кўзларини менга қадади. — Менга олиб келадиган сўқмоқни, албатта, топиб келишингизни ўшандаёқ билгандим. Сизнинг жўнаб кетишингиз аниқ бўлгач, шу қадар телбалашдимки, ҳатто қотил ёлладим. Менинг қанақа ҳолатда бўлганимни сиз яхши тушунсангиз керак. Лекин қотил ҳам ҳеч нарса қилолмади. Мен вақт ўтиши билан барибир фош бўлишимни тушуниб етдим. Аҳмақона ўжарлик, умид қилиш ва кутишдан бошқа иложим йўқ эди.

— Агар бу сизга далда берадиган бўлса, айтишим мумкин, сиз хоҳлаган нарсангизга қарийб эришдингиз. Мен Жефферсоннинг котибасидан гумон қилиб юргандим. Қаттиқ янгилишимга салгина қолганди.

— Мен ҳам шуни ҳисобга олгандим-да. Шу боисдан сизга унинг Герман билан бўлган севги саргузаштларини гапириб бергандим. Лекин мен Гонконгда сиз уни ахтариб топишингизни ва дарҳол мендан шубҳаланишингизни ҳам тушунардим.

— Жо-Эн героионни олиб келишини сиз қаердан билардингиз?

— Ҳаммаси ташкиллаштирилганди. Мен сизга Герман ҳақида гапириб берганларим ҳаммаси ҳақиқат эди. Фақат бир нарсани — Германни ёқтирмасдим деб ёлгон гапиргандим. Биз қалин дўст эдик. Ҳамиша алоқа боғлаб турардик. Сўнги икки йил ичида мен корхонамни зўрға асраб турардим. Ишбилармонлик соҳасида ўта нўноқ эдим. Шунинг учун ҳам Герман билан дўст тутиндим. Унинг қўлидан ҳам ҳеч нарса келмасди. Ишларим борган сари чатоқлашиб борар, мен пулга жуда зор бўлиб тургандим. Шунда бирдан Германиядан хат келиб қолди. У қўлида анчагина героин борлигини хабар қилганди. Уни сотиб олмайсанми, деб сўраганди. Менинг кимё саноати билан алоқадорлигим героинни пуллаш имконини берарди, лекин пулим йўқ эди. Герман ўз қийинчиликларини айтиб, ўйламасдан иш қилган эди. У агар Жо-Эн сохта паспорт учун пул тополмаса, бир неча ҳафта ичида уни ўлдиришлари мумкинлигини ёзганди. Унинг хабар қилишига қараганда, уни контрабандачилар таъқиб қилишаётган экан. Героинни асли ўшалардан ўмарган экан-да. Энди улар агар Германияни топишса, ўша заҳоти ўлдиришлари турган гап экан. Шунда мен тақдир қўлимга мўмай даромад бераяпти-ку, деб ўйладим. Зеро, героинни жуда катта фойда билан сотиш мумкин эди. Шу сабабдан мен молни сотиб олишга тайёрман деб ёздим. Биз келишиб олдик: Жо-Эн аэропортдан тўғри менинг олдимга келади, молни топширади-да, пулни олади. Герман унинг қайси самолётда келишини айтмади. Унинг изига тушишмасин деб, мен ҳам сўрашга журъат этмадим. Ахир қотиллик қилиш керак эди-да! — ўзининг қалтираётган бақувват қўларига қараб қўйди.

— Тан оламан, хитой аёлни ўлдириш ножўя иш эмас деб ҳисоблагандим. Лекин жасадни қаерга қўйишни ўйлаш керак эди. Шунда мен уни сизникига ташлашга қарор қилдим. Сизнинг идорангиз меники билан ёнма-ён, бу анча осон кўчади. Сиз хусусий айғоқчисиз. Аёл сизнинг мижозингиз бўлиши мумкин. Полиция тергов олиб боради, сизни қотил деб гумон қилишади, мени ҳеч ким эсламайди ҳам деб ўйладим. Фақат у келганида сиз идорада бўлмаслигингиз керак эди. Менда ғалати бир ёзув бор эди. Уни магнитофонни янги сотиб олганимда ёзган эдим. Аэропортга боришдан кўрқдим, чунки мени сезиб қолишлари мумкин. Шу боис магнитофондан фойдаланишга қарор қилдим. Шу тарихи сизни чалғитдим. Сиз чиқиб кетганингиздан кейин роса кулдим. Хитой аёл энди келмаса керак деб ўйладим. Ниҳоят, у келди. У ҳеч нарсдан шубҳа қилмасди. Героин тобутда эканлигини айтди. Уни ўлдиришга сира кўзим қиймасди, — кўзларини юмди. — Шунақа хушрўй эдики... Мен сизнинг хонангиздан тўппончани олдиндан олиб қўйгандим. У ўз сафари ҳақида гапириб бераркан, мен билдирмасдан стол тортмасидан тўппончани олдим. Кутилмаганда у пул талаб қилиб қолди. Бу менга дадда берди. Тўппончани кўтардим-да, шартта отиб ташладим, — у бир сесканиб тушди, тер босган юзини артди. — Мен унинг жасадини сизнинг хонангизга олиб ўтдим, креслога ўтқазиб қўйдим. Шундай қилиб, ҳамма иш бўлди, энгил нафас олиш мумкин. Лекин мен ухлай олмадим. Ҳатто героинни ҳам пуллаш олмадим. У тўлалигича сейфда турибди. Сизнинг келишингизни зориқиб кутдим. Қайтиб келганингиздан кейин эса сиз билан учрашишга мадорим қолмаганди, — у раҳм-шафқат қилишни сўрагандай термулди. — Энди нима қилмоқчисиз?

У аянч ҳисси уйғотмасди. Бу одам ўз жиноятининг бутун оғирини менинг елкамга ортмоқчи бўлди. Каллакесарни ёллаб, мени ўлдиртирмоқчи бўлди. Германиянинг хотинини шафқатсизларча отиб ташлади. Шунинг ўзиёқ унга қаттиқ жазо бериш учун кифоя эди. У Лейланинг ўлимида ҳам, гарчи буни ўзи билмаса-да, айбдор эди. Унинг очкўзлиги ва совуққонлигининг чек-чегараси йўқ эди. У ўз дўстини сотди, гарчи дўсти ҳам ўзига ўхшаган муртад бўлса ҳам, унинг қилмиши ўзини оқлашга асос бўлолмасди.

— Полицияга бу ифлос қилмишингизни қандай гапириб берасиз?

Мен телефон гўшагини кўтардим. Телефон рақамини терарканман, Вейд ўрнидан турди-да, қатъиятсиз бир ҳолда эшикка йўналди. Уни оёғидан отиб, тўхтатиш мумкин эди. Лекин мен бундай қилмадим. Барибир узоққа боролмайди. Яхшиси, Ретник етиб келгунча героинни пойлаб турганим маъқул.

Мен полиция маҳкамасидаги навбатчи сержантдан Ретникни қидириб топишни ва менга аскарлар билан машина юборишни илтимос қилдим. Бу пайтда лифт Вейдни биринчи қаватга олиб тушганди. Полиция машинаси сал кеч қолган эди. Лекин ярим соат ичида уни қидириб топишди. Бич-Драйнинг энг нариги чеккасида, машинада экан. У цианли калий ичибди: кимё саноати ўз ходимларига ғамхўрлик сифатида унга бериб қўйган экан. Шу тариқа у бу дунёни тез ва қайноқларсиз тарк этди.

Мен бўлган воқеаларни гапириб берарканман, Ретник чеҳрасини қайғу ифодаси тарк этмади.

— Умуман, омадим бор экан, — дедим мен ҳикоямни тугатиб. — Жефферсоннинг котибаси бу жинойтга алоқадор деб қаттиқ ишонган эдим. Кутилмаган тасодиф Вейдни фош этди. Агар у магнитофондан аэропорт шовқини ёзилган тасмани олишни унутмаганда ва унинг котибаси бунчалик қизиқувчан бўлмаганида, мен Вейд ҳақида ўйламаган ҳам бўлардим.

Ретник менга сигара узатди.

— Майли, Рейн, — деди у, — сенга имтиёз бераман. Менинг портсигаримдан фойдаланавер. Менинг обрўйим ошди — сеники йўқ. Агар келгусида ҳам мен билан ҳамкорлик қиламан десанг, панада юрганинг маъқул. Шон-шуҳратимга сени шерик қилмоқчи эмасман.

— Сен мени унутмайсан, мен сени эслаб тураман. Биз иккаламиз ҳам бир мусиқага ўйнаймиз, лекин қўпол ҳаракатлар қилишдан эҳтиёт бўл, лейтенант. Қария Жефферсон ёпиғли қозон ёпиғлигича қолишини истайди. Ўз ўғли ҳақида гап-сўз тарқалиши унинг манфаатига мос келмайди. Агар шуҳратпарастлигинг бундай қайғули далилларни элга ёйишга ундаса, ҳеч ким ҳавас қилмайдиган шон-шуҳратга эга бўласан, холос. Ҳали ўзини-ўзи ўлдиргани учун Вейдга раҳмат де.

У нодонларча ерга тикилиб қолди. Мен унинг ўйларига халақит бермадим. Фақат кичкина, оққўнгил хитой қиз Лейлага чин юракдан ачиндим. У ҳеч эсимдан чиқмасди. Кўчани кесиб ўтганимда ҳам, Сапарроу емакхонасига кирганимда ҳам, бир ўзим овқатланганимда ҳам унинг ёрқин хотираси мени тарк этмасди.

Русчадан
Файзи ШОҲИСМОИЛ
таржимаси

